

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Poliisin toimenpiteet harmaan talouden torjumiseksi viranomaisyhteistyössä

Kiiski, Mikko

2015 Leppävaara

Laurea-ammattikorkeakoulu

Poliisin toimenpiteet harmaan talouden torjumiseksi viranomaisyhteistyössä

Kiiski Mikko
Turvallisuusalan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Marraskuu, 2015

Asiasanat, harmaa talous, talousrikollisuus, poliisi, viranomaisyhteistyö.

Kiiski, Mikko

The Finnish Police's Measures to Fight against Black Economy regarding the Cooperation of Officials

Year	2015	Pages	83
------	------	-------	----

Black economy and economic crimes are phenomena which affect the Finnish society extensively. The effect of the phenomena is shown in many areas such as construction field, restaurant field and transport field. Black economy and economic crimes are internationally known phenomena. Their effects are leaving mark on the Finnish society and to our economy, and to the level of gross national product.

Many authorities participate in the fight against black economy and economic crimes. These authorities pursue to prevent the phenomena's effects as a united front.

In this thesis qualitative methods of research have been used to study the prevention of black economy, using the viewpoint of police's economic crime investigation. I have added depth to research, by interviewing the closest cooperation partners. The idea of the interviews was to clarify their steps in the fight against black economy.

The ultimate target in this thesis and the research question has been finding out how the officials have succeeded in the fight against black economy and if there are any improvements to make. The result of the research has shown that government cooperation against black economy is quite efficient and successful. This thesis includes statistics from different economic crimes, which indicate improvement statistically.

Some areas of development arose from the interviews such as there is a need to evolve procedures in government officials working and interaction. These shortcomings in data exchange and in bureaucracy and also in legislation obstruct the maximum effect and delay the preliminary investigation process. Insufficient cooperation and policies have also consequences for the effectiveness in fight against black economy, for instance, as far as crime benefit restitution is concerned.

The primary measure for police and to its prevention of black economy is developing a procedure that the police will be able to move on, from old cases to real time investigations. That is the way to increase results in restitution of crime benefit and increasing general effectiveness and the risk of arrest.

Keywords black economy, economic crimes, police, official cooperation.

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Opinnäytetyön aihe ja tavoite	7
1.2	Keskeiset käsitteet	8
1.3	Tutkimusstrategia ja -menetelmät	9
1.4	Haastattelut	11
1.5	Teoreettinen viitekehys	12
2	Harmaa talous ilmiönä	13
2.1	Talousrikollisten keinoja harmaassa taloudessa	16
2.2	Kansainvälistyvä harmaa talous	17
2.3	Tulkintaa rikoksentekijöiden syistä ja tapahtumien seurauksista	21
2.4	Mahdolliset syyt	21
2.5	Mahdolliset seuraukset	23
3	Poliisin talousrikostutkinta	25
3.1	Poliisin talousrikostutkinnan keskeisiä viranomaisyhteistyökumppaneita	31
3.2	Poliisin resurssit harmaan talouden torjumiseksi	32
3.3	Poliisin tulokset talousrikollisuuden torjumisessa	33
3.4	Poliisin harmaan talouden torjunnan kehitystoimenpiteet	35
3.5	Poliisihallitus poliisiyksiköiden valvojana ja toiminnan kehittäjänä	37
4	Poliisin viranomaisyhteistyökumppaneita harmaan talouden torjunnassa	39
4.1	Syyttäjänviraston toimet harmaan talouden torjumiseksi	39
4.2	Verohallinnon toimet harmaan talouden torjumiseksi	42
4.3	Ulosoton toimet harmaan talouden torjumiseksi	45
4.4	Tuomioistuimen toimet harmaan talouden torjumiseksi	48
4.5	Rahanpesun selvittelykeskuksen toimet harmaan talouden torjumiseksi	50
4.6	Konkurssiasiamiehen toimet harmaan talouden torjumiseksi	53
4.7	Finanssialan keskusliiton toimet harmaan talouden torjumiseksi	55
4.8	Aluehallintoviraston toimet harmaan talouden torjumiseksi	58
4.9	Havainnot viranomaisyhteistyön tehokkuudesta ja kehityksestä	59
5	Johtopäätökset	60
	Lähteet	64
	Kuviot	69
	Taulukot	70
	Liitteet	71

1 Johdanto

Harmaa talous on lisääntynyt Suomessa viimeisten vuosikymmenten aikana runsaasti. Myös valtio viranomaisineen ja päättäjineen on herännyt siihen, että ilmiötä pitää torjua ennalta-ehkäisevin toimenpitein. Tavoite on, että ilmiö ei pääse laajenemaan ja aiheuttamaan lisähaittaa suomalaiselle yhteiskunnalle ja taloudelle.

Yksi vaikuttavimmista syistä harmaan talouden torjuntaan panostamisessa on siitä saatavat tulot valtiolle esimerkiksi verotulojen muodossa. Pitkään kestänyt talouden taantuma on lisännyt viranomaisten resurssien keskittämistä harmaan talouden torjuntaan. Viranomaisille on annettu tehtäväksi vaikeuttaa harmaata taloutta harjoittavien henkilöiden toimintaa. Toiminnan vaikeuttaminen tapahtuu saattamalla epäiltyjä syyteharkintaan ja tuomioihin asti, keräämällä harmaalla taloudella saavutettua rikoshyötyä takaisin valtiolle ja paljastamalla rikollista toimintaa laaja-alaisesti.

Kartoitan tässä opinnäytetyössä poliisin ja tärkeimpien viranomaisyhteistyökumppanien toimintaa, toimintatapoja ja onnistumista harmaan talouden torjunnassa analyttisesti ja tutkimuksellisen kirjoittamisen keinoin. Haen selvitystä edellä mainittuihin keinoihin ja toimintatapoihin haastatteleamalla viranomaistoimijoita. Haastatellut tahot kuuluvat harmaan talouden torjunnan kokonaisprosessiin. Syvennän tutkimusta aiheeseen liittyvällä lähdemateriaalilla, kuten hallituksen laatimalla harmaan talouden torjuntaohjelmalla.

Työskentelen itse talousrikostutkijana ja olen tehnyt lähes vuosikymmenen mittaisen uran poliisihallinnossa. Minulle on kertynyt laaja-alaista kokemusta viranomaisyhteistyöstä ja harmaan talouden torjunnan rikosprosessista työskennellessäni esitutkintatehtävissä. Kokemukseni perusteella minulle on kertynyt laaja käsitys turvallisuudesta viranomaiskentässä, jota aion hyödyntää tämän opinnäytetyön laatimisessa.

1.1 Opinnäytetyön aihe ja tavoite

Opinnäytetyön aihe on poliisin toimenpiteet harmaan talouden torjumiseksi viranomaisyhteistyössä. Selvitän poliisin toimenpiteitä talousrikostutkinnan rikosprosessissa ja harmaan talouden pelikentässä. Kuvaan myös poliisin yhteistyötä lähimpien viranomaisyhteistyötahojen kanssa, jotta kokonaisuus esitutkintaprosessista hahmottuisi lukijalle parhaiten. Lähimpinä edellä mainittuina yhteistyötahoina toimivat syyttävävirasto, Verohallinto ja ulosottovirasto, joita olen haastatellut lisätiedon saamiseksi ja tutkimuksen laadun parantamiseksi.

Haastattelujen avulla selvitän myös muiden keskeisten harmaata taloutta torjuvien viranomaistahojen toimintaa ja onnistumista. Tutkin myös keskeisimpiä keinoja joita he käyttävät harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa. Lisäksi haastatteluissa pyritään selvittämään mahdollisia kehityskohteita viranomaisen toiminnassa.

Opinnäytetyön tavoitteena on kartoittaa keinoja, resursseja ja työtapoja, joilla harmaata taloutta torjutaan viranomaiskentässä. Tavoitteena on saada ymmärrys etenkin poliisin keinoista taistelussa talousrikollisuutta vastaan. Opinnäytetyö pyrkii antamaan vastauksia sekä kehitysehdotuksia siihen, miten toimintaa voisi tehostaa.

Lisäksi pyrin käsittelemään rikosten syitä ja seurauksia epäiltyjen talousrikollisten näkökulmasta. Kuvaan miksi ja miten tekijät ovat ajautuneet rikoksentekotilanteisiin ja mitä seurauksia niistä on aiheutunut. Tämä tieto perustuu omiin empiirisiin kokemuksiini poliisina ja epäiltyjen minulle kertomiin tosiasioihin ja syihin. Kuvaan syitä ja seurauksia muun muassa riskienhallintatyökalulla, kuten syy-seuraus-analyysillä.

Tutkimuskysymys

Tutkimusongelman asettaminen on tärkeä vaihe tutkimuksessa. Vaiheen tarkoitus on selvittää tutkijalle, mihin kysymykseen pyritään saamaan vastaus. Hirsjärven ja kumppanien mukaan tutkimusongelman tulisi olla selvillä ja tarkkaan harkittu ennen aineiston keruuta, koska ongelma saattaa muuttua tutkimuksen edistyessä ja tiedonmäärän lisääntyessä. Tutkimuksen pääongelmana on yleensä yleisluonteinen kysymys, jonka avulla koko tutkittava kokonaisuus hahmottuu tutkijalle. (Hirsjärvi ym. 1997, 125.)

Opinnäytetyöni tutkimuskysymys on, kuinka poliisi ja viranomaisyhteistyötahot ovat onnistuminen harmaan talouden torjunnassa ja mitkä ovat toiminnan mahdolliset kehityskohteet. Pyrin saamaan tutkimuskysymykseen vastauksen haastatteluilla. Tiedonkeruuvaiheen jälkeen analysoin keräämääni tietoa johtopäätösten muotoon.

1.2 Keskeiset käsitteet

Tässä kappaleessa käsittelen opinnäytetyön keskeisimpiä käsitteitä. Aiheesta johtuen pääasialliset käsitteet ovat harmaa talous, talousrikos, esitutkinta, rikosprosessi sekä viranomaisyhteistyö. Käsitteet ovat kuvattu esimerkinomaisesti tässä kappaleessa.

Harmaa talous

Harmaan talouden tai talousrikollisuuden määritelmä on rehelliseltä vaikuttava ja mahdollisesti hyvinkin menestyvä liiketoiminta. Liiketoiminnan puutteena on verojen, maksujen tai muiden lakisääteisten maksujen laiminlyönti kokonaan tai osittain. Tästä seuraa taloudellista haittaa tai vahinkoa niin yksityisille kuin yleisillekin tahoille. Harmaan talouden vaikutukset näkyvät laajasti yhteiskuntamme eri osa-alueilla.

Talousrikos

Talousrikoksiksi mielletään yritystoiminnassa tapahtuneet rikokset, joilla tavoitellaan taloudellista hyötyä. Tyypillisiä talousrikoksia ovat velallisen rikokset, verorikokset, rahanpesurikokset sekä yrityssalaisuusrikokset. Oheisrikoksina talousrikoksille on useimmiten kirjanpitorikokset, joilla pyritään peittämään rikollinen toiminta viranomaisilta.

Esitutkinta

Esitutkinta on selvityksen hankkimista epäilystä rikoksesta mahdollisen syyteharkinnan suorittamista ja rikosoikeudenkäyntiä varten. Esitutkinta on rikosprosessin ensimmäinen vaihe. (Tolvanen & Kukkonen 2011, 1.) Esitutkintaviranomaisia ovat poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos.

Rikosprosessi

Rikosprosessin perimmäinen tavoite on Tapanin ja Tolvasen (2004, 105) mukaan antaa oikeus suojaa niin yksilöille, kuin myös yhteisöille. Rikosprosessi tarkoittaa oikeudenkäyntiä, jossa selvitetään onko rikos tapahtunut ja kuuluuko vastaajalle rangaistus. Rikosprosessi on äärimäinen sosiaalisen kontrollin muoto tapauksissa, jossa konfliktin selvittämistä ei voida jättää yksityisten ihmisten harteille. Lisäksi rikosprosessin ja lainkäytön välillisenä seurauksena pyritään vaikuttamaan ihmisten käyttäytymiseen.

Viranomaisyhteistyö

Viranomaisyhteistyö on verkostoitumisen muoto. Siinä viranomaiset toimivat yli omien organisaatioidensa rajojensa tiedonjaossa ja yhteistoiminnassa. Perimmäisenä tavoitteena on toiminnan tehostaminen ja vaikuttavuuden tehostaminen.

1.3 Tutkimusstrategia ja -menetelmät

Opinnäytetyön tavoitteena on tutkia harmaata taloutta laadullisen tutkimuksen menetelmin. Tosiasiallisiin seikkoihin perustuen kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus soveltuu mielestäni parhaiten todellisen elämän ilmiön, kuten harmaan talouden tutkimiseen.

Laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Tapahtumien ja tapahtumaketjujen väliltä on löydettävä suhteita ja laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 161.) Pyrin osoittamaan työssäni syy-yhteydet ja tapahtumaketjut liittyen harmaaseen talouteen mahdollisimman realistisesti ja tosielämää kuvaavalla tavalla.

Tiedonhankinta on äärimmäisen tärkeässä roolissa tutkimukseni onnistumisen kannalta. Hirsjärven ja kumppanien mukaan laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa. Tiedonhankinnassa suositaan ihmistä ja ihmiseltä saatua tietoa tiedon keräämisen tärkeimpänä menetelmänä. (Hirsjärvi ym. 1997, 164.)

Tuomen ja Sarajärven mukaan laadullisen tutkimuksen peruskulmakiviä ja lähtökohta on havaintojen teoriapitoisuus. Tieto on siis subjektiivista ja tutkija päättää tutkimusasetelmasta oman ymmärryksensä varassa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 20.) Tutkijan käsityskyvyn varaan jää laadullisessa tutkimuksessa merkittävä vastuu tutkimuksen onnistumisesta.

Mielikuvani laadullisesta tutkimuksesta on Hirsjärven ja kumppaneiden kuvauksen mukaista. Laadullinen tutkimus kuvaa arkielämää ja siinä tapahtuvaa tutkimisen arvoista ilmiötä tai kohdetta. Ilmiöstä kerätään tietoa erilaisten tutkimusmenetelmien avulla pääsääntöisesti ihmisiltä saadun tiedon mukaisesti, jonka jälkeen tulokset analysoidaan ja esitellään johtopäätöksineen.

Tiedonhankinnassa käytetään erilaisia tapoja. Tietoa hankitaan tutkimuksen avulla. Tämän lisäksi tietoa saa myös ajattelematta, perustuen niin sanottuun arkitietoon. Arkitieto perustuu havaintoihimme ja kokemuksiimme sekä niistä muodostamiimme johtopäätöksiin. (Hirsjärvi

ym. 1997, 18.) Itselläni arkitieto perustuu pitkäaikaiseen kokemukseen turvallisuuden pelikentässä, jolla pyrin syventämään opinnäytetyön tutkimuksen tasoa.

Tutkimuksen strategiana käytän tapaustutkimusta. Tapaustutkimus on yksityiskohtaista ja tarjoaa intensiivistä tietoa ilmiöstä, joka on tässä opinnäytetyössä harmaa talous. Tyypillisenä piirteenä tapaustutkimukselle on usein kiinnostus prosessin selvittämiseen. Tässä tapauksessa selvitan harmaan talouden torjuntaprosessia. (Hirsjärvi ym. 1997, 134-135.)

Tiedonkeruun jälkeen on suoritettava analyysi, tulkinta ja johtopäätökset. Nämä osa-alueet ovat Hirsjärven ja kumppaneiden mukaan tutkimuksen ydin, johon on tähdättävä tutkimuksen aloittamisvaiheesta alkaen. (Hirsjärvi ym. 1997, 221.) Tarkoitukseni on tuoda opinnäytetyössä myös mahdollisia toimintaa kehittäviä havaintoja esille.

Tarkoitukseni on analysoida keräämääni tietoa ja aineistoa teemoittelulla ja tyypittelyllä. Teemoittelu on aineiston pilkkomista ja järjestämistä erilaisten aihepiirien mukaan. Tarkoituksena on nostaa esiin tutkimusongelmaa valaisevia teemoja. Pyrin löytämään tutkimukseen liittyviä merkittäviä aiheita huomioiden, ettei pelkkä teemoittelu riitä yksinomaan analyysin tekemiseksi. (Taanila 2007, 14.)

Tyypittely on eräänlaista aineiston ryhmittelyä tyypeiksi. Tavoitteena on muodostaa aineistosta ryhmiä, jotka sisältävät samankaltaisia tarinoita. Parhaimmillaan tyypittely kuvaa aineistoa laajalla ja mielenkiintoisella tavalla. Tyypittely pakottaa tutkijan viemään analyysiä mahdollisimman pitkälle. (Taanila 2007, 15.)

Tutkimuksen luotettavuuden varmistamiseksi käytän tarkkaa selostusta tutkimuksen toteuttamisesta opinnäytetyön eri vaiheissa. Hirsjärven ja kumppaneiden mukaan tarkkuus koskee tutkimuksen kaikkia vaiheita. Käytän myös tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi triangulaatiota, joka tarkoittaa useiden menetelmien käyttämistä. Triangulaatio on erilaisten teorioiden, tiedonlähteiden, metodien ja tutkijoiden yhdistämistä tutkimuksessa. Menetelmän käytössä on kuitenkin oltava hyvin perillä mahdollisuuksista sekä rajoituksista. (Hirsjärvi ym. 1997, 232-233; Hirsjärvi ym. 1997, 143.)

Eri materiaaleihin ja kirjallisuuslähteisiin tukeutuminen, asiantuntijoiden haastattelut, oma arkitietoni ja tilastotieto lisäävät työn triangulaatiota eli luotettavuutta sille tasolle, että opinnäytetyön reliabiliteetti on riittävä. Pyrin minimoimaan saatujen tulosten sattumanvaraisuuden edellä mainittuja keinoja käyttäen. Pyrin selvittämään tutkimuksessa mahdollisesti ilmeneviä ristiriitoja johdonmukaisen tutkimustuloksen saamiseksi.

Opinnäytetyön laajenemisen estämiseksi työ on rajattu ainoastaan tässä työssä ilmenevien viranomaisten toiminnan kuvaamiseen yleisen tiedon ja haastattelujen antaman tiedon perusteella. Poliisin toimintaa on kuvattu laajimmin ja yksityiskohtaisimmin. Poliisin osalta on käsitelty myös poliisin johdon ja erikoisyksikön toimenpiteitä.

Opinnäytetyön tavoitteena on harmaata taloutta kartoittavan tutkielman laatiminen. Tutkielma kuvaa arkielämän ongelmaa, antaa selvityksen tutkimusongelmalle ja tarjoaa asiaan liittyvät johtopäätökset. Lopullisena tavoitteena on laatia tutkielma, joka voi mahdollisesti avata uusia näkökulmia tai toimintatapoja harmaata taloutta torjuville viranomaisille.

1.4 Haastattelut

Laadullisen tutkimuksen yleisimpiä ja tärkeimpiä tiedonkeruumenetelmiä ovat haastattelut. Laadullisen tutkimuksen haastattelua voidaan pitää joustavana, koska sitä ei ymmärretä tietokilpailuksi. Tärkeintä on kerätä mahdollisimman paljon tietoa aiheesta. Tästä syystä olen toimittanut haastattelukysymykset haastateltaville etukäteen tutustumista varten, jotta heillä olisi mahdollisimman laadukkaat edellytykset vastata kysymyksiin kattavasti ja realistisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 73.)

Olen haastatellut tiedonkeruuta varten muun muassa Verohallintoa ja ulosottovirastoa sekä muita harmaan talouden torjujia. Pyrkimykseni on ollut kerätä lisätietoa näiden viranomaisten toimintamenetelmistä ja yhteistyöstä poliisin kanssa harmaan talouden torjunnassa, sekä selvittää toiminnan mahdollisia kehityskohteita. Olen myös haastatellut harmaan talouden torjunnasta vastaavaa henkilöä Poliisihallituksesta, jotta saisin lisäkäsityksen poliisiviranomaisen tehtävässä onnistumisesta valvovan elimen näkökulmasta.

Haastattelujen lopputulemana on usein laaja ja monimuotoinen tekstiaineisto, jota voi lähestyä tai tulkita monellakin eri tapaa. Ruusuvuoren ja kumppaneiden mukaan kynnys siirtyä aineistonkeruusta analyysiin on laadullisessa tutkimuksessa korkealla. Siitä syystä aineiston keruu, aineistoon tutustuminen ja analysointi on syytä aloittaa varhaisessa vaiheessa. (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11.)

Olen käyttänyt haastatteluissa muutamia tutkimuskysymykseeni vastaavia yleiskysymyksiä liian suuren aineistomäärän välttämiseksi. Haastattelun muoto on teemahaastattelu, eli puoli-strukturoitu haastattelu, jossa edetään tiettyjen keskeisten ennalta valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten avulla. Teemahaastattelu on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelu vastaa hyvin laadullisen tutkimuksen lähtökohtia. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.)

Seuraavaksi esitellään opinnäytetyössä haastatellut henkilöt. Olen valinnut haastateltavat henkilöt harmaaseen talouteen liittyvän erityisosaamisen, tehtäväkuvan sekä toimialan kokemuksen perusteella. Haastateltavat olivat poliisihallituksen talousrikollisuuden erityisasiantuntija Tarmo Lamminaho, Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen talousrikosyksikön päällikkö Juha Tuovinen, Itä-Uudenmaan syyttäjänviraston apulaispäällikkö Jukka Haavisto, Verohallinnon Uudenmaan verotarkastusyksikön linjajohtaja Tarja Valsi, Helsingin ulosottoviraston kihlakunnanvouti Visa Kallio, Vantaan käräjäoikeuden käräjätuomari Antti Vuorenmaa, Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskuksen päällikkö Pekka Vasara, Finanssialan keskusliiton vahingontorjunnan ja turvallisuuden johtaja Risto Karhunen, Aluehallintoviraston työsuojelun vastuualueen ylitarkastaja Riku Rajamäki sekä Konkurssiasiamiehen toimiston päällikkö Pekka Pulkamo. Haastateltavilta on saatu suostumus vastausten julkiseen julkaisemiseen opinnäytetyössä.

1.5 Teoreettinen viitekehys

Tutkimuksessa havaintoja tarkastellaan aina johtolankoina ja tietystä määritellystä näkökulmasta. Tällainen erityinen näkökulma on nimeltään teoreettinen viitekehys. (Alasuutari 2011, 79.) Tutkimuksessa tehdyt havainnot pitää Alasuutarin (2011, 82) mukaan voida erottaa tutkimuksen tuloksista ja sitä varten tarvitaan tutkimusmetodi. Metodi koostuu käytännöistä ja operaatioista, joiden avulla tutkija tuottaa havaintoja sekä tapaa, jonka mukaan näitä havaintoja voidaan muokata, tulkita ja arvioida johtolankoina. Metodien tulee olla sopuissa tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen kanssa.

Tässä opinnäytetyössä teoreettinen viitekehys on poliisin näkökulma harmaan talouden torjunnassa. Analyttistä ja puolueetonta tulkintaa on tuettu erilaisin tilastotiedoin, muulla kirjallisella tiedolla ja haastatteluilla. Tiedonkeruumenetelmien avulla saadaan kuva poliisin toiminnasta harmaan talouden torjunnassa useista eri tulokulmista.

Tavoitteenani on tavoittaa harmaan talouden keskeisimmät tekijät ja niiden väliset suhteet. Tässä tapauksessa keskeiset tekijät ovat viranomaiset, harmaan talouden toimijat ja näiden kahden väliin asetetut lait, asetukset, hankkeet, torjunta-ohjelmat ja määräykset. Edellä mainitut viitekehykset määrittävät harmaan talouden torjuntien arkipäiväistä toimintaa.

2 Harmaa talous ilmiönä

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden määritelmiä

Harmaan talouden tai talousrikollisuuden määritelmä on rehelliseltä vaikuttava ja mahdollisesti hyvinkin menestyvä liiketoiminta. Liiketoiminnan puutteena on verojen, maksujen tai muiden lakisääteisten maksujen laiminlyönti kokonaan tai osittain. Velvoitteiden laiminlyönti aiheuttaa vahinkoa yhtiöiden velkojille, kuten Verohallinnolle, ulosotolle, vakuutusyhtiöille, yrityksille tai yksityishenkilöille.

Harmaata taloutta on viranomaisten laatiman Musta tulevaisuus-sivuston (2014) kuvaamana pimeä työnteko, sosiaalietuuksien väärinkäyttäminen ja oman pankkitilin antaminen ulkopuoliseen käyttöön rahan alkuperän selvittämisen vaikeuttamiseksi. Näillä toimenpiteillä harmaa talous vahingoittaa sekä yksilöä että koko yhteiskuntaa. Verojen maksamatta jättäminen ja velvoitteiden laiminlyönti pienentävät merkittävästi koko yhteiskuntaa varten kerättäviä verotuloja. Tämä taas lisää muiden yhteiskunnan jäsenten veronmaksuvelvollisuutta ja vaikeuttaa julkisella rahoituksella hoidettujen asioiden huolehtimista.

Lainsäädännön tasolla harmaa talous määritellään sellaiseksi organisaation toiminnaksi, jossa liiketoiminnasta aiheutuvat lakisääteiset velvoitteet laiminlyödään. Laiminlyötyjä velvoitteita ovat verot ja lakisääteiset eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksut. Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä (1207/2010) määrittelee 2 pykälässä edellä mainittujen velvoitteiden lisäksi harmaaksi taloudeksi myös Tullin perimien maksujen suorittamisen välttämisen tai yrityksen perusteettoman palautuksen saamiseen.

Talousrikollisuuden käsitettä on vaikea määritellä yksiselitteisesti. Tyypillisesti talousrikollisuudella tarkoitetaan liike- ja yritystoimintaan liittyviä oikeudettomaan hyötyyn tähtääviä rikoksia. Toisaalla taloudellinen rikollisuus on määritelty kahtia jakaen; toisaalta kysymys on yhteiskunnan julkistaloutta tai taloudellista järjestystä vastaan kohdistuvista rikoksista ja toisaalta taloudellisen toiminnan yhteydessä tehtävistä rikoksista. (Koponen & Lahti 2007, 10.)

Vuorinen (2002, 10) tulkitsee talousrikoksen sellaiseksi lainvastaiseksi teoksi, joka on tehokaimmin tutkittavissa ja selvitettävissä ominaisuuksiensa vuoksi poliisin talousrikoksiin erikoistuneen henkilöstön avulla. Henttala puolestaan toteaa lisensiaattitutkimuksessaan (2009, 59) talousrikosten olevan perustoiminnaltaan, eli liiketoiminnaltaan, lähtökohtaisesti sallittua toimintaa. Talousrikokset tapahtuvat usein laillisen verhon suojassa.

Sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaan harmaan talouden pelätään vääristävän kilpailua ja mahdollistamalla siihen syyllistyvälle yritykselle korkeamman kannattavuuden. Korkeampi

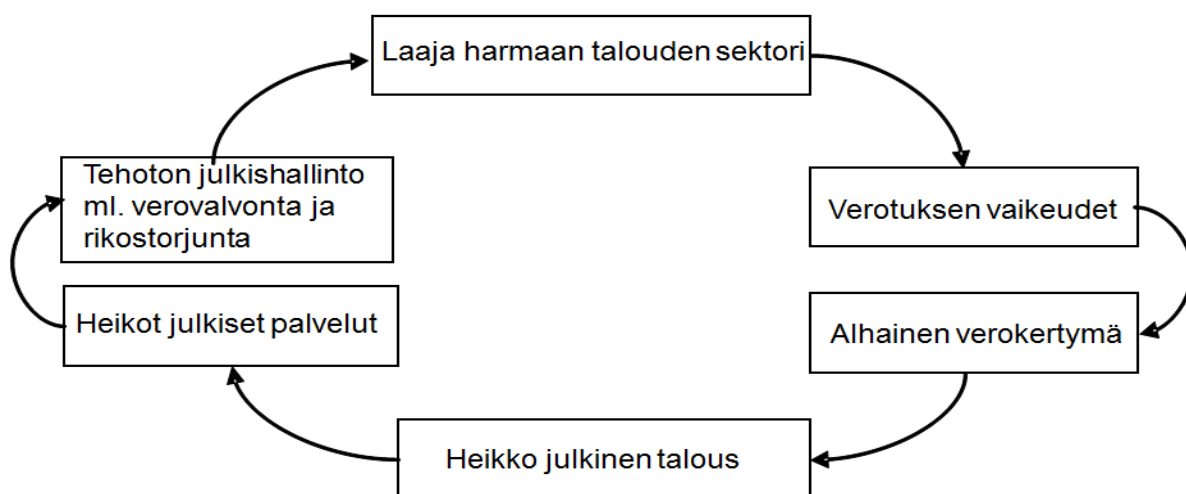
kannattavuus mahdollistuu yrityksen välttyessä lailliseen liiketoimintaan kuuluvilta oheiskuluilta. Tällä tavalla yritys kykenee tarjoamaan korkeampaa ansiota työntekijälle tai tuotteita ja palveluita laillisesti toimivia kilpailijoitaan halvemmalla. (Sisäministeriö 2012.)

Hirvosen, Lithin ja Waldenin (2010, 26) mukaan kansantaloudellisessa merkityksessä harmaala taloudella tarkoitetaan sellaista taloudellisesti tuotannollista toimintaa, joka ei ole mukana kansantalouden tilinpidossa ja jää pois bruttokansantuotelaskelmista.

"Talousrikollisuus ja harmaa talous aiheuttavat yhteiskunnalle merkittäviä tappiota. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan vuonna 2010 teettämän tutkimuksen mukaan verotarkastuksiin perustuvalla laskentamenetelmällä Suomen harmaan talouden laajuus olisi ollut 10-14 miljardia euroa vuonna 2008. Se vastaa 5,5-7,5 % bruttokansantuotteesta, joka tarkoittaa 4-6 miljardin euron vuosittaisia verojen ja maksujen tappioita. Harmaa talous on kansainvälistynyt ja sen määrä, erityisesti työvoimavaltaisilla aloilla, on kasvanut Suomessa. Myös järjestäytynyt rikollisuus on alkanut yhä enemmän hyödyntää harmaan talouden mahdollisuuksia." (Valtioneuvosto 2012.)

Viranomaisten tarkoitus on harmaan talouden torjunnassa pyrkiä siihen, että tekojen taloudellinen hyöty olisi vähäinen, kiinnijäämisriski korkea ja hallinnolliset tai rikosoikeudelliset seuraamukset teosta riittävän nopeita ja oikein mitoitettuja. Toimenpiteet vaativat viranomaisilta oikeinmitoitettua toimintaa ja työskentelyprosessia. Perimmäisenä tavoitteena on suorittaa tavoitteellista ja tuloksellista viranomaistoimintaa.

Harmaan talouden vaikutukset

Kuvio 1: Harmaan talouden vaikutukset

Koska harmaalla taloudella on merkittävän suuri vaikutus kansantalouteemme, Kataisen hallitus laati vuonna 2012 tehostetun 22-kohtaisen ohjelman harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi. Toimintaohjelman tavoitteena on vähentää harmaata taloutta ja talousrikollisuutta sekä tukea laillista yritystoimintaa ja tervettä kilpailua.

Toimintaohjelmalla pyritään turvaamaan verojen ja muiden maksujen kertyminen ja julkisten palveluiden rahoituspohjan säilyminen. Toimintaohjelmalla tuetaan myös tervettä yrittäjyyttä ja työllisyyttä. Ohjelma on nähtävissä opinnäytetyön liitteenä numero 1.

Toimintaohjelman hankkeiden toteuttamisella tavoitellaan 300-400 miljoonan euron vuosittaista verojen ja sosiaalivakuutusmaksujen lisäystä, rikosvahinkojen estämistä sekä takaisin saatua rikoshyötyä. (Valtioneuvosto 2012.) Mielestäni tavoite kiteytyy valtion puutteellisen verokertymän kasvattamiseen, jonka johdosta harmaan talouden torjunta on arvostettu valtion tasolla korkealle.

Tästä osoituksena ovat poliisin PORA 1-3 hallintorakenneuudistusten aikana aloitetut kärkihankkeet, joihin kuuluu muun muassa talousrikollisuuden torjunta ja Road Policing. Hankkeet tähtäävät taloudellista hyötyä tavoittelevan rikollisuuden torjuntaan. Poliisikokemukseni perusteella voin todeta, ettei kokoluokaltaan vastaavia projekteja ei ole käynnistetty muihin rikollisuuden aloihin samana ajankohtana.

Harmaan talouden torjuntaan on panostettu rahallisesti ja henkilötöyvuosissa eri hallinnoissa. Harmaan talouden selvitysyksiköstä saadussa, Taulukossa 1, näkyy harmaan talouden torjuntaan käytettävissä olevat henkilöstöresurssit ja saadut lisäresurssit vuonna 2014. Taulukon tietojen perusteella voidaan todeta, että lisärahoitusta on myönnetty harmaan talouden torjumiseksi ja ennalta ehkäisemiseksi.

HTV 2014	OM	SM	STM	TEM	TULLI	VH	Yhteensä HTV
Lisäresurssi	65	92	20	9	21	128	335
Kaikki	100	450	86	11	1000	451	2098

Taulukko 1: Suomalaisten viranomaisten käyttämät henkilötöyvuodet harmaan talouden torjuntaan vuonna 2014 (Lähde: Harmaan talouden selvitysyksikkö)

2.1 Talousrikollisten keinoja harmaassa taloudessa

Harmaata taloutta on todettu erityisesti sellaisilla työvoimavaltaisilla toimialoilla, joille on yhteistä ja helppoa pimeän työvoiman käyttö. Työvoimavaltaisia toimialoja ovat esimerkiksi rakennusala, majoitus- ja ravitsemisala, kuljetusala, siivous- ja kunnossapitoalat, parturi- ja kampaamoala, kauneudenhoitopalvelut sekä yksityinen sosiaali- ja terveysala. (Valtioneuvosto 2012.) Asia on huomattu myös harmaata taloutta torjuvien viranomaisten parissa. Harmaan talouden selvittelykeskus teki vuonna 2014 mittavan selvityksen ravintola-alasta. Tästä johtuen viranomaiset suunnittelevat yhteistyötä ravintola-alan koordinoituun valvomiseen. (Tuovinen 2015.)

Verohallinto on sitonut tarkastuksiin noin 80 henkilötyövuotta vuonna 2015. Itä-Uudenmaan poliisin talousrikosyksikkö on lupautunut tekemään tarvittaessa Verohallinnon kanssa yhteisiä iskuja ravintoloihin. En ole havainnut henkilökohtaisesti kyseisen toiminnan käynnistymistä omassa yksikössäni käytännön tasolla. Päätelmäni mukaan poliisihallinnon prioriteettijärjestykseen on tullut muutoksia muun muassa aktivoituneen turvapaikkatilanteen vuoksi.

Huomionarvoista on esitutkintaviranomaisten tehostettu tarkastelu sille, onko tutkittavien yritysten ja epäiltyjen henkilöiden toiminta ollut tahallista ja tarkoituksellista. Tahallisessa toiminnassa on pyritty maksimoimaan oma voitto jättämällä maksuvelvoitteet tarkoituksellisesti hoitamatta. Tahattomassa toiminnassa yritys on puhtaasti epäonnistunut liiketoimintansa tai hoitanut asiansa huonosti. Tämä seikka on huomioitava, kun esitutkintaviranomainen arvioi, onko toiminta ja esimerkiksi epäillyille ollut hyväksyttävä syy vai pyrkimys liiketoiminnassa.

Yritystoiminnassa käytännössä kaikki tehdyt vastikkeelliset kaupat ja varojen siirrot edellyttävät yleensä määrämuotoista sopimusta, eli oikeustoimea. Oikeustoimi puolestaan edellyttää täysivaltaiselta ihmiseltä tietoisuutta siitä, syyllistyykö henkilö mahdollisesti rikokseen allekirjoittamalla sopimuksen. (Suojanen, Savolainen & Vanhanen 2006, 48.) Tietoisuudesta johtuen niin sanottuja tahattomia talousrikoksia ei juuri ole, tai rikoksesta epäillyltä vaaditaan esitutkinnassa uskottava syy toimiensa tahattomuudesta tai ymmärtämättömyydestä.

Rikosoikeudellisen vastuun ohella on kuitenkin syytä huomioida, ettei epäonnistunut liiketoiminta tai konkurssi välttämättä aiheuta yhtiön vastuuhenkilöille vastuuta osakeyhtiön veloista ja velvoitteista. Tosin yhtiön toiminnassa vastuuhenkilö saattaa olla maksuvelvollinen osakeyhtiölle. (Kyläkallio 2013, 89.) Edellä mainitut asiat on syytä selvittää huolella. Tahallisuuden näyttäminen onkin yksi tärkeimmistä seikoista talousrikostutkinnassa ja esitutkintaprosessissa.

Harmaan talouden toimijat pyrkivät mahdollistamaan yrityksen tulovirtojen siirtämisen kirjanpidon ohi omiin käyttötarkoituksiinsa eri tavoin. Edellä kuvatun toiminnan mahdollistaa esimerkiksi kuittikauppa. Kuittikaupalla tarkoitetaan pelkillä tositteilla käytävää kauppaa, jonka seurauksena kirjanpitoon kirjataan perusteeton ja vääransisältöinen tosite. Tositteen tarkoituksena on välttää lakisääteiset maksut. Mikäli asiakas ei pyydä ostotapahtuman yhteydessä kuittia, harmaan talouden toimijalle tarjoutuu mahdollisuus jättää ilmoittamatta tulo kassajärjestelmään ja sitä kautta kirjanpitoon.

Myös yrityksen liiketoiminnassa syntyneiden rahavirtojen siirtäminen itselle, läheisille tai läheisyhtiöille aiheuttaa yleensä rikosepäilyksen velallisen rikoksesta. Useimmiten asia selviää tarkemmin yrityksen mentyä konkurssiin. Pääsääntö on, että siirretyille rahavaroille pitää löytäytyä hyväksyttäväksi tulkittava syy liiketoiminnassa.

Yrityksen vastuuhenkilöt ovat vastuussa yrityksen toiminnoista kuten verotusasioista, toimimisesta osakeyhtiölain mukaan ja kirjanpidon järjestämisestä sekä laatimisesta. Vastuuhenkilöt jotka pyrkivät tekemään talousrikoksia, ovat tietoisia, että kirjanpidon vääristämisellä tai rahaliikenteen harhaanjohtamisella pystyy vaikeuttamaan oikean ja riittävän kuvan saamista yhtiön taloudellisesta tuloksesta ja asemasta.

Vastuun kohdentamiseen vaikuttaa merkittävästi osakeyhtiön hallinnon järjestäminen. Pääsääntöisesti rikosoikeudelliseen vastuuseen tai ainakin osalliseksi esitutkintaprosessiin joutuvat, muodollisissa vastuuasemissa toimivat henkilöt. (Mäkelä 2001, 45.) Kokemukseni mukaan niin sanotut tosiasialliset toimijat ovat usein myös ilman virallista asemaa yhtiössä. Tämä johtuu useimmiten aiemmin määrätystä liiketoimintakiellosta tai aiemman konkurssin aiheuttamista luottovaikeuksista.

Viranomaisten on kuitenkin tärkeää tunnistaa erilaisia käsitteitä verotukseen liittyen. Kun puhutaan rikollisesta toiminnasta, eli laittomasta veron kiertämisestä, on syytä erottaa verosuunnittelu. Verosuunnittelu on vero-oikeudellisesti ja rikosoikeudellisesti hyväksyttävää, mutta moraalisesti sekä yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna arveluttavaa. (Myrsky & Rabinä 2015, 339.)

2.2 Kansainvälistyvä harmaa talous

OECD ja EU

OECD eli Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestö, perustettiin vuonna 1961 harmonisoimaan ja kehittämään jäsenmaidensa talouskasvua ja vapaakauppaa sekä lisäämään yhteiskunnallista hyvinvointia. OECD on vuonna 1948 perustetun Euroopan taloudellisen

yhteistyöjärjestön (engl. Organization for European Economic Co-operation), OEEC toiminnan jatkaja. (Kepa 2008.)

OECD (2013) määrittelee raportissaan talousrikosten olevan pääasiallisesti verorikoksia. Muita merkittäviä taloudellisiin rikoksiin liittyviä rikosmuotoja ovat huumekauppa, sijoituspetos, kiristys, korruptio, kavallus ja veropetos. OECD:n kannan mukaan tekijä saattaa rikkoa monia eri lakeja samalla toimenpiteellä talous- ja verorikoksia tehdessään. Verorikokset ovat usein linkitettävissä myös suoraan muihin taloudellisiin rikoksiin.

Euroopan Unionin lainsäädännössä pyritään vaikuttamaan harmaaseen talouteen talousrikosoi-
keutta säätelemällä. Vaikutukset ovat kohdistuneet erityisesti rahanpesu- ja arvopaperimark-
kinarikoksiin, mutta myös avustus- ja verorikoksiin. (Lahti & Koponen 2007, 19.) Kansainväli-
seen kauppaan liittyvä harmaa talous voidaan periaatteessa jakaa varsinaiseen ulkomaan-
kauppaan ja EU:n sisäkauppaan. Ulkomaankauppa on Suomen ja EU:n ulkopuolisten maiden
välillä tapahtuvaa kauppaa. (Hirvonen ym. 2010, 184.)

Eduskunnan tilaamaan kansainvälisen harmaan talouden loppuraportin mukaan idänkauppaan
liittyvät väärinkäytökset yhdistetään yleisimmin kaksoislaskutukseen, jolla ensisijaisesti pyri-
tään välttämään Venäjän tullimaksut ja verot. Kaksoislaskutusta ei lasketa Suomen harmaaksi
taloudeksi. Kaksoislaskutuksesta on arvioitu aiheutuvan vuoden 2008 tasolla 240-530 miljoo-
naa euroa tulonmenetystä valtiolle. (Eduskunta 2010, 153.)

Lisäksi on olemassa erilaisia laittomaan talouteen kuuluvia kansainvälisen liiketoiminnan muo-
toja. Näitä ovat esimerkiksi savukkeiden ja alkoholin salakuljetus sekä erilaisten tuoteväären-
nösten tuonti tai kauttakulku. Nämä tapahtuvat usein laillisen liiketoiminnan yhteydessä tai
sellaiseksi naamioituina. (Eduskunta 2010, 155.)

Myös kansainvälisessä sijoitustoiminnassa harjoitetaan harmaata taloutta siten, että suoma-
lainen yhtiö tai luonnollinen henkilö jättää ulkomailla ansaitsemistaan sijoituksista saamansa
pääomatulot ilmoittamatta veroilmoituksessaan. Toinen vaihtoehto on sijoittaminen ulko-
maisten välikäsien kautta suomalaisiin arvopapereihin ja näin ollen pääomatulojen ilmoitta-
matta jättäminen veroilmoitukseen.

Kimpimäki (2015, 337) kuvaa rahanpesun olevan rikollisten runsaasti käyttämä keino etenkin
kansainvälisessä rikollisessa toiminnassa. Rahanpesulla tarkoitetaan erilaisia rikollisia toimia,
jolla omaisuuden laiton alkuperä pyritään peittämään. Rahanpesun onnistuessa, omaisuus vai-
kuttaa laillisin keinoin hankitulta. Rahanpesuun on erilaisia vaiheita kuten sijoitusvaihe, jossa
laiton raha pyritään saamaan laillisen rahoitusjärjestelmän piiriin talletuksina tai arvokkaan
omaisuuden ostoina. Harhautusvaiheessa laittoman omaisuuden yhteys alkuperäiseen kohtee-

seen pyritään häivyttämään muun muassa kansainvälisillä rahasiirroilla tai sijoituksilla. Palautusvaiheessa varat palautetaan alkuperäiselle omistajalle ja varat vaikuttavat laillisesti hankituilta ja ne voidaan sijoittaa julkisesti lailliseen talouteen tai yritykseen. Menettelyn johdosta viranomaisten on vaikeaa ja hyvin työlästä selvittää rahojen alkuperä.

Kansainvälinen harmaan talouden torjunta

Talousrikosten vastainen taistelu eri maissa muodostuu joukosta keskeisiä vaiheita. Näitä ovat esimerkiksi rikosten estäminen, paljastaminen, tutkiminen ja syyttäminen sekä rikoshyödyn pois ottaminen. Olosuhteista riippuen vaiheet saattavat sisältää useita viranomaisia kuten Verohallinnon, tullihallinnon ja rahanpesun torjuntaa suorittavat viranomaiset. Mukaan luetaan lisäksi poliisi ja erikoistuneet lainvalvontayksiköt, syyttäjäviranomaiset sekä finanssivalvonta. (OECD 2013.)

OECD on laatinut raportin (2013) tehokkaasta kansainvälisestä viranomaisyhteistyöstä verorikosten ja muiden taloudellisten rikosten torjuntaa varten. Raportin mukaan on tehty havaintoja neljästä erilaisesta mallista verorikosten torjunnassa ja tutkimisessa eri maiden välillä. Mallien mukaan veroviranomainen vastaa tutkimuksen johtamisesta ja suorittamisesta muun muassa Saksassa ja Yhdysvalloissa. Ruotsin ja Espanjan osalta Verohallinto vastaa tutkimusten suorittamisesta. Kreikassa ja Turkissa puolestaan erikoistunut veroviranomainen vastaa tutkimusten suorittamisesta valtiovarainministeriön alaisuudessa ja Verohallinnon ulkopuolella. Neljäs malli on puolestaan Suomestakin tuttu poliisi- tai syyttäjävetoinen tutkinnan suorittaminen. Muita vastaavan käytännön omaavia maita ovat Ranska, Tanska ja Norja.

Tietojen vaihtaminen on välttämätön edellytys viranomaisten yhteistyölle taloudellisten rikosten torjunnassa, koska talousrikollisuus ei tunne valtioiden rajoja. Valtiot voivat kuitenkin mennä pidemmälle ja kehittää operatiivisia malleja, joissa tiedonvaihtoa voidaan hyödyntää tehokkaammin. Useat valtiot ovat raportin mukaan toimineet niin ja kehittäneet tehostettuja yhteistyömalleja molemminpuolisen hyödyn saavuttamiseksi.

OECD:n (2013) raportin mukaan malleja ovat muun muassa yhteiset tutkintaryhmät. Nämä mahdollistavat viranomaisten yhteistyöskentelyn tutkinnassa, johon liittyy molemminpuolinen intressi tai hyöty. Tietojen jakamisen lisäksi tämä mahdollistaa erilaiset taustat omaavien tutkijoiden laajempien taitojen ja kokemuksen hyödyntämisen. Yhteistutkinnan avulla voidaan välttää rinnakkaisista tutkimuksista aiheutuvaa kaksinkertaista työtä ja lisätä tehokkuutta. Suomen lisäksi mallia käytetään muun muassa Yhdysvalloissa ja Tanskassa.

Suomessa harmaan talouden torjunta jalkautuu EU:n ja OECD:n tasolta niiden alaisille yksiköille, kuten FIU(Financial Intelligence Unit)-yksiköille, joka on Suomessa rahanpesun selvittelykeskus sekä FATF:lle (Financial Action Task Force on Money Laundering and Terrorism Financing), joka puolestaan on globaali järjestö. Järjestö asettaa muun muassa standardeja, suosituksia ja toimintamalliehdotuksia rahanpesun torjunnassa. Suomessa FATF:n toimintaan osallistuu pääsääntöisesti rahanpesun selvittelykeskus. Vasaran (2015) mukaan rahanpesun selvittelykeskus on osallistunut harjoituksiin liittyen virtuaalivaluuttoihin ja terrorismin rahoituksen torjuntaan.

Raportissa mainitaan myös viranomaisten yhteiset tiedustelukeskukset. Näitä käytetään tyyppillisesti useiden viranomaisten tiedonkeruun ja analysoinnin keskittämiseen. Ne voivat keskittyä tietylle maantieteelliselle alueelle tai johonkin rikostyyppiin. Niillä voi myös olla laajempi rooli tiedon jakamisessa. Nämä keskuksat tekevät analyyskejä sekä primääritutkimukseen että viranomaisilta saatuihin tietoihin perustuen.

Joissakin tapauksissa tiedustelukeskukset saavat tietonsa osallistuvien viranomaisten tietojensaantikanavien avulla. Keskuksissa työskentelevät henkilöt hankkivat kokemusta erilaisista juridisista ja käytännöllisistä kysymyksistä näiden toimintojen keskittämisen ansiosta. Tämä mahdollistaa erikoistumisen, joka lisää keskusten tehokkuutta. Tiedustelukeskuksia löytyy Ruotsista ja Alankomaista sekä Suomesta. (OECD 2013.) Suomessa toimintaa on tiivistetty maamme pienestä koosta ja viranomaisten määrästä johtuen. Lopputuloksena on syntynyt rikostiedustelukeskus, joka toimii Keskusrikospoliisin yhteydessä. Keskuksessa on erikoisosastomista niin poliisin, Tullin kuin Rajavartiolaitoksenkin osalta. Aktiivinen rikostiedustelu palvelee ennen kaikkea näitä tahoja. Rikostiedustelusta hyötyy myös paikallispoliisi, sillä keskuksen kautta on saatavissa tietoa myös yksittäisiin kansainvälisiin rikostutkintoihin.

Henkilöstön komennukset toisen viranomaisen palvelukseen ja yhteiset toimipisteet ovat tehokkaita keinoja osaamisen jakamiseen. Samalla ne mahdollistavat kollegaverkoston luomisen eri viranomaistahojen välille. Toisen viranomaisen palvelukseen komennetut virkamiehet jakavat taitojaan, kokemuksiaan ja erikoistietämystään osallistuessaan samalla isäntäviranomaisen toimintaan. Malli on käytössä Suomen lisäksi Iso-Britanniassa, Ranskassa ja Italiassa. (OECD 2013.)

Raporttiin ja omaan kokemukseeni harmaan talouden torjuntayksiköstä pohjautuen voin todeta, että suomalaisten viranomaisten toimiminen kansainvälisessä pelikentässä harmaan talouden torjumiseksi on ajantasaista ja aktiivista. Toiminnan osoituksena on Suomen kuuluminen useaan ja eri käytännöissä toimiviksi todettuihin tiedonvaihto- ja torjuntamalleihin. Haasteena näen Suomen byrokraattisen järjestelmän, joka ei mahdollista tiedonvaihtoa kaikissa tapa-

uksissa. Toki on huomioitava kansainvälisten sopimusten ja suhteiden merkitys kansainvälistyvän harmaan talouden torjunnassa.

2.3 Tulkintaa rikoksentekijöiden syistä ja tapahtumien seurauksista

Syitä ja seurauksia rikoksentekijöiden näkökulmasta on kuvattu tämän opinnäytetyön liitteessä numero 2, jossa on käytetty syy-seuraus kaaviota riskienhallintatyökaluna. Syy-seuraus kaaviota käytetään usein ongelmanratkaisun apuna havainnollistamaan asioiden syy-seuraussuhteita. Tällöin ruodon päässä on ongelma ja ruodon haarat nimetään ongelmaan mahdollisesti johtavien asiaryhmien mukaan. Haarat voidaan nimetä esimerkiksi seuraavasti: ihminen (henkilöstö), ympäristö (toimintaympäristö), menet, materiaalit ja mittarit. Näihin tyypillisiin ongelmiin aiheuttaviin ryhmittymiin haetaan syitä aivoriihen omaisesti. Haaroja voidaan myös lisätä tarpeen mukaan. Johtopäätösten tekoa vältetään, kunnes kaikki mahdolliset lopputulokseen vaikuttavat tekijät on huomioitu. (Laatuakatemia 2010.)

Syy-seuraus-kaavio prosessin kehittämiseen on visuaalinen apuväline. Syy-seuraus-kaavio voidaan muodostaa myös listaamalla ensin kaikki tutkittavaan muuttujaan vaikuttavat syyt ja määrittelemällä niiden keskinäiset riippuvuussuhteet ja tärkeysjärjestykset. (Lähtenmäki & Leiviskä 1998, 14.) Laitimani syy-seuraus-kaavio kuvaa ymmärrykseni mukaan kuutta tärkeintä rikoksentekoon vaikuttavaa ominaisuutta. Ominaisuudet ovat ihminen, kiinnijäämisriski, syyt, seuraukset, yritystoiminta ja taloudellinen hyöty. Kaavio kuvaa rikoksentekotilanteeseen ajautumista näiden ominaisuuksien kautta tai ominaisuuksien johdosta. Kokemukseni mukaan jokaisella kohtaamallani tekijällä on täytynyt jokin näistä kuudesta luokasta ja niille laitimani ala-luokasta.

2.4 Mahdolliset syyt

Rikolliset tarkoituksiperät

Ammatissani saamani empiirisen kokemuksen mukaan tärkein ja perimmäinen syy talousrikoksen tekemiseen on oikeudettoman taloudellinen hyödyn saavuttaminen. Henkilöt, jotka toimivat ammattimaisesti harmaan talouden alueella ovat useimmiten paatuneita ammattirikollisia. Kyseiset henkilöt eivät enää välitä yhteiskunnan normeista tai sen asettamista velvoitteista. Vaihtoehtoisesti henkilöt ovat ajautuneet rikoksentekotilanteeseen huolimattomuudesta, kokeilunhalusta, elämänhallintavaikeuksista tai muusta pakottavasta seikasta, kuten vaikeasta henkilökohtaisesta taloudellisesta tilanteesta johtuen.

Edellä mainitut henkilöt eivät välitä oikeuskulttuurista, joka Husan (2013, 21) mukaan asettaa arvot, juridiset käytännöt ja käsitteet oikeusjärjestelmän tosiasialliseen toimintaan. Oikeus-

kulttuuri on myös vaikuttanut yhteiskunnassa vakiintuneisiin asenteisiin oikeutta ja velvollisuuksia kohtaan. Oikeuskulttuurin arvostus ja noudattaminen luo mielestäni perustan yhteiskuntamme toimintaan ja erottaa meidät hallitsemattomasta tilasta.

Kaikkien rikosten tekemisen osalta kiinnijäämisriski näyttelee suurta roolia. Esitutkintaviranomaiset ja muut valvovat viranomaiset omaavat vain tietyn määrän resursseja, joilla paljastaa tai ennalta ehkäistä harmaata taloutta. Epäiltyjen kuulustelussa saamani käsityksen mukaan talousrikolliset ovat tästä hyvin tietoisia. Tästä syystä kaikkia harmaan talouden toimijoita ei saada kiinni. Kiinni jäävät törkeimpiin tekemuotoihin syyllistyneet tahot ja satunnais-tarkastuksissa tai oheisvalvonnassa paljastuneet henkilöt.

Verohallinnon vuotta 2013 koskevan vuosikertomuksen (2013) tilastotietojen mukaan, verotarkastuksia suoritettiin yhteensä 3362 kappaletta ja muita valvontatoimenpiteitä 935 kappaletta. Verotarkastuksia, vertailutietokäyntejä ja valvontakäyntejä oli siten toimintavuoden aikana yhteensä 4297 kappaletta. Näen huomionarvoisena luvun suhteutettuna Suomessa rekisteröityihin yrityksiin joita on lähes miljoona kappaletta. Luvut kuvaavat mielestäni Verohallinnon tosiasiallista mahdollisuutta puuttua harmaaseen talouteen.

Ammattikokemukseni mukaan talousrikoksiin epäillyt henkilöt eivät usein esitutkintavaiheessa miellä syyllistyneensä mihinkään rikokseen. Tässä vaiheessa tärkeässä roolissa on aiemmin kuvaamani hyväksyttävät syyt liiketoiminnassa ja niiden todentaminen. Esitutkintaviranomaiselle jää näyttötaakka siitä, että henkilö on syyllistynyt rikokseen tutkintapyynnön mukaisilla toimenpiteillä. Viime kädessä yrityksen vastuuhenkilön on kuitenkin tunnettava osakeyhtiölaki, verotuslainsäädäntö ja kirjanpitolaki sekä toimittava niiden mukaisesti.

Vastuun vierittäminen muualle

Toinen usein toistuva selitys rikokseen on tekijöiden vastuun vierittäminen kirjanpitäjälle. Tekijöiden kertomukset ovat usein viitanneet siihen, että he ovat toimittaneet kaiken tarvittavan materiaalin kirjanpitäjälle, joka on puolestaan laiminlyönyt tehtävänsä. Viranomaisen näkökulmasta kirjanpitäjä tekee ainoastaan mekaanisen työn ja tuottaa kirjanpidon vastuuhenkilön toimittaman materiaalin perusteella. Vastuuhenkilö yrityksessä on poikkeuksetta se, joka on viime kädessä vastuussa toiminnasta. Toiminnan valvomiseen kuuluu myös kirjanpitäjän tekemän työn valvominen. Kirjanpitäjän joutuminen rikoksesta epäillyn asemaan vaatii käytännön tasolla suoraa tahallisuutta toiminnassa tai avunantoa rikolliseen toimintaan.

Yrityksen hallituksen ja toimitusjohtajan sekä tosiasiallisen toimijan tehtävänä on hoitaa yhtiön juoksevaa hallintoa ja jokapäiväistä toimintaa hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti. Toimitusjohtaja tai edellä mainitut vastuulliset tahot vastaavat siitä, että

muun muassa yhtiön kirjanpito on lain mukainen ja varainhoito järjestetty luotettavalla tavalla. (Kinkki & Isokangas 2003, 189.) Käytännön tasolla talousrikostutkinnassa edellä mainitut tahot myös joutuvat osalliseksi esitutkintaprosessiin ja ovat vähintään valvontavastuussa yhtiön toiminnasta.

Elämänhallintakysymykset

Elämänhallinnan menettäminen on kolmas usein kohtaamani syy rikokseen ajautumiseen. Elämänhallinnan menettämiseen liittyy usein kiinteästi päihderiippuvuus tai hallitsemattomat velkasuhteet, jotka luovat epäillyille rikoksentekijöille mielikuvan pakottavasta syystä syyllistyneeseen. Päämotiivina on usein elämäntyylin rahoittaminen. Tutkimieni talousrikosjuttujen mukaan, tässä tilanteessa syyllistytään usein törkeisiin tekemuotoihin. Ne ilmenevät esimerkiksi yrityksen velvoitteiden, kuten kirjanpidon ja verovelvollisuuden laiminlyömisinä ja yrityksen rahavarojen nostamisena itselle ilman hyväksyttävää syytä.

Taitamattomuus

Neljäntenä usein toistuvana syynä rikokseen ajautumiseen on osaamattomuus tai huolimattomuus yrityksen velvoitteiden hoidossa. Monet kuulustelemani henkilöt ovat kertoneet lähteneensä mukaan yritystoimintaan ystävän tai tuttavan suostuttelemana ja ilman täyttä tietoisuutta velvollisuuksista yrityksen vastuuhenkilönä. Konkurssin tehneet ja nimensä aiemmin menettäneet harmaan talouden toimijat hyväksikäyttivät usein henkilöiden kokemattomuutta ja tietämättömyyttä. Edellä mainittu seikka ei kuitenkaan poista huolellisuusvelvoitetta tai selvitysvelvollisuutta aikuiselta ja täysivaltaiselta ihmiseltä.

Toisaalta talousrikollisuutta pidetään eroavaisena perinteiseen rikollisuuteen nähden. Sen perustan katsotaan liittyvän välineellisiin arvoihin. Rikostentekijöiden mielletään olevan myös perinteiseen rikollisuuteen verrattuna korkeammassa sosio-ekonomisessa asemassa. Tämä asema mahdollistaa rikoksen tekemisen ja antaa paremman mahdollisuuden vaikuttaa talousrikosten määrittelyyn ja talousrikoskontrolliin. (Vuorinen 2002, 12.) Lisäksi rikoksentekijän ja rikoksen uhri eivät välttämättä kohtaa henkilökohtaisesti missään vaiheessa rikosprosessia.

2.5 Mahdolliset seuraukset

Talousrikoksen seuraus on normaalisti rikoslain (39/1889) luvun 2 mukainen rikosprosessi, jonka lopputulemana henkilö tuomitaan mahdollisesti ehdolliseen tai ehdottomaan vankeustuomioon. Rangaistusasteikko yleisimmissä talousrikosnimikkeissä, eli törkeässä velallisen epärehellisyydessä, törkeässä veropetoksessa ja törkeässä kirjanpitorikoksessa, on vankeutta vähin-

tään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Rangaistusasteikko on mielestäni täysin riittävä huomioiden sen, että teot ovat usein niin sanottuja laiminlyöntirikoksia.

Rikoksentekijään pyritään vaikuttamaan monelta eri taholta rikosten torjunnassa. Vaikutustahoja ovat esimerkiksi sosiaalinen ja fyysinen ympäristö, yksilötaho sekä kiinnijäämisriskiin vaikuttaminen. (Kiehelä 1997, 102.) On toki käytännön tasolla mahdotonta tulkita vaikutusmahdollisuuksia yksilötasolla ilman asiaan liittyvää kattavaa tutkimusta.

Pakkokeinot

Vaikuttavuutta haetaan tuomioiden lisäksi rikoshyödyn pois ottamisella. Esitutinnan aikana epäillyltä rikoksentekijältä voidaan ottaa omaisuutta vakuustakavarikkoon. Vakuustakavarikolla pyritään estämään rikoksesta epäillyn omaisuuden oikeudeton hukkaaminen.

"Hukkaamiskielto ja vakuustakavarikko ovat turvaamistoimenpiteitä sakon, rahamääräisen menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle maksettavan rikokseen perustuvan korvauksen maksamisen turvaamiseksi. Hukkaamiskielolla ja vakuustakavarikolla on erityisen suuri merkitys nimenomaan talousrikoksissa, koska niiden esitutkinta, syyteharkinta ja tuomioistuinkäsittely kestävät yleensä huomattavan kauan. Ilman hukkaamiskieltoa ja vakuustakavarikkoa rikoksesta epäillyllä olisi hyvät mahdollisuudet kätkeä ja hävittää omaisuuttaan." (Oikeusministeriö 2014.)

Lappi-Setälän (2000, 417) mukaan turvaamistoimenpiteenä olevan arvokonfiskaation ja sen tarkemman tarpeen määrittävät rikosvälineen ominaisuudet, riski uusista rikoksista ja rikoksella saavutettu hyöty. Talousrikostapauksissa yleensä kaksi viimeistä osa-aluetta täyttyvät tahallisissa tekemuodoissa. Rikoksista epäiltyjen minulle esitutkinnassa kertoman tiedon mukaan rikoshyödyn poisottaminen on tehokkaampi rangaistus kuin mahdollinen vankeustuomio. Tuolloin rikoksesta hyötymisen tunne otetaan rikoksentekijältä pois rikosprosessin kuluessa. Lisäksi toiminnan uudelleen aloittaminen ilman pääomaa on huomattavasti paljon vaikeampaa.

Konkurssiin johtaneesta rikollisesta toiminnasta epäilty henkilö menettää myös luottotietonsa tai saa vähintään merkinnän luottotoimikelpoisuuteen. Tämä puolestaan tarkoittaa sitä, että uuden yrityksen perustaminen omalla nimellä on huomattavasti vaikeampaa.

Luottotietohäiriöt vaikeuttavat muun muassa lainan saamista rahoitusyhtiöiltä. Tutkimieni tapausten perusteella tässä vaiheessa harmaan talouden toimijat käyttävät yrityksen vastuuhenkilöinä usein tuttua tai sukulaista hyväkseen, joka suostuu ottamaan yrityksen virallisen vastuun kaupparekisterimerkinnöissä.

Liiketoimintakielto

Esitutkintaviranomaisten prosessiin kuuluu myös liiketoimintakiellon edellytysten määrittäminen. Prosessin avulla selvitetään, voidaanko rikoksesta epäillyn yhtiön tosiasiallinen toimija tai vastuuhenkilö määrätä liiketoimintakieltoon. Liiketoimintakielto rajoittaa toimimista yhtiöiden tai elinkeinotoiminnan vastuuasemissa.

Liiketoimintakiellosta säädetään laissa. Sopimattoman ja vahingollisen liiketoiminnan estämiseksi sekä liiketoimintaan kohdistuvan luottamuksen ylläpitämiseksi voidaan luonnolliselle henkilölle määrätä liiketoimintakielto. Henkilö voidaan määrätä liiketoimintakieltoon, jos hän on liiketoiminnassa olennaisesti laiminlyönyt siihen liittyviä lakisääteisiä velvollisuuksia tai syylistynyt rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä. Hänen toimintaansa on kokonaisuutena arvioiden pidettävä velkojien, sopimuskumppaneiden, julkisen talouden, taikka terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta vahingollisena. Tutkinnallisesti tämä tarkoittaa normaalisti epäilyä törkeästä rikoksesta (Lappi-Setälä 2000, 434.)

Liiketoimintakielto on Lappi-Setälän mukaan (2000, 434) määriteltävissä elinkeino-oikeudelliseksi turvaamistoimeksi, jolla pyritään estämään epätervettä liiketoimintaa harjoittavien henkilöiden jatkaminen yrityselämässä vastuullisissa asemissa. Liiketoimintakieltoon voidaan määrätä vähintään kolmeksi ja enintään seitsemäksi vuodeksi. Liiketoimintakiellon määrää yleinen tuomioistuin syyttäjän vaatimuksesta.

Poliisi suorittaa jatkuvasti myös liiketoimintakieltoon määrättyjen henkilöiden valvontaa. Liiketoimintakieltojen rikkomisia tutkitaan poliisin talousrikostutkinnassa vuosittain jonkin verran. Uudet tutkittavat kohteet selviävät uusien paljastettavien kohteiden mukana. (Tuovinen 2015.)

3 Poliisin talousrikostutkinta

Päärikosnimikkeet poliisin talousrikostutkinnassa ovat veropetos ja velallisen epärehellisyys eri tekemuodoissa. Oheisrikoksena on usein kirjanpitorikos, jolla kyetään peittelemään tehtyjä rikoksia sekä mahdollisesti rahanpesu- ja petosrikoksia. Ympäristörikokset ovat myös harmaaseen talouteen ja talousrikollisuuteen tiiviisti linkitettävissä.

Poliisin talousrikosyksiköiden toimintaympäristöä voidaan analysoida erilaisilla riskienhallintamenetelmillä, joissa tavoitteena on hahmottaa nykyinen ympäristö ja sen tulevat muutokset mahdollisine vahvuuksineen ja riskeineen. Toimintaympäristöä arvioidessa voidaan käyttää

hyväkseen esimerkiksi Albert Humphreyn kehittämää nelikenttämenetelmää, nimeltään SWOT-analyysi. “Lyhenne SWOT tulee englannin sanoista Strengths (vahvuudet), Weaknesses (heikkoudet), Opportunities (mahdollisuudet) ja Threats (uhat). SWOT-analyysin tulosten avulla voidaan ohjata prosessia ja tunnistaa työpaikalla tapahtuvan oppimisen hyvien käytäntöjen siirron kriittiset kohdat.” (Opetushallitus 2014.)

Laadin kahdeksankenttäisen SWOT-analyysin, (Taulukko 2), Poliisin talousrikostutkinnan toimintaympäristön ja siihen liittyvien olosuhteiden ymmärtämiseksi. Lisäksi arvioin sillä poliisin talousrikostutkinnan heikkouksia ja vahvuuksia. Vuorisen (2013, 88) mukaan SWOT-analyysin tarkoituksena on tuottaa selkeä kokonaiskuva organisaatiosta ja sen toimintaympäristöstä. Huomioin analyysissä poliisin oman sisäisen toiminnan lisäksi ulkoisia vaikuttavia tekijöitä, jotka vaikuttavat poliisin talousrikostutkintaan. Käsitykseni mukaan laatimani SWOT-analyysi kuvaa kokonaisvaltaisen realistisesti poliisin talousrikostutkintaa, perustuen tutkimuksessa ilmenneisiin vaikuttaviin seikkoihin.

Pääsin Taulukossa 2 kuvattuihin organisaation toimintakenttään vaikuttaviin ajankohtaisiin aiheisiin hyödyntämällä tietoa suorittamistani haastatteluita, harmaan talouden torjuntaohjelmasta ja tilastoista poliisin toiminnan tuloksista. Käytin myös omaa päättelykykyäni ja kokemustani poliisihallinnon tilasta, johon vaikuttaa merkittävästi poliisin viimeaikaiset rakennuudistukset sekä valtiohallinnon vaikea taloudellinen tila.

SISÄISET		1. (S) Vahvuudet	2. (W) Heikkoudet
ULKOISET		<ul style="list-style-type: none"> - Osaava ja motivoitunut henkilöstö. - Riittävät laadulliset ja määrälliset resurssit (ekonomi-rikostarkastajat, tilintarkastajat). - Vahva syyttäjäteistyö ja sidosryhmäteistyö (Verohallinto, ulosotto). - Koulutus. - Päättäjien tuki harmaan talouden torjuntaohjelmien myötä. - Kasvaneet tulokset talousrikostutkinnan osalta. 	<ul style="list-style-type: none"> - Esitutkitaprosessin kesto. - Viranomaisyhteistyön kehittäminen tiettyjen toimijoiden kanssa. - Byrokraattisuus poliisiorganisaatiossa. - Kansainväliseen talousrikollisuuteen kiinnipääseminen. - Toimintastrategian ja vision puutteellisuus toiminnassa. - Vanhojen juttujen suuri määrä, joka rajoittaa reaaliaikaisen juttujen tutkintaa.

3. (O) Mahdollisuudet <ul style="list-style-type: none"> - Syyteneuvottelu ja ne bis in idem-lakitulkinnot, jotka mahdollisesti keventävät ja tehostava esitutkintaprosessia. - Sähköinen esitutkintapöytäkirja, joka helpottaa esitutkintaa. - Vaikuttavuus toiminnassa (kiinnijäämisriski, rikoshyöty valtiolle, viranomaisyhteistyön tiivistäminen). 	5. (O+S) Menestystekijät <ul style="list-style-type: none"> - Rikoshyödyn poisottaminen talousrikollisilta. - Sähköisen esitutkintapöytäkirjan kehittäminen. - Harmaan talouden tiedotuskampanjat. - Hallituksen laatimat harmaan talouden torjuntaohjelmat. - Huomattavat vankeusrangaistukset suurista rikoskokonaisuuksista. 	6. (O+W) Heikkoudet vahvuuksiksi <ul style="list-style-type: none"> - Tulostavoitteet ja henkilöstön panostus tuloksentekoon mahdollisiksi. - Viranomaisyhteistyön kehittäminen koulutusten ja lakimuutosten avulla. - Vanhojen juttujen päättäminen ja rikosprosessin lyhentäminen syyteneuvottelun avulla.
4. (T) Uhat <ul style="list-style-type: none"> - Rahoitus- ja resurssitilanteen jatkuvuus hallituskausiin vaihtuessa. - Avainhenkilöiden menetys. - Motivoituneen ja osaavan henkilöstön rekrytointi jatkossa. - Lakimuutokset. - Poliisin rakenneuudistukset. - Talousrikollisuuden kansainvälistyminen sekä järjestäytyneen rikollisuuden toiminta. 	7. (T+S) Uhat hallintaan <ul style="list-style-type: none"> - Harmaan talouden rahoitus vakinaiseksi osaksi budjettikehykseen. - Työhyvinvoinnin kehittäminen. - Motivoivien työolojen ja etujen varmistaminen laadukkaan rekrytointin turvaamiseksi. - Poliisin organisaatiomuutosten päättymisen ja tasapainon saavuttaminen poliisihallinnossa. - Kansainvälisen poliisitoiminnan ja virka-apujärjestelmän kehittäminen. 	8. (T+W) Mahdolliset kriisitilanteet <ul style="list-style-type: none"> - Laman vaikutukset poliisihallintoon. - Poliisin imago-ongelmat, jotka vaikuttavat suuren yleisön luottamukseen poliisiin. - Poliisikoulutukseen hakeutuvien hakijoiden laadun romahtaminen. - Työtaistelumahdollisuus.

Taulukko 2: SWOT-analyysi

Talousrikostutkinnan perustehtävät ja esitutkinta

Poliisihallituksen edustaja Lamminahon (2015) mukaan poliisin talousrikosyksiköiden tärkein tehtävä on talousrikollisuuden tutkinta ja juttujen saattaminen syyteharkintaan. Talousrikollisuutta tutkitaan paljastamalla juttuja itse, ennalta estämällä ja tutkintapyyntöjen perusteella. Lopputavoitteena on juttujen saattaminen tuomioistuinkäsittelyyn ja sitä kautta tuomittujen saattaminen liiketoimintakieltoon.

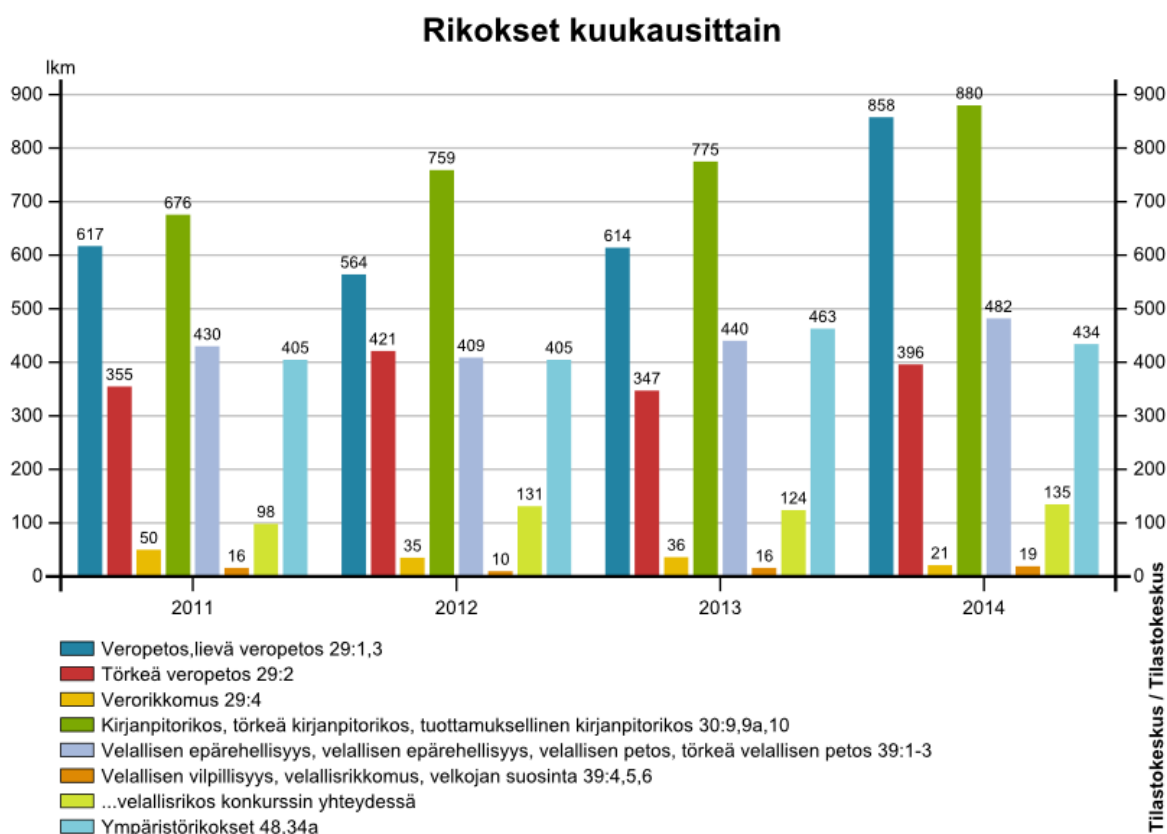
Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueellisen talousrikosyksikön tehtävänä on ottaa tutkittavaksi pääsääntöisesti vain yritystoiminnassa epäiltyjä rikoksia. Perinteisten talousrikosten lisäksi tutkitaan myös yritystoiminnassa tapahtuneita ympäristörikoksia. Työrikosten osalta törkeät kiskonnan tapaiset työsyrynnät ja ihmiskauppaepäilyt kuuluvat talousrikosyksikölle. Tutkittavaksi otettavat kiskonnan tapaiset työsyrynnät liittyvät taloudellisiin väärinkäytöksiin ja saatavat olla tunnusmerkistönsä puolelta lähellä ihmiskauppaa. (Tuovinen 2015.)

Vuorisen (2002, 41) mukaan talousrikostutkinnassa näyttö perustuu asiakirjanäyttöön ja kuulusteluihin. Empiirisen kokemukseni ja tutkimieni talousrikosjuttujen tuomioiden mukaan asiakirjanäyttö on tärkein, ratkaisevin ja parhaan tuloksen antava todiste esitutkinnassa. Asiakirjanäyttöä on muun muassa yhtiön kirjanpito, tiliotteet, kaupparekisteriotteet sekä pesähoitajalta saadut velallisselvitykset ja pesäluettelot.

Poliisin talousrikostutkinnan tärkein tehtävä on esitutkinnan laadukas suorittaminen. Kiistatta tärkeää on myös määrälliset tulostavoitteet. Talousrikostutkinnan laatu voidaan tiivistää seuraavien esitutkintaperiaatteiden avulla, jotka ovat tasapuolisuusperiaate, epäillyn oikeus puolustautua, vähemmän haitan periaate ja joutuisuusperiaate. (Helminen, Lehtola & Virolainen 1988, 9.)

Määrällisistä tulostavoitteista Tuovinen (2015) kertoo, että Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen talousrikostutkinnan tärkeimmäksi tulostavoitteeksi vuodelle 2015 on sovittu 205 kpl päätettyjä juttuja. Tarkoitus on päättää juttuja yksikössä huomattavasti enemmän kuin niitä tulee sisään. Painopisteen tulee olla erityisesti yli 24 kuukautta vanhoissa jutuissa. Avointen ympäristörikosjuttujen määrä tulee saada laskemaan alle 20:een. Rikoshyötyä tullaan Tuovisen mukaan hakemaan kaikista tutkittavista jutuista. Rikoshyötyprosessia on kehitetty ja uusi toimintamalli tullaan ottamaan käyttöön kesällä 2015. Tarkoituksena on päästä systemaattiseen rikoshyödyn jäljittämiseen kaikissa yksikössä tutkittavissa jutuissa.

Taulukossa 3 on kuvattu määrällisesti yleisimmät talousrikosnimikkeet vuosien 2011-2014 aikana. Avoinna olevien talousrikosilmoitusten lukumäärä vuoden 2010 lopussa oli 2103 kappaletta ja vuoden 2011 tilanne oli samankaltainen. Poliisissa päätettyjen esitutkintojen tutkinta-ajat ovat olleet vuonna 2010 keskimäärin 326 vuorokautta ja vuonna 2011 ne olivat laskeneet 313 vuorokauteen. (Valtioneuvosto 2012.)

Taulukko 3: Poliisin talousrikostutkinnan yleisimmät rikosnimikkeet vuosina 2011-2014 (Lähde: Tilastokeskus)

Ympäristörikokset

Ympäristörikokset määritellään osaksi talousrikollisuutta. Ympäristöä vahingoittava toiminta voi olla laillista tai luvanvaraista. Ympäristörikollisuudelle on tyypillistä uhrittomuus ja näistä rikoksista tuleekin viranomaisten tietoon vain murto-osa, joten kyse on piilorikollisuudesta. Suomessa useat viranomaiset osallistuvat ympäristörikollisuuden torjuntaan ja valvontaan. Tämä aiheuttaa merkittävän haasteen viranomaisille yhteistyön näkökulmasta. Edellä mainittuja viranomaisia ovat muun muassa ELY-keskukset, kuntien ympäristövalvontaviranomaiset, Suomen ympäristökeskus, Tulli, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto ja alueelliset pelastuslaitokset. (Poliisin toimintaympäristö 2014.)

Poliisin talousrikostutkinta on luonut tutkintaprosesseja ympäristöviranomaisten kanssa vasta muutaman vuoden ajan. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen alueella toimii useita eri kaupunkeja ja kuntia omine viranomaisineen, joiden kanssa on pääpiirteittäin luotu toimivat ja hyvät yhteistyömallit. Ympäristörikostutkinnasta on kyse nimenomaan paljastavasta toiminnasta, jossa ympäristöviranomaisilla on keskeinen rooli. Ympäristöviranomaisten näkökulmasta katsottuna poliisin kanssa tehtävä yhteistyö on keskeistä. Epäiltyjen ympäristörikosten tutkinnassa on

otettava näytteitä ja dokumentoitava tapahtumat aukottomasti. Tutkinta aiheuttaa kustannuksia, jotka käytännössä kohdistuvat poliisin puoleen. Ympäristöviranomaisilla ei ole rahaa käytettävissä näytön kannalta tarvittavien tutkimusten tai kaivausten tekemiseen. (Tuovinen 2015.)

Pirjatanniemen (2001, 8) mukaan ympäristörikokset edustavat modernia rikosoikeuden profiilia, eli ympäristörikosoikeutta, joka perinteisen rikosoikeuden ja yksilötason konfliktien ratkaisun sijaan pyrkii ratkaisemaan laajakantoisia yhteiskunnallisia kysymyksiä.

Ympäristörikosoikeus on siis yhteiskunnallisiin tavoitteisiin sitoutunutta ja siltä odotetaan todellisia ratkaisuja ympäristöongelmien ennaltaehkäisyyn.

Poliisin hankkeet harmaan talouden torjunnassa

Poliisilla on käynnissä erilaisia hankkeita, jotka vaikuttavat harmaan talouden torjuntaan. Yhtenä esimerkkinä on Road Policing, jonka toimintamallin keskeisin idea on yhdistää liikenne- ja kuljetusturvallisuuden näkökulmat toisiinsa entistä tehokkaammin. Hankkeen avulla pyritään siihen, että poliisi kykenee aktiivisesti häiritsemään, paljastamaan ja torjumaan maanteillä ilmenevää rikollisuutta. Maanteillä ilmenevään rikollisuuteen kuuluu myös kuljetusalalla ilmenevä harmaa talous. (Poliisin toimintaympäristö 2014.)

Itä-Uudenmaan poliisilaitos on sopinut Poliisihallituksen kanssa kuljetusalan harmaan talouden torjunnasta ja Road Policing -toiminnan jalkauttamisesta Itä-Uudenmaan poliisilaitoksessa. Toiminto tulee edellyttämään RTA-yksikköön (rikostiedustelu-, analyysiyksikkö) sijoitetulta rikoshyöty-ryhmältä aktiivista otetta tiedon keräämisen, kaksisuuntaiseen tiedonvälitykseen, tiedonhankintaan ja tiedon jatkojalostamiseen. Tulevan vuoden aikana paljastamisprosessi saattaa aiheuttaa reaaliaikaista tutkintaa talousrikostutkinnassa kuljetusalaan liittyviin juttuihin liittyen. (Tuovinen 2015.)

Haasteet poliisin talousrikostutkinnassa

Haasteina poliisin talousrikostutkinnalle Tuovinen näkee muun muassa tulevan lainsäätömuutoksen ja syyttäjäyhteistyövaatimukset, jotka ovat monimutkaistaneet asioita sekä lisänneet velvoitteita ja työmäärää. Tehtyjen muutosten myötä, poliisi on joutunut tehostamaan omaa toimintaansa huomattavasti, jotta tulokset on saatu pidettyä edes samalla tasolla kuin ennen. (Tuovinen 2015.)

Poliisi on saanut viimeisen hallituskauden aikana tehostamisrahaa, jolla on palkattu lisää tutkijoita. Tällä on ollut vaikutusta tuloksiin. Tosin tehostaminen aloitettiin käytännössä vasta vuonna 2014. Tulokset ovat parantuneet kiistatta, mutta suora yhteys saatuihin resursseihin ei

ole yksiselitteistä. Poliisilla ei ole ollut valmista talousrikostutkijapankkia, josta rekrytointi olisi voitu tehdä. Jokainen uusi tutkija on jouduttu kouluttamaan ja perehdyttämään tehtäväänsä. Perehdyttäminen puolestaan on sitonut parhaita resursseja esitutkinnasta. (Tuovinen 2015.)

Lokakuussa 2015 Valtioneuvoston julkaistessa sisäministeriön talousarvioesityksen (2015) vuodelle 2016 selvisi, että poliisille aiemmin myönnetty harmaan talouden torjuntaohjelman mukainen erillisrahoitus päätetään vuoteen 2015. Julkisuudessa on spekuloitu muun muassa verotusneuvos Markku Hirvosen toimesta, että noin 6 miljoonan euron erillisrahoituksen poistuminen siirtää noin 90 talousrikostutkijaa toisiin tehtäviin (Talouselämä 2015). Mielestäni on vielä turhan aikaista spekuloida asialla, koska päätöksiä talousrikostutkinnan tulevaisuudesta ei ole vielä tehty poliisilaitosten sisällä. Mikäli talousrikostutkinnan resursseihin ei kosketa, rahoitus poistunee jostain muusta poliisitoiminnan osa-alueesta.

Käsitykseni mukaan erillisrahoituksen päättymisellä on selkeä syy-yhteys Valtiontalouden tarkastusviraston antamaan tarkastuskertomukseen (2015) harmaan talouden torjunnasta. Raportissa kritisoidaan suoraan harmaan talouden torjuntaohjelman tavoitteellisuutta, tuloksellisuutta, raportointia eduskunnalle ja viranomaisten tiedonkulkua. Mielestäni tarkastuskertomus on ristiriitainen poliisin osalta, kun huomioidaan tilastollisesti parantuneet tulostavoitteet.

3.1 Poliisin talousrikostutkinnan keskeisiä viranomaisyhteistyökumppaneita

Keskeisiä yhteistyöviranomaisia poliisille ovat Tuovisen mukaan (2015) muun muassa syyttäjävirasto, Verohallinto, ympäristöviranomaiset ja aluehallintoviraston työsuojeluviranomaiset. Lisäksi yksittäisissä jutuissa poliisi tekee tarvittaessa yhteistyötä Tullin ja Rajavartiolaitoksen kanssa. Yhteistyö on jatkuvaa ja lähes päivittäistä talousrikostutkinnan arkityöskentelyssä.

Syyttäjän ja poliisin välistä esitutkintayhteistyötä on ohjeistettu valtakunnansyyttäjäviraston ja tulevan poliisihallituksen ohjeistuksen kautta. Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella on pitkät perinteet ja hyvät käytännöt syyttäjäyhteistyöstä, joiden mukaan on toimittu jo pitkään. Ohjeistus on muuttanut toimintoja lähinnä aloituspalaverin, välipalaverin ja lopetuspalaverin suhteen. Kokonaisprosessiin ei ole tullut nopeutusta. Poliisi odottaa syyttäjän yhteydenottoja ja varsinkin isompien juttujen päättämiseen on syyttäjältä tullut ylimmäinen johdannon tarkistaja. Sovittujen toimenpiteiden lisäksi syyttäjän taholta voi tulla ylimääräisiä toimenpitepyyntöjä. (Tuovinen 2015.) Käsitykseni mukaan syyttäjäyhteistyö venyttää juttujen tutkinnan kestoa johtuen lomapoistumista ja yleisestä kiireestä, jolloin palautteen antaminen tai palaverin järjestäminen voi venyä ja viivyttää esitutkintaa.

Pääsääntöisesti nykyprosessi on kuitenkin Tuovisen mukaan toimiva. Syyttäjäpuolen keskeinen tulostavoite on estää turhat lisätutkintapyynnöt. Tämä tavoite sanelee pitkälti edellä mainittua nykykäytäntöä. Talousrikospuolella on ollut tapana tavata noin kerran kuukaudessa syyttäjien vastaavan apulaispäällikön kanssa. Tällöin on tuotu esille ajankohtaisia asioita. Tämänkaltaisen yhteistyöpalaveri on välttämätön, jotta käytännön asiat saadaan toimimaan. (Tuovinen 2015.)

Verohallinnolla on oma "satelliittinsa" eli oma edustajansa Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen talousrikosyksikössä. Tätä kautta yhteistyö on päivittäistä ja helppoa. Poliisi ja Verohallinto ymmärtävät toisiaan ja toistensa toimintatapoja paremmin, kun työtä tehdään rintarinnan harmaan talouden torjunnassa. Verohallinnon tarkastusyksikön ja asianvalvonnan kanssa on normaalisti pidetty yhteiset palaverit kaksi kertaa vuodessa. Palavereissa käydään läpi yhteiset tilannekuvat. Keskusteluissa esiin nousee aina harmaan talouden torjunnan tulevaisuus. (Tuovinen 2015.)

Työsuojeluviranomaisten kanssa poliisin talousrikostutkinta on vasta rakentamassa yhteisiä toimintamalleja. Yhteistyötä yksiköiden välillä on tehty muutamia vuosia, mutta toimintamallit puuttuvat vielä tässä vaiheessa. Luodut suhteet ovat hyvät, mutta organisaatioiden prosessit ovat vielä puutteellisia. (Tuovinen 2015.)

3.2 Poliisin resurssit harmaan talouden torjumiseksi

Vuoden 2012 tilanteen mukaan poliisissa on ollut noin 480 talousrikostutkijaa, joista merkittävä osa (noin 180) työskentelee pääkaupunkiseudulla. Keskusrikospoliisissa työskenteli 162 tutkijaa vuonna 2012. Resurssitilanne ei ole merkittävästi muuttunut viimeisten vuosien aikana. (Christensen 2012.)

Talousrikostutkintaan kohdistettujen henkilötyövuosien määrä on noussut lähes koko 2000-luvun ajan, kuten Taulukosta 4 voi päätellä. Poliisin tietoihin perustuvan Taulukon 4 perusteella selkeä vaikutus on ollut vuonna 2012 annetulla lisärahoituksella harmaan talouden torjumiseksi. Lisärahoituksella on saatu kaivattuja lisäresursseja talousrikostutkintaan. Tilanne on konkretisoitunut myös henkilökohtaisesti, koska olen siirtynyt talousrikostutkintaan toisista tehtävistä edellä mainitulla määrärahalla. Lisäksi kyseiseen yksikköön on rekrytoitu yli kymmenen uutta talousrikostutkijaa viimeisen kahden vuoden aikana. Esimerkki on ainoastaan havainnollistava ja yksikkökohtaista vaihtelua esiintyy. Rekrytointien määrä kuvastaa kuitenkin mielestäni harmaan talouden torjunnan panostuksia ja kasvua vuodesta 2012.

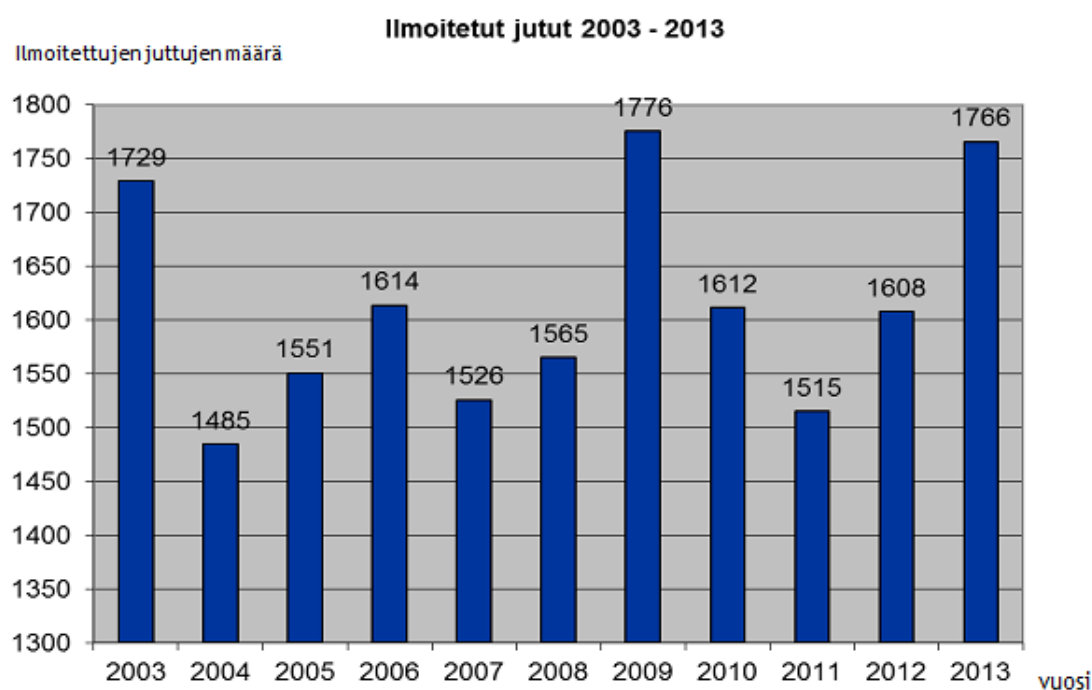

Taulukko 4: Poliisin talousrikostutkintaan käytetyt henkilötyövuodet 2003-2013
(Lähde: Poliisi)

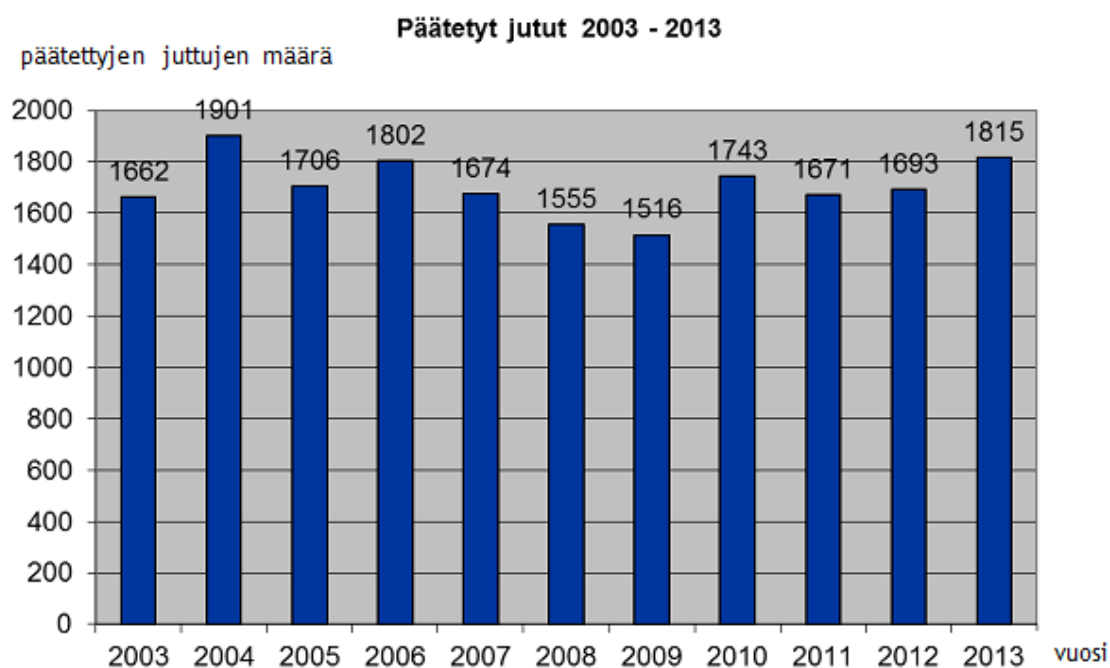
3.3 Poliisin tulokset talousrikollisuuden torjumisessa

Poliisin kirjaamiin uusiin talousrikosilmoituksiin liittyi vuonna 2013 yhteensä 3 246 rikosnimikettä. Tämä tarkoittaa keskimääriin 1, 8 rikosnimikettä yhtä rikosilmoitusta kohden. Vuonna 2013 rikosnimikkeitä kirjattiin noin 13 prosenttia enemmän kuin edeltävänä vuonna. Kymmenen vuoden keskiarvo 2003-2012 on noin 3 099 rikosnimikettä vuodessa. Poliisille ilmoitetut talousrikosjutuiksi luokitellut jutut on kuvattu taulukossa 5. (Poliisi 2014.)

Taulukko 5: Poliisille ilmoitetut talousrikosjutut vuosina 2003-2013 (Lähde: Poliisi)

Taulukossa 6 on esitetty poliisin päättämien talousrikosilmoitusten määrät. Vuonna 2013 poliisi päätti tutkinnan yhteensä 1 815 talousrikosilmoituksen osalta. Juttuja päätettiin 122 kappaletta enemmän, kuin edeltävänä vuonna jolloin juttuja päätettiin 1 693 kpl. Talousrikosjuttuja on päätetty keskimäärin 1 692 kappaletta vuodessa vuosien 2003-2012 välillä. (Poliisi 2014.)

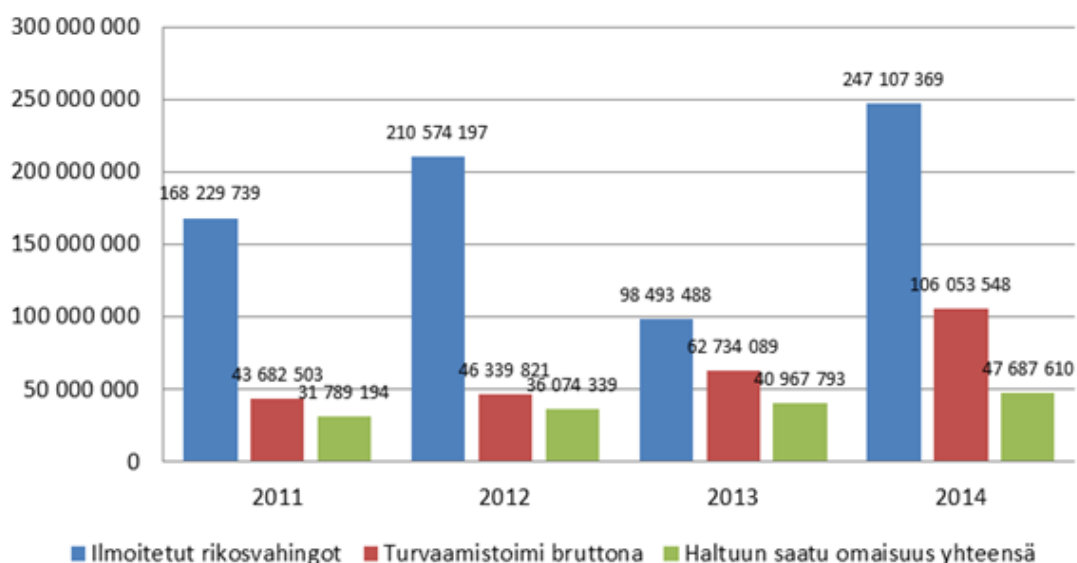

Taulukko 6: Poliisin päättämät talousrikosjutut vuosina 2003-2013 (Lähde: Poliisi)

Tutkinnan läpivirtaus on pysynyt vuosien 2010-2013 aikana hyvällä tasolla tilastollisesti ja juttuja päätettiin enemmän kuin uusia ilmoituksia kirjattiin. Käsitykseni mukaan edellä mainitut tulokset ovat suoraa seurausta lisärahoituksesta, joka korreloi suoraan poliisin talousrikostutkinnan resursseihin, tuloksiin ja uusien käytäntöjen tuomiin toiminnan parannuksiin.

Taulukossa 7 on käsitelty rikoshyötyä ja rikoshyödyn takaisinsaantia yksityiskohtaisesti poliisin tilastojärjestelmään perustuen. Taulukon mukaan on pääteltävissä, että viranomaiset eivät kykene saamaan kaikkea aiheutettua rikosvahinkoa takaisin asianomistajille tai valtiolle. Käräjäoikeudelta haetut turvaamistoimet ovat kuitenkin toteutuneet hyvin haltuun saadun omaisuuden muodossa, etenkin vuosina 2011-2013. Vuonna 2014 toteutunut haltuun saadun omaisuuden määrä, yli 47 miljoonaa euroa, on paras tulos poliisin talousrikostutkinnassa viimeisen viiden vuoden aikana.

Rikoshyödyn takaisinsaanti 2011-2014, ME

Taulukko 7: Rikoshyödyn takaisinsaanti vuosina 2011-2014 (Lähde: Polstat)

Rikoshyödyn takaisinsaanti on tärkeä tavoite myös Itä-Uudenmaan poliisilaitoksen talousrikosyksikössä. Vuonna 2014 yksi keskeisimmistä tulostavoitteista koski rikoshyötyä, jota Tuovisen käsityksen mukaan saatiin koko valtakunnassa erittäin hyvin. Itä-Uudenmaan talousrikosyksikkö sai rikoshyötyä takaisin 5.66 miljoonaa euroa. (Tuovinen 2015.)

Julkisuudessaakin on Ylen (2015) toimesta spekuloitu, että talousrikostutkintaan myönnettyjä lisämäärärahoja ei ole kohdennettu oikein ja poliisi ei ole siten päässyt kaikkiin asetettuihin tavoitteisiin. Tilastotiedon perusteella voidaan kuitenkin todeta, että päätettyjen talousrikosjuttujen ja haltuun saadun rikoshyödyn määrä on kasvanut yhdessä kasvaneiden henkilötyövuosien kanssa. Poliisin talousrikostutkinnan panostukset ovat havaittavissa konkreettisesti tuloksen paranemisen muodossa, vaikka asetetut tulostavoitteet eivät olekaan täyttyneet kaikilta osin määrällisesti.

3.4 Poliisin harmaan talouden torjunnan kehitystoimenpiteet

Poliisin talousrikostutkinnan tutkinta-ajat ovat pitkäkestoisia ja sitovat runsaasti henkilöstöresursseja. On luonnollista, että vanhat jutut on tutkittava jo oikeusturvakysymystenkin kannalta. Poliisihallituksen Lamminaho (2015) näkeekin huolena talousrikostutkinnan käsiksi pääsemisen reaaliaikaisiin juttuihin vanhojen juttujen takia. Reaaliaikaisissa jutuissa on mahdollista puuttua rikolliseen toimintaan sen ollessa käynnissä. Tässä vaiheessa viranomaisella on mahdollisuus reagoida, ennen kuin rikoksentekijät ehtivät hävittää omaisuuden, jolloin rikoshyödyn takaisinsaanti vaikeutuu huomattavasti.

Poliisin talousrikosyksiköiden tehtäviin kuuluu rikosten paljastaminen, mikä on yksi keskeinen tapa ennaltaehkäistä talousrikoksia. Rikosten paljastaminen saattaa vaatia, että asioista tiedotetaan asiaan kuuluvalla tavalla. Poliisin talousrikostutkinta on pyrkinyt nostamaan jatkuvasti median kautta esille poikkeuksellisia ilmiöitä. Paljastaminen on viranomaisten tietojen saannin kannalta erittäin opettavaista. Paljastamisprosessin aikana käy monesti ilmi jotain täysin uutta. Tiedottamisella haetaan myös vaikuttavuutta. Tässä poliisin talousrikostutkinta on ollut hyvin aktiivinen. Keskeistä on tiedottaa asioista ja ilmiöistä, jotka ovat yhteiskunnan kannalta merkittäviä. (Tuovinen 2015.)

Tuovinen muistuttaa, että poliisilla on vain pieni rooli koko harmaan talouden torjuntakentässä. Poliisi on ollut monessa toiminnassa mukana ja tehnyt yhteistyötä eri viranomaisten kanssa. Osa työstä on selvästi ennaltaehkäisevää ja jopa valistavan luonteista. Oman yksikkönsä puolesta Tuovinen toteaa yksikön tehneen pitkään hyvätasoista viranomaisyhteistyötä eri viranomaisten kanssa ja esitutkintayhteistyötä syyttäjien kanssa. Eri viranomaistahojen välistä yhteistyötä on pyritty kehittämään jatkuvasti. Erityisenä kehitystyön painopisteenä Tuovinen mainitsee ympäristörikostutkinnan ja Road Policing-työn. (Tuovinen 2015.)

On välttämätöntä, että jokaisen talousrikosyksikön toimintaa ja prosesseja kehitetään jatkuvasti. Henkilöstön osaamisen kehittäminen on olennainen osa jatkuvaa kehitystyötä. Talousrikostutkinta on tällä hetkellä murrosvaiheessa, josta osoituksena monissa yksiköissä rekrytointi on vaikeutunut. Talousrikostutkinta ei kiinnosta uutta innovatiivista ikäpolvea. Yksiköitä johdetaan perinteisen kaavan mukaisesti niin kuin aina ennenkin. Tässä Tuovinen näkee vaaran merkkejä, sillä yksiköitä joita ei kehitetä tai johdeta selkeästi, on taantumisriski. (Tuovinen 2015.)

Tuovisen mukaan talousrikostutkintaa tulee yksinkertaistaa ja selkeyttää. Tätä ollaan muun muassa parhaillaan tekemässä Itä-Uudenmaan poliisilaitoksella. Selkeyttäminen tulee viedä pöytäkirjavaiheeseen asti, jolloin sillä on vaikutusta sekä poliisi-syyttäjä yhteistyön nopeutumiseen että syyteharkintaan ja oikeusprosessiin asti. (Tuovinen 2015.)

Tärkein uudistus Tuovisen mukaan (2015) harmaan talouden torjunnassa olisi kuitenkin yhteinen harmaan talouden strategia, johon kaikki hallinnonalat todellisuudessa sitoutuisivat. Johtamisella varmistetaan eri viranomaisten yhteinen tavoite, resurssien järkevä suuntaaminen ja - käyttö yhteisten tulosten saavuttamiseksi. Tällä hetkellä monilla viranomaisilla on omia tavoitteita, jotka eivät sovellu välttämättä keskenään yhteen.

3.5 Poliisihallitus poliisiyksiköiden valvojana ja toiminnan kehittäjänä

Poliisihallituksen tehtävät

Poliisihallituksen tehtävänä on suunnitella, johtaa, kehittää ja valvoa poliisitoimintaa ja sen tukitoimintoja. Lisäksi poliisihallitus vastaa poliisin palvelujen tasapuolisesta saatavuudesta maan eri osissa, päättää poliisiyksiköiden välisestä yhteistoiminnasta sekä vastaa poliisiyksiköiden tulosohtauksesta. Suoraan poliisihallituksen alaisuudessa toimivat poliisilaitokset ja poliisin valtakunnalliset yksiköt, joita ovat Keskusrikospoliisi, Suojelupoliisi sekä Poliisiammattikorkeakoulu. (Poliisi.)

Poliisihallituksen talousrikosasioista vastaavan Lamminahon kertoman (2015) mukaan poliisihallituksen tavoitteet tulevat tulossopimuksista sisäministeriön ja poliisihallituksen välillä sekä tulossopimuksista poliisihallituksen ja poliisin yksiköiden kesken. Lisäksi kirjauksia ja tavoitteita tulee harmaan talouden torjuntaohjelmista. Poliisihallituksen varsinainen tehtävä on ohjata, valvoa, johtaa ja kehittää poliisin toimintaa ja poliisin yksiköitä. Tätä työtä tehdään tulossopimusten ja tulosohtauksen avulla. Tulosohtamisen avulla tavoitteet jalkautetaan käytännön tasolle.

Poliisihallituksen harmaan talouden torjunta

Poliisihallituksen eräs keino harmaan talouden torjunnassa on poliisihallituksen suunnittelema harmaan talouden tiedotuskampanja, johon osallistuu 21 eri tahoa. Poliisihallituksella on kampanjan vetovastuu. Kohderyhmänä ovat aikuistuvat nuoret, 15-20-vuotiaat, joiden asenteisiin ja käyttäytymiseen pyritään vaikuttamaan varhaisessa vaiheessa. (Lamminaho 2015.)

Poliisihallitus tekee viranomaisyhteistyötä syyttävävirston, Verohallinnon, ulosoton, Aluehallintovirston ja Liikenteen turvallisuusvirsto TRAFI:n kanssa. Suurimpia harmaan talouden suuntauksia ovat tällä hetkellä rakentaminen, ravintolat ja nettimaailma, joihin liittyvien tahojen kanssa tehdään tiiviisti yhteistyötä. Käytännön tasolla poliisihallitus pyrkii varmistamaan vaikutukset kenttätöiminnassa neuvotteluilla, esimerkiksi Verohallinnon kanssa. Poliisihallitus luo toimintaedellytyksiä virstomaisten ja poliisin välille. (Lamminaho 2015.)

Lamminahon (2015) mukaan poliisihallitus ohjaa ja valvoo poliisin yksiköitä tulosohtamalla niiden lisäksi myös Keskusrikospoliisia. Poliisihallitus sopii tulostavoitteista talousrikollisuuden ja harmaan talouden osalta yksiköiden kanssa. Poliisihallitus tekee jatkuvaa tulosseurantaa ja poliisin yksiköt raportoivat poliisihallitukselle tuloksista kuukausittain. Tulosohtauksessa nousee tarpeita esiin, kuten esimerkiksi henkilöstön koulutus ja sen ajantasaisuuden tärkeys.

Esimerkkinä tästä on Poliisiammattikorkeakoulussa järjestettävä talousrikostutkinnan peruskurssi.

Poliisihallituksen kehitys- ja tehostamistoimet harmaan talouden torjuntaan

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan harmaan talouden torjuntaa voi kehittää ja tehostaa keskittymällä lainsäädännöllisesti olennaisiin seikkoihin, kuten esimerkiksi keskusteluissa olevaan syyteneuvotteluun. Syyteneuvottelu on suunniteltu nimenomaan helpottamaan talousrikosten tunnustamista ja käsittelyä. Poliisihallituksen mukaan syyteneuvottelu toivottavasti edesauttaa panostamisen arvoisten juttujen tunnistamista. Lamminahon mielestä poliisin pitää päästä eroon vähäisen merkityksen pikkujutuista, tai niille pitää vaihtoehtoisesti kehittää oma prosessi. Keskittyminen pitää kohdentaa isoihin toimijoihin ja kokonaisuuksiin. Lamminaho näkee tärkeänä muun muassa kansainvälisten tekotapojen ja toimintaympäristön seuraamisen sekä kansainvälisen yhteistyön ja tiedonvaihdon EUROPOL:n ja INTERPOL:in kanssa. (Lamminaho 2015.)

Poliisin on myös tiedotettava omasta toiminnastaan suurelle yleisölle, jotta sen toiminta ja vaikutukset tulisivat tunnetuksi. Lisäksi poliisilla pitää olla riittävät ja osaavat resurssit myös jatkossa. Poliisi on kuitenkin päättäjien armoilla siinä asiassa. Kehitettävää on Lamminahon mielestä myös liiketoimintakiellon valvomisessa, joka on jäänyt liian pienelle huomiolle. Liiketoimintakiellossa on 1200 henkilöä, joista vaihtuu vuosittain noin 400 kappaletta vapautuvien ja uusien valvottavien osalta. Poliisin pitää suorittaa aktiivista valvontaa ja täsmäiskuja, sillä peruspuhuttelut eivät Lamminahon mielestä ole riittäviä toimenpiteitä valvonnassa. Lamminaho toivoo apua myös lainsäädännöstä ja asiasta onkin hanke meneillään oikeusministeriössä. (Lamminaho 2015.)

Liiketoimintakiellon valvomisen tehostamiseen on panostettu myös harmaan talouden torjuntaohjelmassa (2012). Tarkoituksena on mahdollistaa valvontaviranomaisille oikeus pyytää esitutkintaviranomaisia tutkimaan liiketoimintakiellon edellytykset myös muutoin kuin rikoksen esitutkinnan yhteydessä. Lisäksi kaikille esitutkintaviranomaisille halutaan mahdollistaa liiketoimintakiellon edellytysten tutkinta. Viranomaisille halutaan myös laajemat oikeudet ja mahdollisuudet ilmoittaa esitutkintaviranomaisille liiketoimintakiellon mahdollisista rikkomisista. Hankkeessa selvitetään myös mahdollisuutta saattaa liiketoimintakiellossa olevat henkilöt erilliseen, internetissä julkaistavaan rekisteriin.

Poliisihallituksen kanta poliisiyksiköiden harmaan talouden torjunnan onnistumiseen

Poliisihallituksen mielestä poliisin talousrikosyksiköt ovat onnistuneet harmaan talouden torjunnassa lähtökohtaisesti kohtuullisen hyvin asetettuihin tulostavoitteisiin nähden. Poliisin

hallintorakennemuutoksen, PORA III, myötä talousrikostutkinta selkeytyi ja sai riittävät laadulliset ja määrälliset resurssit. Tästä esimerkkinä ovat uudet ekonomi-rikostarkastajat. Poliisin talousrikostutkinnan onnistumiselle on erinomaiset edellytykset. Poliisihallitus on määritellyt talousrikosyksiköiden minimihenkilömäärät, joilla varmistetaan yksiköiden tuloksenteko. (Lamminaho 2015.)

Talousrikostutkinnan tehostamisohjelma on tuonut talousrikostutkintaan vuosittain noin 6 miljoonan euron erillisrahoituksen, joka on mahdollistanut onnistumiset ja tulokset. Rahoitus vastaa noin 20 prosenttia poliisin talousrikosyksiköiden budjetista. Lamminaho näkee asian todella positiivisena vallitsevassa taloustilanteessa. Poliisin talousrikosyksiköissä on töissä osaavaa ja motivoitunutta henkilöstöä. Todisteena tästä on esimerkiksi vuosi 2014, jolloin tutkittuja juttuja päätettiin yhteensä 1971 kappaletta. Tulosta voidaan pitää erinomaisena. Valtiolle takaisin saadun rikoshyödyn määrä oli yli 47 ME, joka on paras tulos viimeiseen viiteen vuoteen. Toisaalta tutkittavia juttuja tuli sisään ennätysmäärä. Tavoitteet avoimien ja vanhojen juttujen määrän pienentämiseksi olivat nykytasosta, eli noin 2100 juttua. Edellä mainittu taso mahdollistaa puolestaan reaaliaikaisten juttujen tutkimisen. (Lamminaho 2015.)

4 Poliisin viranomaisyhteistyökumppaneita harmaan talouden torjunnassa

Poliisin talousrikosyksiköt toimivat viranomaisyhteistyössä eri poliisien yksiköiden ja muiden viranomaisten kanssa. Viranomaisyhteistyö poliisin talousrikosyksiköillä ei rajoitu ainoastaan sisäministeriön alaisten yksiköiden kanssa toimimiseen. Monet avainyhteistyötahot toimivat eri ministeriöiden alla, kuten esimerkiksi syyttäjävirosto, tuomioistuin ja ulosotto, jotka ovat organisatorisesti oikeusministeriön alla. Seuraavissa kappaleissa on kerrottu harmaata taloutta torjuvien viranomaisten ja muiden tahojen toiminnasta sekä yhteistyöstä poliisin kanssa.

4.1 Syyttäjänviraston toimet harmaan talouden torjumiseksi

Syyttäjänviraston tehtävät

Syyttäjälaitos vastaa syyttäjän toimien järjestämisestä. Syyttäjänorganisaatio on kaksipuolainen. Siihen kuuluvat valtakunnansyyttäjänvirasto keskusvirastona ja paikalliset syyttäjänvirastot ympäri Suomea. Ylimpänä syyttäjänä ja syyttäjien esimiehenä toimii valtakunnansyyttäjä. Syyttäjälaitos kuuluu oikeusministeriön hallinnonalaan. (Oikeusministeriö 2014.)

Syyttäjän työn ensisijainen tarkoitus on toteuttaa rikosvastuuta. Syyttäjä huolehtii valtion virkamiehenä siitä, että rikoksesta seuraa lain tarkoittama rangaistus. Syyttäjä tekee esitutkintayhteistyötä poliisin kanssa ja aloittaa jo silloin syyteharkinnan. Syyttäjä arvioi erikseen jokaisen rikoksesta epäillyn osalta, onko rikos tapahtunut ja onko siitä riittävä

näyttää. Harkinta voi johtaa syytteeseen, syyttämättäjättämispäätökseen tai syyttäjä voi määrätä sakon selvästä rikkomuksesta. (Valtakunnansyyttäjävirsto 2012.)

Syyttäjävirston harmaan talouden torjunta

Apulaispäällikkö Haaviston haastattelun (2015) mukaan Itä-Uudenmaan syyttäjävirstossa on 3 osastoa, joista yhdessä ovat erikoissyyttäjät mukaan lukien talousrikossyyttäjät. Osastolla on yhteensä 10 syyttäjää hoitamassa talousrikosasioita. Kyseessä on vaativien juttujen syyttäminen, joihin vaaditaan erityiskoulutusta ja -osaamista.

Tavoitteena on rikoshyödyn poisottaminen rikoksentekijöiltä. Virstotavoitteena on keskittyä olennaisiin ja järkeviin kokonaisuuksiin esitutkinnassa, joilla saadaan aikaan tulosta ja jotka eivät rasita kohtuuttomasti kokonaisprosessia. Haaviston mukaan (2015) juttujen uusimisesta tai uudelleen tutkimisesta seuraa ajallisia viivästyksiä sekä ylimääräisiä rahallisia kuluja.

Haavisto (2015) näkee tärkeimpinä työkaluina harmaan talouden torjunnassa esitutkintayhteistyön poliisin ja muiden esitutkintaviranomaisten kanssa sekä yhteistyöprosessin kehittämisen. Tutkintasuunnitelmien kehittäminen, jolla edesautetaan laadukasta tutkintaa, on osa yhteistyöprosessien kehittämistä. Tärkeä keino harmaan talouden torjunnassa on Haaviston mukaan myös syyttäjien syyte-/tuomioneuvottelu, joilla pyritään helpottamaan ja nopeuttamaan kokonaisprosessia. Mikäli epäilty tunnustaa rikoksen syyte-/tuomikeskustelun aikana ja helpottaa tutkintaprosessia, tämä voidaan ottaa huomioon tuomiossa.

Syyttäjän tärkeä työkalu talousrikosjutuissa on Haaviston mukaan myös sähköinen esitutkintapöytäkirja, joka helpottaa juttujen käsittelyä varsinkin oikeudenkäynneissä. Lisäksi tulevaisuuden tietojärjestelmä uudistukset tulevat edesauttamaan ja nopeuttamaan kokonaisprosessia niin syyttäjän kuin muidenkin viranomaisyhteistyökumppaneiden osalta. (Haavisto 2015.) Kokemukseni mukaan sähköinen esitutkintapöytäkirja tarjoaa esitutkintaviranomaisen työskentelyssä merkittäviä hyötyjä ja uskon sähköisen mallin syrjäyttävän perinteisen paperiversion tulevaisuudessa.

Harmaan talouden torjuntaohjelman (2012) mukaan syyttäjille saapui vuonna 2010 yhteensä 1242 talousrikoksiksi tilastoitua asiaa. Näistä vuoden aikana ratkaistiin 1059 asiaa. Jutuista 784 johti syytteeseen. Keskimääräinen syyteharkinta-aika talousrikosasioissa oli 4,28 kuukautta.

Syyttäjäviraston viranomaisyhteistyö

Syyttäjäviraston ja poliisin välinen yhteistyö talousrikosasioihin liittyen on Haaviston mukaan tiivistä. Yhteyttä pidetään niin päällikkö- kuin syyttäjätasollakin. Ennakkoilmoitusten ja tutkintasuunnitelmien vastaanottamisen jälkeen juttuun nimetään syyttäjä. Sitten aloitetaan aktiivinen yhteistyö aloituspalaverin ja osallistumisen muodossa. Jutun edetessä yhteistyö jatkuu linjausten tekemisellä. Ennakkoilmoitukset ja tutkintasuunnitelmat palvelevat molempia osapuolia tutkintavaiheessa. Yhteistyö poliisin kanssa on ollut pitkäaikaista ja toimivaa, vaatien lähinnä viilausta toimintatavoissa. (Haavisto 2015.)

Poliisin lisäksi syyttäjäviraston tärkeimpiä viranomaisyhteistyökumppaneita harmaan talouden torjunnassa on Haaviston mukaan (2015) Tulli, jonka talousrikostutkinta tekee vastaavia suorituksia poliisin kanssa. Tullin kanssa yhteistyötä on myös suunnittelukokouksien muodossa. Verohallinnon kanssa yhteistyötä on etenkin asiavalvojien kanssa, joiden kanssa pidetään kokouksia käytännöistä ja uusista vaikuttavista asioista, kuten ni bis idemistä, eli kaksoisrangaistavuudesta. Myös konkurssiasiamiehen toimiston kanssa on yhteistyötä muun muassa linjapalaverien muodossa, joissa suunnitellaan ja keskustellaan esimerkiksi toiveista pesähoitajille rikosprosessiin liittyen. Valtakunnansyyttäjänvirasto on myös aktiivisesti yhteydessä siitä, miten selvityksiä konkurssipesiin voitaisiin tehdä enemmän.

Syyttäjäviraston kehitys- ja tehostamistoimet harmaan talouden torjuntaan

Haavisto (2015) kertoo, että harmaan talouden torjuntaa voidaan tehostaa asettamalla rahoitus pysyväksi osaksi budjettia. Tehostamista voidaan saada myös valtion tietojärjestelmien yhdistämisellä. Yhdistämisellä helpotetaan sähköistä tiedonvaihtoa viranomaisten välillä. Oikeusprosessia voidaan tehostaa esimerkiksi videoimalla kuulemiset käräjäoikeudessa. Videoinnilla säästetään aikaa ja resursseja esimerkiksi jutun edetessä hovioikeuteen. Yhtenäiset tavoitteet eri ministeriöiden välillä ovat tärkeitä harmaan talouden ennalta estämisessä, koska esimerkiksi syyttäjä ja poliisi kuuluvat eri ministeriöiden alaisuuteen. Resurssien ja rahoituksen asettaminen pysyviksi on myös tärkeää. Pysyvyyden avulla talouden torjunnanresursseihin ei tulisi vaikutuksia esimerkiksi eri hallituskausista johtuen. Ennalta estämisessä on tärkeää pysyä ajan tasalla talouden uusien ilmiöiden tunnistamisessa. Tiedonvaihto viranomaisten kesken edesauttaa tätä.

Syyttäjäviraston onnistuminen harmaan talouden torjunnassa ja havainnot

Harmaan talouden torjunnan onnistumisesta Itä-Uudenmaan syyttäjäviraston apulaispäällikkö Haavisto toteaa (2015), että virastossa on onnistuttu kohtalaisesti annetut voimavarat huomioiden. Parasta aikaa on käynnissä isoja juttukokonaisuuksia, jotka

ovat sitoneet resursseja ja vaikuttavat arkityöhön. Syyttäjävirastossa on ammattitaitoa ja osaamista syyttäjäpuolella edesauttaen syyteprosessia. Rahoituksen epävarmuus aiheuttaa kysymysmerkkejä niin Itä-Uudenmaan syyttäjävirastossa, kuin lähimmillä viranomaisyhteistyökumppaneilla, joka vaikuttaa suoraan juttujen läpivientiin.

Kokemukseni mukaan syyttäjä on läheisin ja tärkein yhteistyötaho poliisin talousrikostutkijalle. Yhteistyö tutkinnan alkuvaiheesta esitutkinnan päättymiseen asti on tiivistä ja lopputulokseen tähtäävää. Havaintojeni mukaan syyttäjäviranomaisen tiivis läsnäolo esitutkinnan ohjaamisessa palvelee kaikkia osapuolia. Prosessia on kuitenkin mahdollista nopeuttaa, mikäli yksinkertaisissa asioissa prosessin mukaisia palavereja jätetään väliin tai hoidetaan ainoastaan sähköpostitse.

4.2 Verohallinnon toimet harmaan talouden torjumiseksi

Verohallinnon tehtävät

Verohallinnon tehtävänä on verotuksen toimittaminen, verovalvonta, verojen ja maksujen kanto, perintä ja tilitys sekä veronsaajien oikeudenvallvonta (Valsi 2015). Laki Verohallinnosta (503/2010) asettaa 2 luvun mukaan Verohallinnon tehtäviksi edellä mainitun lisäksi oikean ja yhdenmukaisen verotuksen edistämisen sekä Verohallinnon palvelukyvyyn kehittämisen. Verohallinnon tulee suorittaa selvitys-, kokeilu-, seuranta- ja suunnittelutehtävät. Verohallinnon tulee lisäksi suorittaa muut tehtävät, jotka valtiovarainministeriö sille antaa tai, jotka sille erikseen säädetään tai määrätään.

Verohallinnon harmaan talouden torjunta

Uudenmaan verotarkastusyksikön linjajohtaja, Valsin, haastattelun (2015) mukaan tärkein tehtävä Verohallinnolla on verokertymän kartuttaminen ja terveen kilpailun edistäminen. Lisäksi Verohallinto ylläpitää uskottavaa verojärjestelmää valvonnan avulla ja estää veropaikoa. Harmaa talous on Verohallinnon ja Valsin näkökulmasta sinänsä laillista taloudellista toimintaa, joka tapahtuu viranomaisilta salassa tai jossa tuloja salataan. Harmaassa taloudessa pyritään välttymään tuloista meneviltä veroilta ja maksuilta joko välittömästi tai välillisesti. Verohallinto antaa ja vaihtaa myös tietoa harmaan talouden torjunnassa muiden viranomaisten kanssa, jota se hyödyntää omissa tehtävissään.

Verohallinnon tärkeimmät keinot ja työkalut harmaan talouden torjumiseen ovat Valsin (2015) mukaan rakennuslalla työntekijöiden veronumero ja kuukausittainen ilmoitusmenettely työntekijöistä. Muita työkaluja ovat esimerkiksi kuitintarjoamisvelvollisuus, kotitalousvähennysjärjestelmä ja rakennus- ja romualojen käännetty ALV-velvollisuus.

Käännettyssä ALV-velvollisuudessa ostaja on velvollinen ilmoittamaan ja maksamaan arvonlisäverot myyjän puolesta. Työkaluna toimivat myös muun muassa verovelkarekisteri, Harmaan talouden selvitysyksikkö ja sen tuottamat velvoitteidenhoito- ja harmaan talouden ilmiöselvitykset. Harmaan talouden selvitysyksikkö hoitaa keskitetysti tietojen keräämistä ja välittämistä eri viranomaisille.

Valtioneuvosto on asettanut harmaan talouden torjuntaohjelmassa (2012) Verohallinnolle tehtäväksi selvittää mahdollisuudet saada työnantajalta nykyistä reaaliaikaisemmin työntekijäkohtaisia tietoja kaikilla toimialoilla. Ohjelman mukaan Verohallinto selvittää muun muassa menettelyä, jossa työnantajat ilmoittaisivat vuosittaisten tietojen sijaan esimerkiksi kuukausikohtaiset palkanmaksutiedot Verohallinnolle.

Käytännön tasolla Verohallinnon tarkastusyksiköt tekevät Valsin (2015) mukaan työmaavalvontakäyntejä, ravintola-valvontaiskuja ja kuitinvalvontatarkastuksia. Raskain ja kallein valvontakeino on verotarkastuksen kohdistaminen yritykseen hallinnollisesti tai viranomaisyhteistyössä esimerkiksi poliisin, Tullin tai Rajavartiolaitoksen kanssa. Verotarkastuksia tehdään erilaisiin kohdejoukkoihin, eivätkä kaikki liity harmaaseen talouteen. Vuonna 2014 on hyväksytty Verohallinnossa yhteensä 4.666 verotarkastuskertomusta, joista harmaaseen talouteen kohdistui 783 kpl. Verotarkastuskertomuksista raskasta harmaata taloutta oli 471 kappaletta.

Valsi (2015) kertoo, että tarkastusten ohessa havaitaan verotusta koskevien laiminlyöntien lisäksi myös liiketoimintakiellon-rikkomisia, sosiaaliturvien väärinkäytöksiä ja rahanpesua, joista tehdään ilmoituksia poliisille ja Keskusrikospoliisin rahanpesun selvittelykeskukseen. Myös korruptiota havaitaan, mutta siitä Verohallinnolla ei ole sellaisenaan oma-aloitteista ilmoitusoikeutta. Verohallinnon mukaan korruptiohavainnot sisältyvät usein tapaukseen, josta muutoin tehdään verorikoksena tutkintapyyntö.

Verohallinnon viranomaisyhteistyö

Verohallinnolla on viranomaisyhteistyötä harmaan talouden torjunnassa poliisin lisäksi muun muassa Tullin, syyttäjäviraston, Aluehallintoviraston, Rajavartiolaitoksen, ulosottoviraston, Kelan, Eläketurvakeskuksen ja Finanssivalvonnan kanssa. Yhteistyötä tehdään muun muassa tiedonvaihdon ja koulutuksen muodossa. (Valsi 2015.)

Viranomaisyhteistyötä Verohallinnon ja poliisin talousrikosyksiköiden välillä on Valsin mukaan muun muassa koulutusyhteistyö, jota on melko paljon. Viime aikoina koulutus on keskittynyt muun muassa ponnistus-lakimuutoskoulutukseen, rikoshyöty-koulutukseen ja Poliisiammatti-korkeakoulussa järjestettäviin koulutuksiin.

Verotarkastuksessa Verohallinto pyytää poliisilta virka-apua esimerkiksi kirjanpitoaineiston hakemiseksi kohdehenkilöltä ja tarvittaessa verotarkastajien työn turvaamiseksi. Verohallinnolla on myös verotarkastajia poliisilaitoksilla yhteyshenkilöinä. Etenkin pääkaupunkiseudulla verotarkastajat ovat tiiviisti läsnä poliisilaitoksilla. Heidän tehtävinään ovat erityisesti tietojenvaihto, rikoshyöty-toiminta ja asiantuntijana toimiminen. (Valsi 2015.)

Valsin (2015) mukaan yhteistyö poliisin kanssa on erityisen tiivistä reaaliaikaisissa tutkimuksissa, joissa verotarkastajat tarkastavat aineistoja tarvittaessa poliisiasemalla. Tarkastuksen avulla Verohallinto pystyy reagoimaan tarvittaessa välittömästi. Kun yhteistyö on tiivistä esimerkiksi kuulustelukysymyksiä laadittaessa, saadaan kuulusteluista mahdollisimman suuri hyöty molemmille viranomaisille. Verotarkastuksissa käytetään tutkinnanjohtajan luvalla esitutkinnassa esiin tullutta tietoa hyväksi siltä osin, kuin tällä on vaikutusta verotukseen. Kyseessä on kaksi erillistä prosessia, verotusprosessi ja rikosprosessi, jotka hoidetaan itsenäisesti, mutta pitkälti samasta aineistosta ja yhteistyössä. Verohallinnossa rikosasianvalvonta käyttää puhevaltaa esitutkintaprosessin aikana. Verotarkastajat toimivat todistajina myös oikeusistunnossa.

Verohallinnon kehitys- ja tehostamistoimet harmaan talouden torjuntaan

Toiminnan kehittamisestä ja tehostamisesta harmaaseen talouteen liittyen Valsin näkemys (2015) on, että kesken oleva lainsäädäntö rahanpesutietojen saamisesta Verohallinnon käyttöön voisi edes jossakin määrin auttaa kohdevalinnassa. Lisäksi viranomaisyhteistyötä pitäisi pyrkiä tekemään myös pääkaupunkiseudun ulkopuolella nykyistä enemmän. Verohallinnolla olisi käyttöä poliisin hallinnoimalle IT-Forensics- tyyliselle työkalulle, joka helpottaisi tiedon-saantia. Työkalun käyttö edellyttäisi tiettyä toimivallan lisäämistä Verohallinnolle. Pankki- ja tilitietojen saaminen sähköisesti tehostaisi Verohallinnon toimintaa. Ravintola-alalla puolestaan tyyppihyväksytyt kassajärjestelmät olisivat tarpeelliset harmaan talouden torjunnassa.

Kehitystarpeena on se, että Verohallinnolla ei ole tällä hetkellä mahdollisuutta lain mukaan ilmoittaa poliisille suoraan havaitusta korruptiosta. Ilmoitukset voidaan tehdä ainoastaan tutkintapyynnöissä muiden rikosnimikkeiden yhteydessä. Verohallinnon resurssi- ja rahoitustilanne on myös haastava valtakunnallisesti. (Valsi 2015.)

Verohallinnon onnistuminen harmaan talouden torjunnassa ja havainnot

Valsin (2015) mielestä Verohallinto on onnistunut kohtuullisesti harmaan talouden torjunnassa. Esimerkiksi veroparatiisikuvioiden selvittämiseen on resursoitu Suomessa melko vähän verrattuna kansainväliseen tasoon. Verohallinnossa kuitenkin on kehittämisen, parantamisen ja tehostamisen varaa. Onnistuminen on kuitenkin ollut kohtuullisella tasolla resurssit ja lain-

säädäntö huomioiden. Ongelmana verotarkastuksessa on, että epäillyt verorikokset etenkin pääkaupunkiseudulla, ovat nykyisin usein hyvin kansainvälisiä. Lisäksi yritysryppäät ovat laajoja ja mukana on järjestäytyntä rikollisuutta. Toisaalta kansainvälinen tiedonvaihto on parantunut viime vuosina huomattavasti. Verohallinnon toiveena on, että yhteistyötä tehtäisiin enenevässä määrin esitutkintaviranomaisten kanssa ainakin törkeimpien verorikosten osalta.

Talousrikostutkinnan kokemukseni perusteella, yhteistyö Verohallinnon ja poliisin talousrikostutkinnan kanssa on sujuvaa ja nopeaa. Verohallinnon laatimat rikosilmoitukset asiakirja-liitteineen luovat poliisille valmiin pohjan verorikosten tutkimiseen. Lisäksi Verohallinnon tarkastusyksikön oikeustieteellinen koulutustausta auttaa usein esitutkinnassa.

4.3 Ulosoton toimet harmaan talouden torjumiseksi

Ulosoton tehtävät

Ulosoton perustehtävänä on tuomioiden ja suoraan ulosottokelpoisten saatavien täytäntöönpano. Tavoitteena on korkealaatuinen, tehokas ja taloudellinen ulosottojärjestelmä. Tähän pyritään hyvän johtamisen, toimivien työvälineiden, ammatillisen osaamisen sekä vastuullisen ja hyvinvoivan henkilöstön avulla. (Valtakunnanvoudinvirasto 2014.)

Ulosotto toteuttaa oikeusturvapolitiikkaa. Ulosoton yhteiskunnallisina vaikuttavuustavoitteina ovat velkojen tehokas perintä, velkaongelmista ja ylivelkaantumisesta selviytymisen edistäminen sekä kohtuulliset perimiskustannukset. Tehokkaaseen perintään kuuluvat hyvä perimistulos ja joutuisa käsittely, sekä väärinkäytöstapausten tunnistaminen ja selvittäminen. Ulosoton yhteiskunnallinen vaikuttavuus näkyy oikeussuojan toteutumisena, yhteiskuntajärjestyksen ylläpitona ja velvoitteiden laiminlyöntien ennaltaehkäisyssä. Ulosoton arvoja ovat oikeudenmukaisuus, tehokkuus ja palvelukyky. (Valtakunnanvoudinvirasto 2014.)

Helsingin ulosottoviraston kihlakunnanvouti Kallion haastattelun (2015) mukaan ulosottovirastolla on erilaisia ydintoimintoja, kuten rootelliperintä ja erikoisperintä. Erikoisperintä hoitaa haastavimmat ja vaikeimmat tapaukset sekä viranomaisyhteistyön. Erikoisperintään voi tulla myös tapauksia käsittelyyn viranomaisaloitteesta. Valitettavasti kaikkia tapauksia ei voida hoitaa henkilöstöresursseista johtuen. Etelä-Suomen erikoisperintäalueella on kokonaisuudessaan 55 henkilöä hoitamassa erikoisperintäasioita.

Kallion mukaan (2015) ulosottoviraston tavoitteet ovat määrällisiä. Sen lisäksi tavoitteena on tukea muuta ulosottoa tiedonhankinnalla. Rahallinen kertymä Etelä-Suomen erikoisperinnällä vuonna 2014 oli 19,3 miljoonaa euroa. Perittäväksi vuonna 2014 ulosotto otti 96,7 miljoonaa euroa. Vuonna 2013 tulos oli 52,4 miljoonaa euroa ja vastaanotettujen perintätehtävien arvo

oli 140 miljoonaa euroa. Tuloksesta voi Kallion mukaan päätellä, että se vaihtelee vuosittain. Vuosi 2013 oli erittäin hyvä rahamäärällisesti mitattuna.

Ulosottoviraston harmaan talouden torjunta

Harmaan talouden kannalta erikoisperintä toimeenpanee vakuustakavarikkoja ja verotakavarikkoja. Lisäksi erikoisperintä toimeenpanee tuomioiden täytäntöönpanoja. Toimenpide on yksi ulosoton perustehtävistä harmaan talouden torjunnassa. Erikoisperintä hoitaa myös passituksia vankeus- ja sakkorangaistuksissa. Vakuustakavarikoissa on yleensä kiire, koska poliisi on ottanut väliaikaisesti haltuun henkilöltä omaisuutta. Pääsääntöisesti erikoisperintä toimii virka-aikana. Kiiretapauksissa erikoisperinnällä on myös yksi 24/7 päivystys, jota hoitaa Etelä-Suomen erikoisperintäalue. Erikoisperinnän asioista viranomaisaloitteet vaativat nopeaa reagoimista esimerkiksi turvaamistoimien takia ja siksi ne tulevat erikoisperintään. (Kallio 2015.)

Ulosottoviraston keinot ja työkalut harmaan talouden torjunnassa ovat erityisesti laajat tiedonsaantioikeudet. Tiedonsaantioikeuksia voi hyödyntää asiakkaan taloudellista tilannetta tai omistuksia selvitellessä. Asiakkaalla on totuudessapysymisvelvollisuus asioidessaan ulosoton kanssa. Mikäli asiakas valehtelee ulosotolle, hän saattaa syyllistyä velallisen petokseen tai törkeään velallisen petokseen. Tästä syystä asiakkaat pyrkivät rikoksesta epäillyn asemaan, jotta he saisivat Esitutkintalain mukaisen itsekriminointisuojaan. Sivullisen osalta kyseessä voi olla avunanto velallisen petokseen tai törkeään vastaavaan. Teon täyttyminen edellyttää, että sivullinen ottaa velallisen omaisuutta itselleen omaisuuden kätkemistarkoituksessa. Ulosottovirasto tekee edellä mainituista asioista jonkin verran tutkintapyyntöjä poliisille, mutta jutut ovat haasteellisia näyttökysymysten osalta. Tiedonsaannissa apuna ovat myös rahalaitokset, pankit ja Verohallinnolta saatava velvoitteidenhoitoselvitys. Erikoisperinnällä on työkaluna tiedonsaantioikeudet omaisuuden etsinnässä myös salassa pidettävistä asioista, jotka liittyvät varallisuuteen. (Kallio 2015.)

Ulosottoviraston viranomaisyhteistyö

Kallio (2015) toteaa Ulosottoviraston erikoisperinnän tekevän yhteistyötä muun muassa Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksikön kanssa. Ulosottoviraston virkamies on muun muassa määräaikaisena Harmaan talouden selvitysyksikön tehtävissä. Ulosottovirastolla on runsaasti kokouksia ja koulutusta syyttäjäviraston ja Verohallinnon kanssa esimerkiksi case-tutkinnoissa. Muita yhteistyökumppaneita ovat muun muassa Tulli omaan esitutkintaansa liittyen.

Ulosottoviraston ja poliisin talousrikosyksiköiden viranomaisyhteistyö on tiivistä ja sisältää paljon neuvotteluja käytännöistä. Lisäksi Kallion (2015) mukaan ulosotolla on yhdysmiehet

Helsingin, Vantaan, Espoon, Keskusrikospoliisin ja Kouvolan poliisilaitoksissa. Yhteistyöhön sisältyy myös molemminpuolista koulutusta. Palavereissa on käsitelty paljon muun muassa Pakkokeinolakiin tulleita muutoksia.

Ulosottoviraston kehitys- ja tehostamistoimet harmaan talouden torjuntaan

Ulosottoviraston toimintaa voi tehostaa kehittämällä työmenetelmiä sekä kehittämällä tietojärjestelmiä ja analyysitoimintoja. Tällä saadaan helpotusta asioiden siirtämisessä erikoisperintään. Tähän saakka erikoisperintä on saanut eniten apua Verohallinnon Harmaan talouden selvitysyksiköltä ja poliisilta tietojärjestelmä- ja analyysiasioissa. Haasteena on myös rahoitus, sillä kaikki erikoisperinnän tehtävät ovat määräaikaista. Tulevan hallituksen budjetti tulee määrittämään erikoisperinnän toiminnan jatkuvuuden. Lisähaasteena on rahoituksen keskittäminen ydintoimintoihin. (Kallio 2015.)

Valtioneuvoston määrittämän harmaan talouden torjuntaohjelman mukaan (2012) ulosoton toimintaa ja viranomaisyhteistyötä voi kehittää erikoisperintää vahvistamalla. Erikoisperinnän tehtävänä on puuttua yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa täytäntöönpanoa välttelevien velallisten väärinkäytöksiin ja epäasianmukaisiin menettelyihin. Erikoisperintä toimii osaltaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjujana sekä rikoshyödyn poisottajana.

Ulosottoviraston onnistuminen harmaan talouden torjunnassa ja havainnot

Kallion mielestä Harmaan talouden torjunnan onnistumisessa on vielä parannettavaa, jotta vaikuttavuus ja tulokset saataisiin samalle tasolle kuin vuonna 2013. Ulosotto ei käytä juurikaan julkisuutta käsiteltävien asioiden ja tietojen arkaluonteisuuden ja salassa pidettävyyden vuoksi. Vaikuttavuutta voisi kuitenkin mahdollisesti lisätä avoimuutta kasvattamalla. Yhteistyö viranomaisten kesken on ratkaisevan tärkeää harmaan talouden torjunnassa. (Kallio 2015.)

Oman huomioni mukaan, poliisilaitoksille sijoitetuilla yhteyshenkilöillä saadaan korvaamaton apu talousrikostutkinnassa. Viranomaisella saa yhteyshenkilöltä välittömästi tiedon epäillyn varallisuus- ja ulosottotilanteesta. Selvitys auttaa poliisia mitoittamaan toimintaansa ja resurssejaan mahdollisessa rikoshyödyn takaisinsaamisprosessissa.

4.4 Tuomioistuimen toimet harmaan talouden torjumiseksi

Tuomioistuimen tehtävät

Tuomioistuimet käyttävät tuomiovaltaa eli ratkaisevat, mikä yksittäisessä asiassa on oikein. Tuomioistuimet ovat riippumattomia: niitä sitoo ainoastaan voimassa oleva oikeus. Mikään ulkopuolinen taho ei voi puuttua niiden ratkaisuihin. Tuomioistuimen riippumattomuus taataan perustuslaissa. (Oikeusministeriö.)

Käräjäoikeudet käsittelevät rikos-, riita- ja hakemusasioita. Alioikeuden ratkaisu voidaan yleensä saattaa ylemmän tuomioistuimen tutkittavaksi. Käräjäoikeuden ratkaisusta valitetaan hovioikeuteen. Hovioikeuden ratkaisuun taas voi hakea muutosta korkeimmasta oikeudesta, mikäli korkein oikeus myöntää valitusluvan. (Oikeusministeriö.)

Rikosasiassa käräjäoikeuteen joutuu se, jota syytetään vaikkapa varkaudesta, rattijuopumuksesta, pahoinpitelystä tai muusta rangaistavasta teosta. Rikosasian käsittelyyn liittyy usein uhrin, eli asianomistajan vahingonkorvausvaatimus. Rikoksen uhrille voidaan maksaa valtion varoista korvausta rikoksella aiheutetuista vahingoista. Valtion varoista maksettava korvaus on toissijainen ja ensisijaisesti korvauksen rikoksen uhrille maksaa rikoksentekijä. (Karttunen, Laasanen, Sippel, Uitto & Valtonen 2012, 360.)

Tuomioistuimen harmaan talouden torjunta

Vantaan käräjäoikeuden osalta käräjätuomari Vuorenmaan mukaan (2015) talousrikosten käsittelyä ei ole erikseen määritettyä. Vuorenmaan mukaan talousrikosjutut tulevat sisäisen jaon perusteella. Normaalisti tuomarit, jotka käsittelevät työ- ja insolvenssi-asioita, käsittelevät myös talousrikosasioita.

Vuorenmaan mukaan talousrikokset poikkeavat siten massarikoksista, että pääkäsittelyt sisältävät paljon kirjallista todistusaineistoa. Todistusaineistoa verrataan asianosaisten väittämään tapahtumien kulusta ja muihin tunnusmerkistötekijöihin.

Siten määritetään epäiltyjen rikosten tunnusmerkistötekijöiden täyttymistä. Talousrikosasioissa ei tutkita pelkästään fyysisiä tekoja, vaan arvioinnin varassa olevia seikkoja, kuten maksukyvyttömyyttä ja muuta kokonaisuuteen vaikuttavaa lakisääteilyä. Talousrikosasiat ovat ajallisesti pitkäkestoisempia ja laajempia kokonaisuuksia massarikoksiin verrattuna. Tuomitsemisprosessi on samanlainen, eli rikoksen tunnusmerkistötekijöiden täytyy täytyä. Talousrikosten tunnusmerkistöt ovat monimutkaisempia kuin massarikoksissa. Tunnusmerkistöjen täytyminen antaa edellytykset rikoksesta tuomitsemiselle. Vuorenmaan mukaan talousrikokset eivät ole niin suoraviivaisia kuin massarikokset. (Vuorenmaa 2015.)

Tuomioistuimen viranomaisyhteistyö ja talousrikosten seuraamukset

Tuomioistuin on puolueeton elin, joten sillä ei ole suoranaista lopputulokseen pyrkivää tavoitteellista yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa. Yhteistyön rajapintaa sivutaan kuitenkin syyttäjäviraston, asianajajien, Verohallinnon, konkurssiasiamiesten, vakuutusyhtiöiden ja velkojien kanssa. Tavoite yhteistoiminnalla on oikeuskäsittelyprosessin läpivieminen keskitetysti ja tarvittavien valmistelujen suorittaminen käsittelyä varten. (Vuorenmaa 2015.)

Talousrikoksista tuomittujen seuraamusasteikkoon ja tuomioihin vaikuttaa juttujen laatu. Jokainen tapaus käsitellään erillisesti. Normaalisti ensikertalainen ja pieneen tekoon syyllistynyt pääsee ehdollisella vankeusrangaistuksella ja mahdollisella oheissakolla teostaan riippuen. Laajamittaisissa ja suunnitelmallisissa jutuissa, joissa on tavoiteltu huomattavaa taloudellista hyötyä, tuomiot ovat usein 2-4 vuoteen ehdotonta vankeutta teosta riippuen. Usean törkeän rikoksen yhdistelmissä vankeusrangaistusten rangaistusasteikko on ehdoton vankeus aina 7 vuoteen asti. Edellä mainituissa tapauksissa kyse on erittäin laajamittaisista kokonaisuuksista, Vuorenmaa toteaa (2015). Harmaan talouden torjuntaohjelman yhdeksi hankkeeksi on määritelty tarve selvittää ja valmistella rangaistusasteikkojen ja kvalifioitujen tekemuotojen tarve rikosten törkeyden mukaan (Valtioneuvosto 2012).

Tuomioistuimen kehitys- ja tehostamistoimet harmaan talouden torjuntaan

Vuorenmaan mukaan (2015) tuomioistuimen toimintaa voi kehittää ja tehostaa tuomarien saamalla järjestelmän sisäisellä koulutuksella ratkaisujen tekemisen helpottamiseksi. Resurssitilanne ja rahoitus ovat haastavia käsitellyt asiamäärät huomioiden. Juttujen läpivirtauksen pitää olla kunnossa laadusta kuitenkin tinkimättä, jotta asianosaisten oikeusturva ei kärsi. Talousrikosasioissa laadukas juttujen valmistelu palvelee pääkäsittelyvaihetta.

Tuomioistuimen onnistuminen harmaan talouden torjunnassa

Harmaan talouden torjunnan onnistumisesta Vuorenmaa (2015) toteaa Vantaan käräjäoikeuden osalta, että tuomarit ovat onnistuneet vähintään kohtuullisen hyvin. Juttujen käsittelyt on hoidettu kohtuullisessa ajassa. Tuomarit ovat tehneet perusteltuja ratkaisuja, joiden perusteella mahdollinen hovioikeuskäsittely tarvittaessa helpottuu. Vantaan käräjäoikeuden juttuja ei ole myöskään juurikaan palautettu käsittelyyn, mikä tukee äskeistä kertomaa, Vuorenmaa toteaa.

4.5 Rahanpesun selvittelykeskuksen toimet harmaan talouden torjumiseksi

Rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävät

Rahanpesun selvittelykeskus on Keskusrikospoliisiin vuonna 1998 perustettu yksikkö, joka hoitaa rahanpesun selvittämiseen liittyviä tehtäviä. Rahanpesun selvittelykeskus vastaa osaltaan toimialaansa liittyvien rikosten esitutkinnasta ja syyteharkintaan saattamisesta. Rahanpesun selvittelykeskuksen muita tehtäviä on rahanpesun ja terrorismin rahoituksen estäminen ja selvittäminen kuten:

1. rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estäminen ja selvittäminen.
2. viranomaisten välisen yhteistyön edistäminen rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen torjunnassa.
3. yhteistyö ja tietojenvaihto rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä ja selvittämisestä huolehtivien vieraan valtion viranomaisten ja kansainvälisten järjestöjen kanssa.
4. yhteistyö ilmoitusvelvollisten kanssa.
5. palautteen antaminen laissa tarkoitettujen ilmoitusten vaikutuksista.
6. tilaston pitäminen lain nojalla saatujen ilmoitusten ja tehtyjen liiketoimien keskeytysten lukumäärästä.

Selvittelykeskuksen toiminta on jaettu kolmeen jaokseen. Ilmoitusten vastaanotto- ja analyysijaoksen tehtävänä on kirjata saapuneet ilmoitukset epäilyttävistä liiketoimista rahanpesurekisteriin sekä analysoida saapuneita ilmoituksia. Tutkintajaoksen tehtävänä on suorittaa ensivaiheen poliisitutkinta sekä tarpeen vaatiessa saattaa epäilyttäviä liiketoimia koskevat ilmoitukset esitutkintaan. Kansainvälisten asioiden jaoksen tehtävänä on kansainvälisten tiedustelujen ja yhteyksien hoitaminen sekä terrorismin rahoituksen torjuntaan liittyvät asiat. (Poliisi.)

Keskusrikospoliisissa toimivan rahanpesun selvittelykeskuksen päällikkö, Vasaran, mukaan esimerkiksi vuonna 2014 rahanpesun selvittelykeskus vastaanotti yli 23 000 rahanpesuilmoitusta, joista avattiin noin 500 "juttua" omaan selvittelyyn. Näistä jutuista noin puolet toimitettiin esitutkintaan. Tavoitteena on tiedonluovutus eteenpäin muille tietoa tarvitseville viranomaisille kotimaassa tai ulkomailla. Tällä tavalla helpotetaan esitutinnan aloittamista. Rahanpesun selvittelykeskus on enemmän tietoa tuottava tiedusteluyksikkö, kuin esitutkintaa suorittava taho. Huomattavaa on, että tietoja koskee käyttörajoitus, eli tietoja voidaan käyttää vain rahanpesun estämiseen ja selvittämiseen sekä esirikoksen tutkintaan. Rahanpesun selvittelykeskuksen yksikössä Keskusrikospoliisissa työskentelee yhteensä 26 henkilöä. (Vasara 2015.)

Rahanpesun selvittelykeskuksen harmaan talouden torjunta

Vasaran (2015) mukaan harmaan talouden torjunnan osalta pyritään hoitamaan ja selvittämään ne jutut, joihin liittyy harmaata taloutta. Rahanpesun selvittelykeskus tekee selvityksiä esimerkiksi pankeilta suuriin rahasiirtoihin liittyen, joita on syytä epäillä. Vuonna 2014 rahanpesun selvittelykeskus avasi tai jakoi eteenpäin noin 250 rikosilmoitusta, joista arviolta noin 20-25 % liittyi verorikoksiin. Omassa luokittelussa "harmaa talous" oli Vasaran mukaan rahanpesuilmoituksia seuraavasti:

2012: 124 kpl

2013: 168 kpl

2014: 106 kpl

2015 (15.4. mennessä): 14 kpl

Vasaran (2015) mukaan harmaan talouden torjunnan työkalu on muun muassa valtuudet antaa Rahanpesulaki, jossa on laajat tiedonsaantioikeudet muun muassa suoraan yrityksistä jo rahanpesun selvittelyvaiheessa. Rahanpesun selvittelykeskus saa henkilöiden verotiedot automaattisesti Verohallinnolta, mutta yhtiöiden verotiedot saadaan vain yksittäin pyytämällä. Keinoina selvittelyvaiheessa on myös epäilyttävän liiketoimen keskeytys (nk. jäädytys) 5 päiväksi, jolloin voidaan tehdä lisätiedusteluja ja ratkaisu esitutkinnan aloittamisesta. Lisäksi keinoina ovat normaalit Poliisilain mukaiset tiedonhankintakeinot. Toiminta perustuu pitkälti asiakirjatodisteluun ja asiakirjojen hankintaan, eikä niinkään perinteiseen esitutkintaan, kuten kuulusteluihin. Tietoja kerätään rahanpesurekisteriin.

Rahanpesun selvittelykeskuksen viranomaisyhteistyö

Vasara (2015) toteaa Verohallinnon olevan yksi tärkeimmistä viranomaisyhteistyökumppaneista. Verohallinto on sijoittanut yhdyshenkilön Keskusrikospoliisiin ja tältä saadaan tiedot tarvittaessa nopeasti. Verohallinnolla on toiminnassaan huolellisuusvelvoite ja heidän on tehtävä ilmoitus rahanpesun selvittelykeskukselle epäilyttävistä firmoista ja rahaliikenteestä. Yhteistyö hakee vielä muotoaan esimerkiksi ilmoitusten teosta Verohallinnon puolelta. Verohallinto on tehnyt viime vuosina rahanpesuilmoituksia seuraavasti ja vaikka määrää voidaan pitää positiivisena, on kokonaismäärä melko alhainen:

2012: 5 kpl

2013: 9 kpl

2014: 9 kpl

2015: 2 kpl

Esitutkintaviranomaisten puolelta yhteistyötä tehdään paikallispoliisin ja erityisesti Tullin kanssa, joka valvoo käteisrahan kuljetusta. Tullilla on sama huolellisuusvelvoite kuin Verohallinnolla havaitessaan jotain epäilyttävää esimerkiksi tullausten yhteydessä. Lisäksi yhteistyötä on Aluehallintoviraston kanssa heidän tekemästään valvonnasta, kohdistuen käteiskauppaa tekeviin yrityksiin ja heidän tekemiinsä ilmoituksiin meille yritysten puutteista ja rikkeistä. (Vasara 2015.)

Rahanpesun selvittelykeskuksen kehitys- ja tehostamistoimet harmaan talouden torjuntaan

Vasaran mukaan (2015) rahanpesun selvittelykeskuksen toimintaa voi kehittää Verohallinnon kanssa yhteistyötä tarkentamalla ja selvittämällä, mitä tietoa voi saada harmaan talouden selvitysyksiköltä. Rahanpesun selvittelykeskus voi puolestaan miettiä, mitä tietoa voi antaa takaisin, etenkin reaaliaikaisissa tapauksissa rikoshyödyn takaisinsaamiseksi. Kehitettävää on myös tiedonluokittelussa ja analyyseissä, jotta epäilty rikollinen toiminta voidaan katkaista aiemmin. Toimintaa voi tehostaa vielä pääkaupunkiseudun poliisiyksiköiden välillä tiedonvaihtoa lisäämällä.

Vasara toteaa (2015) resurssi- ja henkilöstötilanteen olevan haasteellinen. Esimerkiksi analyysitoimintaan on pitänyt panostaa tulossopimusten mukaan. Vasaran mukaan panostus ei ole vielä näkynyt rahanpesun selvittelykeskuksen käytännön resursseissa.

Rahanpesun selvittelykeskuksen onnistuminen harmaan talouden torjunnassa

Vasara (2015) kertoo rahanpesun selvittelykeskuksen onnistuneen harmaan talouden torjunnassa tehtyjen rikosilmoitusten määrään peilaten kohtuullisen hyvin. Rahanpesun selvittelykeskus on pystynyt paneutumaan tärkeisiin osa-alueisiin, kuten järjestäytyneeseen ja vakavaan rikollisuuteen. Positiivisina asioina Vasara näkee sen, että kaikki rikokset käyvät esirikoksista ja näistä kaikista voidaan saada rahanpesujuttuja. Sitä kautta on mahdollista saada mahdollisia varojen jäädytyksiä. Lisäksi rahanpesun selvittelykeskus on onnistunut tiedonvaihdossa paikallispoliisin suuntaan.

Myös sisäministeriö näkee sisäisen turvallisuuden ohjelmassaan (2012) rahanpesun ja harmaan talouden liittyvän kiinteästi toisiinsa. Yrityksiin kohdistuva rahanpesun ja järjestäytyneen rikollisuuden uhkia on vaikea arvioida, sillä piilorikollisuuden määrä on suuri. Rahanpesun ja järjestäytyneen rikollisuuden suhde elinkeinoelämässä on tiivis. Rahanpesu kytkeytyy lähes poikkeuksetta huumausainerikollisuuteen, muuhun järjestäytyneeseen rikollisuuteen ja harmaaseen talouteen. Pestyllä rahalla on erittäin suuri merkitys elinkeinoelämäämme ja vaikutus myös laillisen toiminnan kannalta, sillä sen avulla voidaan polkea hintoja ja näin vauhdittaa epätervettä kilpailua. Tämä saattaa ajaa rehellisesti toimivat yrittäjät harmaan talouden

piiriin ja muodostaa eräänlaisen harmaata taloutta itseään ruokkivan kehän, joka sulkee ulkopuolelle normeja noudattavat yritykset. Mielestäni vaikuttavuutta ja reaaliaikaista puuttumista harmaaseen talouteen on syytä tavoitella juuri edellä mainitusta syystä ennen kuin kehä on kasvanut liian suureksi.

4.6 Konkurssiasiamiehen toimet harmaan talouden torjumiseksi

Konkurssiasiamiehen tehtävät

Konkurssiasiamies on konkurssipesien hallinnon valvontaa harjoittava itsenäinen erityisviranomainen, joka toimii hallinnollisesti oikeusministeriön yhteydessä. Konkurssiasiamiehen tehtävänä on edistää ja kehittää hyvää pesähoitotapaa aloittein, neuvoin ja ohjein. Konkurssiasiamiehen apuna toimii konkurssiasiaain neuvottelukunta, jonka antamilla suosituksilla on keskeinen asema hyvän pesähoitotavan kehittämisessä. (Konkurssiasiamiehen toimisto.)

Konkurssiasiamies valvoo, että konkurssipesien pesähoitajat toimivat lain ja hyvän pesähoitotavan edellyttämällä tavalla. Konkurssiasiamies voi määrätä tehtäväksi konkurssipesän hallinnon, tilien ja toiminnan erityistarkastuksen. Konkurssiasiamiehen havaitessa väärinkäytöksiä tai laiminlyöntejä pesähoitajan toimissa, hän voi esimerkiksi vaatia, että tuomioistuin vapauttaa pesähoitajan tehtävästään. (Konkurssiasiamiehen toimisto.)

Eryistarkastuksella voidaan syventää ja tarkentaa Könkkölän ja Linnan havaintojen mukaan (2013, 258) velallisselvityksen tietoja. Eryistarkastuksen avulla voidaan selvittää mahdollisia takaisinsaantiperusteita, sopimatonta menettelyä velkojia kohtaan tai väärinkäytöksiä. Eryistarkastus auttaa pesähoitajaa ja velkojia selvittämään ja arvioimaan, onko velallisen toiminnassa tapahtunut rikos, onko omaisuutta peräytettävissä konkurssipesään ja onko muun muassa Osakeyhtiölain mukaisia selvitystilasäädöksiä noudatettu.

Konkurssiasiamies voi hakea tuomioistuimelta määräystä konkurssin jatkamisesta julkisselvityksenä, jos se on perusteltua. Perustellut syyt ovat muun muassa pesän varojen vähäisyys, velalliseen tai pesään kohdistuva selvitystarve tai muu erityisen syy. Konkurssiasiamies määrää pesään julkisselvittäjän, joka konkurssiasiamiehen valvonnassa selvittää konkurssipesän.

Konkurssipesien selvittämisessä on käytettävissä myös pakkokeinoja, jotka tuomioistuin määrää. Mikäli velallinen laiminlyö myötävaikutus- tai tietojenantovelvollisuutensa tai kieltäytyy vahvistamasta tai antamalla tietoja pesäluetteloa varten, niin käytettävissä on uhkasakko tai painostusvankeus. Jos velallisen niskoittelu jatkuu uhkasakon määräämisestä huolimatta, velallinen pakenee maasta tai välttelee prosessia, voi tuomioistuin määrätä pesähoitajan vaa-

timuksesta velallisen painostusvankeuteen. Painostusvankeuden enimmäispituus on kuusi kuukautta. (Könkkölä & Linna 2013, 554.)

Kokemukseni perusteella poliisin ja viranomaisten eri tehtäväkentistä, pakkokeinovaltuudet ovat hyvin laajat. Etenkin painostusvankeus on huomattavan vahva pakkokeino, jollaista ei ole tietääkseni käytössä muiden rikoslajien alalla, kuten henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten osalta. Näen positiivisena asiana sen, että vaikuttavia pakkokeinoja on jaettu myös muille kuin perinteisille esitutkintaviranomaisille, vaikka käräjäoikeus tekeekin lopullisen päätöksen pakkokeinon käyttämisestä.

Konkurssiasiamiehen harmaan talouden torjunta

Konkurssiasiamiehen toimiston toiminnan tavoitteena on ennalta ehkäistä konkursseihin liittyvää talousrikollisuutta yhteistyössä muiden viranomaistahojen kanssa. Konkurssiasiamiehen toimiston toimistopäällikkö Pulkamon (2015) mukaan konkurssiasiamies valvoo pesiä ja on saanut alun perin osan viroista ja rahoituksesta harmaan talouden torjuntaohjelmassa. Konkurssiasiamies ohjeistaa ja opastaa pesänhoitajia laadukkaan ja riittävän tietosisältöisen rikosilmoituksen tekemisessä rikostapauksissa. Konkurssiasiamies osallistuu myös erityistarkastuksiin.

Harmaan talouden torjuntaohjelman mukaan (2012) konkursseihin liittyvien talousrikosten torjuntaa tehostetaan syyttäjän, konkurssiasiamiehen toimiston ja pesänhoitajien työnjaon uudistamisella asioiden esitutkintaan saattamiseksi. Myös käytäntöjä tulisi kehittää niin, että pesänhoitajat tekevät tutkintapyyntöjä rikosepäilyistä nykyistä enemmän. Itsekriminointisuoja huomioidaan konkurssimenettelyn aikana.

Pulkamo näkee tärkeimpinä työkaluina harmaan talouden torjunnassa erityistarkastukset ja julkiselvitykset. Erityistarkastuksen teettäminen konkurssipesään antaa lisätietoa pesän ja velallisen toiminnasta. Konkurssipesiä on vireillä tällä hetkellä 3700 ja niistä 470 on julkisselvityksessä. Yleisimmät rikokset ovat velallisen rikokset, joihin kuuluu oheisrikoksena kirjanpitorikos. Myös Verohallinnolta saatujen verorikosten määrä on korkea. Erityistarkastuksia konkurssiasiamies tekee vuosittain reilu 100 kappaletta ja julkisselvityksiä noin 80 kappaletta. (Pulkamo 2015.)

Konkurssiasiamiehen viranomaisyhteistyö

Viranomaisyhteistyötä Konkurssiasiamiehen toimisto tekee Verohallinnon kanssa tiedonvaihdon, vinkkien vastaanoton, tarkastuksien teon, tarvepyyntöjen vaihdon ja julkisselvitysesityksien muodossa. Tärkeä yhteistyötaho konkurssiasiamiehelle on myös poliisi, joka tutkii epäil-

lyt rikokset. Konkurssiasiamiehen toimisto antaa koulutusta ja luentoja poliisille, sekä tekee muuta yhteistyötä ja neuvontaa. Myös syyttäjäviraston kanssa konkurssiasiamies käy neuvotteluja käytännöistä esimerkiksi syyteneuvotteluun liittyen. Ulosoton kanssa konkurssiasiamiehellä on palavereja ja tiedonvaihtoa. (Pulkamo 2015.)

Konkurssiasiamiehen onnistuminen harmaan talouden torjunnassa

Konkurssiasiamiehen onnistumiseen harmaan talouden torjunnassa Pulkamo (2015) toteaa, että konkurssiasiamies on onnistunut olemaan taloudellinen ja tehokas huomioiden viraston pienen koon ja vähäiset resurssit, joihin kuuluu ainoastaan 11 henkilötövuotta. Toiminnassa on aina kuitenkin parantamisen varaa. Haasteina ovat pitkät käsittelyajat, eli kokonaisaika rikoksentekohetkestä lainvoimaiseen tuomioon. Pulkamo näkee myös pesänhoitajien auttamisen positiivisena asiana. Pesänhoitajat puolestaan ovat auttaneet poliisia esitutkinnan alkuvaiheessa laadukkailla tutkintapyyntöillä ja asiakirjamateriaalilla, keräämällä näyttöä ja tekemällä erityistarkastuksia konkurssipesiin. Kun toimintaan on pystytty puuttumaan ajoissa, niin kiinnijäämisriski on mahdollisesti kasvanut myös rikosten tekijöiden tai yrittäjien mielessä.

4.7 Finanssialan keskusliiton toimet harmaan talouden torjumiseksi

Finanssialan keskusliiton tehtävät

Finanssialan keskusliiton virallinen tavoite ja tehtävä on toimintaohjeensa mukaan (2014) turvata jäsenyhtiöilleen hyvä toimintaympäristö, toimivat finanssimarkkinat ja tehokas maksujenvälitysjärjestelmä. Finanssialan keskusliiton jäsenyhtiöitä ovat muun muassa pankit ja vakuutusyhtiöt. Lisäksi Finanssialan keskusliitto edistää vahingontorjuntaa sekä yhteiskunnan turvallisuutta ja hyvinvointia.

Finanssialan keskusliiton vahingontorjunnan ja turvallisuuden- yksikön johtaja Karhusen (2015) mukaan Finanssialan keskusliiton tehtävä on lausua säädöksistä, joista pyydetään lausuntoa. Lausuntoa pyydetään eri toimijoiden toimesta liittyen esimerkiksi pankkeihin tai vakuutusyhtiöihin ja niiden toimintaan. Harmaa talous näkyy Finanssialan keskusliiton jäsenyhtiöissä etenkin vakuutusyhtiöissä ja korvaustenhakemisessa. Harmaan talouden toimijat pyrkivät tälle hunajapurkille muun muassa huijauksilla ja vakuutustarkastajien lahjomisella oikeudettomia korvauksia saadakseen. Kentältä on Karhusen mukaan kuulunut, että vakuutusyhtiöiden on entistä vaikeampaa löytää laillisia ja sopivia yhteistyökumppaneita. Pankkien osalta harmaan talouden torjuntaa on erityisesti rahanpesuntorjunta ja siitä viranomaisille ilmoittaminen.

Finanssialan keskusliiton harmaan talouden torjunta

Finanssialan keskusliiton tärkeimmät keinot harmaan talouden torjunnassa ovat säädösympäristöön vaikuttaminen. Vaikuttamisella pyritään vaikuttamaan ja vaikeuttamaan harmaan talouden toimintaa. Ajankohtaisia säädöksiä ja asioita ovat olleet muun muassa käännetty ALV, verovelkarekisteri, tilintarkastajien ilmoitusvelvollisuus epäillyistä teoista ja palkka pankkitilille tilisiirtona eikä käteismaksujen muodossa. (Karhunen 2015.)

Lisäksi viranomais- ja sidosryhmäyhteistyö on Finanssialan keskusliitolle tärkeä keino harmaan talouden torjunnassa. Finanssialan keskusliitto toimii toimikunnissa poliisin, syyttäjäviraston, ulosottoviraston ja valtakunnansyyttäjäviraston kanssa harmaaseen talouteen liittyen. Asioita käsitellään palaverien, yhteistyökäytäntöjen sekä pitkäaikaisten suhteiden mahdollistaman hyvän yhteistyön avulla, joka helpottaa ja alentaa yhteydenottokynnystä toimijoiden kesken. Finanssialan keskusliitto pyrkii aktiiviseen viestintään harmaaseen talouteen liittyen jo etukäteen. Seuraavina kehityshankkeina on kansallinen palkkarekisteri ja pankkitiedustelujen sähköiseen muotoon saattaminen. Finanssialan keskusliiton ja jäsenyhtiöiden puolesta tämä on mahdollista, koska standardoidut rajapinnat ovat valmiina ja viimeinen askel pitääkin ottaa viranomaispuolella. (Karhunen 2015)

Pankkisalaisuus

Finanssialan keskusliitto on laatinut myös pankkisalaisuusohjeet (2009), jotka säätelevät pankkitoimintaa. Pankkitoiminta edellyttää asiakkaiden luottamus, heidän taloudellisten ja yksityisten asioidensa salassa pitämiseen. Pankin toimihenkilö tai toimielimen jäsen ei saa kertoa ulkopuolisille tietoja asiakkaiden asioista. Asiakkaan kannalta pankkisalaisuus on osa yksityisyyden suojaa. Pankkisalaisuus suojaa paitsi yksityistä ihmistä, myös yrityksiä ja muita yhteisöjä. Poliisin arkityössä on ollut havaittavissa pankkien välillä huomattavaa vaihtelua reagointiajoissa pyydettyjen tietojen toimittamisessa. Useimmat pankit kuitenkin toimittavat tarvittavat tiedot muutamassa päivässä.

Pankkisalaisuus on Karhusen mukaan (2015) pankkitoiminnan kulmakivi. Poliisilla on laajat tiedonsaantioikeudet verrattuna joihinkin maihin, joissa vastaavien tietojen saantiin tarvitaan syyttäjän päätös. Poliisin pyynnöt täytetään ja joskus jopa tietyt pankit antavat ylimääräistä tietoa, joka liittyy oleellisesti tutkittavaan asiaan, mutta on jäänyt huomioimatta tiedustelussa. Finanssialan keskusliiton mielestä voimassa olevat pankkisalaisuusohjeet ja käytännöt ovat täysin riittävät ja toimivat esitutkintaviranomaisen ja heidän tiedonsaantinsa näkökulmasta.

Tiedonvaihto on Finanssialan keskusliiton käsityksen mukaan toimivaa. Pankkien puolelta on mietitty pankkitiedustelujen maksulliseksi muuttamista. Muun muassa eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ohjeistanut poliisin johtoa selvittämään tätä asiaa sisäisesti, mutta ratkaisua ei ole vielä tehty maksullisuuden suhteen. Peruspankkítiedustelut pitää saada sähköiseen muotoon ja viranomaiset ovatkin hakeneet Valtiovarainministeriöltä hanketukirahaa tähän omalle osalleen. Finanssialan keskusliitossa on mietitty, voisiko viranomaisilta tulla varoituksia pankeille tai vakuutusyhtiöille epäilyttävistä toimista, jolloin asiakkuuksia ja sopimuksia voitaisiin katkaista aikaisessa vaiheessa. Varoitusten antamiseen tarvitaan lainmukaisten edellytysten täyttyminen. (Karhunen 2015.)

Finanssialan keskusliiton kehitys- ja tehostamistoimet harmaan talouden torjunnassa

Finanssialan keskusliiton mukaan viranomaiset, ovat onnistuneet harmaan talouden torjunnassa erityisesti rakennusalan siivoamisessa harmaasta taloudesta. Toimenpiteiden jälkeen on helpompi valikoida laillisia yrityksiä isoihin urakoihin ja yritysten taustojen selvitys on helpotunut, vaikka harmaassa taloudessa toimivia yrityksiä onkin päässyt läpi tilaajavastuulain. Tilaajavastuulakia on kehitettävä ja selvitettävä, voidaanko tiedot saada suoraan siitä, missä työeläkevakuutusyhtiössä yritys toimii ja onko yritys hoitanut kaikki lakisääteiset työeläkevakuutusmaksut. Suurin ongelma on Karhusen mielestä rikosprosessin kokonaiskesto rikoksen tekohetkestä lainvoimaiseen tuomioon. Siinä mietityttää myös oikeusturvakysymykset. Prosessin kesto alentaa ilmoituskynnystä vakuutusyhtiöissä ja heijastukset näkyvät järjestelmän toimivuudessa. (Karhunen 2015.)

Myös valtioneuvosto näkee harmaan talouden torjuntaohjelmassaan (2012) tilaajavastuulain muuttamisen tärkeänä ohjelmaan sisältyvänä hankkeena. Työryhmän linjausten tarkoituksena on laajentaa tilaajavastuulain selvitysvastuuta, lain soveltamisalaa ja kehittää lain seuraamusjärjestelmää säätämällä korotetusta laiminlyöntimaksusta. Tilaajavastuulain mukaisten viranomaistietojen saatavuutta helpotetaan ja yritystoiminnan läpinäkyvyyttä lisätään luomalla julkinen rekisteri laiminlyöntimaksuista.

Finanssialan keskusliiton onnistuminen harmaan talouden torjunnassa

Karhusen (2015) mukaan Finanssialan keskusliitto ei ole keskeinen toimija, vaan enemmän äänitorvi jäseniensä puolesta. Finanssialan keskusliitto on kuitenkin ollut mukana onnistuneessa harmaan talouden tiedotuskampanjassa, joka on näkynyt muun muassa poliisiautoissa antaen näkyvyyttä. Harmaan talouden torjuntaan liittyen pitää olla valmiina, jotta toimijat eivät pääse käsiksi iäkkäiden ihmisen varallisuuteen. Finanssialan keskusliitto on Karhusen käsityksen mukaan liima pankkien, vakuutusyhtiöiden ja viranomaistoimijoiden välillä.

Finanssialan keskusliitto luo yhtenäisen kannan jäsentensä puolesta. Viimeaikaisena esimerkkinä toimivat epäillyt rahanpesun ilmoitukset viranomaisille.

4.8 Aluehallintoviraston toimet harmaan talouden torjumiseksi

Aluehallintoviraston tehtävät

Aluehallintovirasto valvoo työnantajia esimerkiksi työsuhdevastuiden osalta. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että työnantajat käyttävät ainoastaan sellaista ulkomaista työvoimaa, jonka työnteke-oikeudet ovat kunnossa. Aluehallintoviraston tehtävä on myös valvoa ja puuttua työsyRJintään tai kiskonnantapaiseen työsyRJintään. Aluehallintovirasto tekee tutkintapyyntöjä poliisille edellä mainituista tapauksista havaintojensa mukaan. Aluehallintoviraston tehtävänä on myös tilaajavastuulain valvonta. Aluehallintovirasto valvoo, että tilaajina toimivat työnantajat käyttävät vuokratyössä ja alihankinnassa sellaisia sopimuskumppaneita, jotka täyttävät tilaajan selvitysvelvollisuutta koskevan lain mukaiset velvoitteensa. (Rajamäki 2015.)

Rajamäen (2015) mukaan rakennusalan valvontaan kuuluu myös erityislainsäädäntöä, kuten veronumeron sisältävä työntekijöiden tunnustekortti, joka pitää olla työntekijällä esillä. Lisäksi nykylainsäädännön mukaan rakennustyömaille vastuutaholla pitää olla luettelo työmaalla työskentelevistä. Aluehallintovirasto kohdistaa valvontaa ja yhteistarkastuksia poliisin ja Verohallinnon kanssa esimerkiksi rakennustyömaille, jossa tarkastetaan edellä mainitun lainsäädännön täyttymistä. Aluehallintovirasto pyrkii virtaviivaiseen malliin valvonnassa. Mikäli selviä laiminlyöntejä havaitaan, Aluehallintovirasto tekee poliisille esityksen työturvallisuusrikkomuksesta, joka puolestaan käsitellään sakkorangaistuksella.

Aluehallintoviraston harmaan talouden torjunta ja viranomaisyhteistyö

Aluehallintoviraston työkaluina harmaan talouden torjunnassa on valvontalainsäädäntö, johon kuuluu muun muassa tilaajavastuulain rikkomisesta aiheutuva laiminlyöntimaksu. Aluehallintovirasto pyrkii vaikuttamaan etenkin lain rajapinnalla toimiviin tahoihin. Työkaluna on myös viranomaisyhteistyö, jonka avulla valvontaa suorittaa iso kenttäorganisaatio, joka puolestaan antaa Aluehallintovirastolle hyvän kenttätuntuman ja helpottaa tiedonvälitystä oikealle viranomaiselle. (Rajamäki 2015.)

Aluehallintoviraston tärkeimpiä viranomaisyhteistyökumppaneita ovat poliisi, Verohallinto ja Eläketurvakeskus. Poliisin ja myös Verohallinnon kanssa Aluehallintovirasto tekee yhteistarkastuksia etenkin ravintola-, rakennus-, ja siivous-alalla. Lisäksi Aluehallintovirastolla on tiedonvaihtoyhteistyötä Verohallinnon ja Eläketurvakeskuksen kanssa. (Rajamäki 2015.)

Aluehallintoviraston haasteet ja kehitysehdotukset harmaan talouden torjunnassa

Rajamäen mukaan haasteena työsuojelun näkökulmasta on etenkin ulkomaalaisten työntekijöiden työsuhteen vähimmäisehtojen valvonta. Usein ulkomaalaisten työntekijöiden työsyrynnästä/kiskonnantapaisesta työsyrynnästä laaditut esitutkintailmoitukset eivät johda siihen, että työnantaja tuomittaisiin ko. rikoksista. Nämä jutut kaatuvat usein näytön puutteeseen, kun ulkomaalaiset työntekijät eivät syystä tai toisesta vaadi työnantajalle rangais-
tusta eikä saataviaan. (Rajamäki 2015.)

Aluehallintoviraston käsityksen mukaan harmaan talouden torjuntaa voidaan tehostaa tiedon-
saantioikeuksia lisäämällä. Oikeuksien lisäämisestä on vireillä parhaillaan lakimuutos. Tällä
hetkellä Aluehallintovirasto ei saa esimerkiksi velvoitteidenhoitoselvityksiä Verohallinnon
Harmaan talouden selvitysyksiköstä, joka vaikeuttaa valvontatyötä. Toimintaa voisi Rajamäen
(2015) mukaan tehostaa myös paremmilla valvonnan välineillä, kuten sakotusoikeuden lisää-
misellä Aluehallintoviraston viranomaisille laiminlyöntitapauksissa.

4.9 Havainnot viranomaisyhteistyön tehokkuudesta ja kehityksestä

Suoritettujen haastattelujen sekä käytännön kokemuksen perusteella voidaan todeta, että
viranomaisyhteistyö on pääsääntöisesti sujuvaa, tiivistä ja tehokasta. Viranomaiset tunnistat-
vat myös kehitystarpeita omassa ja yhteistyöviranomaisen toiminnassa. Kehitystarpeet liitty-
vät pääsääntöisesti tiedonvaihtoon, tiedonantoon ja lain määrittämiin oikeuksiin.

Sama asia on huomioitu myös harmaan talouden torjuntaohjelmassa (2012) jossa on määritel-
ty, että talousrikollisuuteen liittyvää rikosprosessin kokonaisuutta on lyhennettävä. Laajojen
rikosasioiden käsittelyä on nopeutettava tiiviillä esitutkintaviranomaisten ja syyttäjän yhteis-
työllä sekä kehittämällä syyttäjän rajaamismahdollisuuksia. Syyteneuvottelujärjestelmän
käyttönoton mahdollisuudet on myös arvioitava erikseen. Ohjelman hankkeen mukaan viran-
omaistoiminnassa tulee mahdollisuuksien mukaan kehittää hallinnollisten sanktioiden käyttä-
mistä rikosoikeudellisen prosessin sijaan vähäisissä rikoksissa.

Itse käytännön työtä tekevänä harmaan talouden torjujana toivoisin konkreettista ja säännöl-
listä seuranta rikosprosessin eri vaiheista. Mikäli seurannassa havaitaan puutteita tutkinnan
keston liittyen muualla kuin esitutkintaviranomaisen omista toimista johtuen, niin toiminnan
tehostamiseksi tulisi antaa palautetta esimerkiksi puolivuositain. Palautekanavan pitäisi
toimia myös molempiin suuntiin.

Tiedonvaihdon kehittämiseksi tavoite on, että viranomaisten välisiä tiedonvaihdon esteitä
puretaan ja tarvittavat viranomaisrekisterit saatetaan joustavasti harmaan talouden torjunta-

viranomaisten käyttöön. Harmaan talouden torjuntaan osallistuvien viranomaisten mahdollisuutta antaa nykyistä laajemmin oma-aloitteisesti tarpeellisia tietoja vastuuviranomaiselle selvitetään. Talousrikollisuuden ja harmaan talouden ehkäisemiseksi laajennetaan tarkemman selvityksen perusteella esimerkiksi ulkomaalaisasioita hoitavien viranomaisten sekä julkisia tukia ja elinkeinolupia myöntävien viranomaisten tiedonsaantioikeuksia. Tehtävän selvityksen perusteella mahdollistetaan rahanpesun torjunnan tietojen käyttö viranomaistoiminnassa nykyistä laajemmin. Kokemusten perusteella laajennetaan tarvittaessa Harmaan talouden selvityksikön veloitteidenhoitoselvitysten käyttöalaa harmaan talouden torjunnassa. (Valtioneuvosto 2012.)

Tiedonvaihto viranomaisten välillä on tällä hetkellä määritelty viranomaisia koskevissa laissa. Poliisia ohjaa Poliisilaki (872/2011), joka määrittelee 4 luvussa poliisille mahdollisuuden saada tietoja viranomaiselta tai yksityiseltä yhteisöltä tai henkilöltä rikoksen estämiseksi tai selvittämiseksi. Laki Verohallinnosta (503/2010) määrittelee 5 luvun 28 pykälässä Verohallinnolle oikeuden tiedonantoon esitutkintaviranomaiselle verorikoksen tai kirjanpitorikoksen havaittuaan. Konkurssiasiamiehelle valtuudet tiedonvaihtoon esitutkintaviranomaiselle antaa Laki konkurssipesien hallinnon valvonnasta (109/1995) 1 pykälässään. Ulosottokaari (705/2007) antaa oikeuden 1 luvun 33 pykälässä viranomaisten väliseen tiedonvaihtoon. Tiedonvaihtoon kuuluu muun muassa velallisen omaisuustiedot ja yhteystiedot. Kuvaamani esimerkkien perusteella viranomaisten välisessä tiedonvaihdoissa on ongelmia johtuen eri lakien asettamista vaatimuksista. Mielestäni harmaan talouden torjumiseksi olisi syytä laatia yhtenäinen viranomaisten tiedonvaihtoa helpottava laki.

5 Johtopäätökset

Laadullisessa tutkimuksessa, kuten myös tässä opinnäytetyössä, käytetään harkinnanvaraista otantaa. Käytin henkilökohtaista harkintaani tehdessäni opinnäytetyötä ja tutkimusta sekä valitessani tutkittavia yksiköitä. Kaikkia mahdollisia harmaan talouden torjunnassa mukana olevia tahoja ei käsitelty tai haastateltu tutkimuksen teon ohessa. Poliisin yksiköiden lisäksi valitsin seitsemän keskeistä yhteistyötahoa, joiden toimintatapojen selvittämiseen panostin.

Käsitykseni mukaan valintani keskittyä aineiston laatuun kaikkien mahdollisten toimijoiden määrän sijasta oli oikea ratkaisu, joka puolestaan antaa tukea laadulliseen tutkimukseen kuuluvien kriteerien täyttymiseen. Laadulliselle analyysille on tyypillistä myös induktiivinen päätely, jossa pyritään tekemään päätelmiä aineistosta esille nousevien seikkojen perusteella. Päätelmien teossa auttoi arkitietoni sekä ammattikokemukseni harmaasta taloudesta ja talousrikollisuudesta. Käytettynä analyysimuotona oli aineistolähtöinen analyysi, jonka avulla pyrin luomaan opinnäytetyöstä teoreettisen kokonaisuuden. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.)

Analyysin muotona hyödynsin myös selittämiseen pyrkivää lähestymistapaa, jossa käytetään hyväksi tilastollista analyysia sekä päätelmien tekoa (Hirsjärvi ym. 1997, 224). Käsitykseni mukaan selittämällä sain parhaiten esiin harmaan talouden torjunnan nykytilan, ongelmat ja ennen kaikkea mahdolliset kehityskohdat. Tilastolliset seikat tukivat johtopäätöksiäni, haastattelussa saamaani tietoa ja selventävät opinnäytetyön kokonaisuutta lukijalle.

Sain mielestäni laajat ja sisällöllisesti tukevat vastaukset opinnäytetyöni tutkimuskysymyksiin. Asiaa helpotti, että jokainen haastattelemani taho löysi omasta toiminnastaan sekä viranomaisyhteistyöstä myös kehitettäviä osa-alueita. Hain tietoa haastattelujen lisätueksi harmaan talouden torjuntaohjelmista, sekä konkreettista tulosta osoittavista tilastoista. Havaintojeni mukaan haastattelut ja niistä saatu konkreettinen tieto olivat keskeisessä roolissa opinnäytetyön onnistumisessa, saadun tiedon ymmärtämisessä ja toimijoiden toiminnan kuvaamisessa.

Litteroinnin jälkeen lopulliseen opinnäytetyöhön päätyi ajankohtainen ja tutkimuksen kannalta tärkeäksi analysoimani tieto. Laadullista haastattelua voidaan tuskin koskaan analysoida täysin tyhjiin, joten on mahdollista, että jokin muu taho pystyy hyödyntämään haastatteluista saatua tietoa uuden näkökulman kautta (Ruusuvaara ym. 2010, 455). Näen keräämässäni aineistossa potentiaalia jatkotutkimuksen tekemiseen.

Jokainen tässä opinnäytetyössä käsittelemäni harmaan talouden torjunnassa mukana olevan toimija on onnistunut kokonaisuudessa, joko hyvin tai melko hyvin harmaan talouden torjunnassa. Jokaisen haastatellun henkilön osalta nousi kuitenkin tiedostettu tarve kehittää toimintaa esimerkiksi tehostamalla erilaista tiedonvälitystä eri viranomaisten välillä. Lisäksi tulevien lakimuutosten uskotaan ja toivotaan tehostavan toimintaa.

Opinnäytetyön sisältö ja haastattelujen tuoma tieto luokiteltiin teemojen mukaisesti. Teemoja olivat harmaa talous ilmiönä, viranomaisen toimenpiteet harmaan talouden torjumiseksi, viranomaisyhteistyö, onnistuminen ja kehittämistoimenpiteet. Teemoittelussa on kyse laadullisen aineiston pilkkomisesta ja sisällön ryhmittelystä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Mielestäni onnistuin tehtävässä ja teemat tulevat selkeästi esille opinnäytetyössä.

Poliisin ja viranomaiskumppaneiden talousrikostutkinta on kokonaisuudessa murrosvaiheessa. Harmaan talouden torjuntaan on panostettu lisäresurssein niin määrällisesti kuin laadullisesti. Tämä on näkynyt konkreettisenä harmaan talouden torjunnan tuloksien parantumisenä. Harmaan talouden torjunnassa mukana olevat viranomaistahot toivat kuitenkin esiin huolensa siitä, että toiminta vaatii kehittämistä niin konkreettisten käytäntöjen kuin strategiankin osalta.

Koen positiivisena, että harmaaseen talouteen, sen aiheuttamiin konkreettisiin ongelmiin ja riskeihin suhtaudutaan vakavasti suomalaisessa yhteiskunnassa. Ilmiö pyritään kitkemään pois yhteiskuntarakenteesta monin eri tavoin. Käytännön tasolla tämä on havaittavissa lisääntyneinä resursseina, ennaltaehkäisevään toimintaan panostamisena sekä harmaan talouden torjunta-ohjelmina. Suomi on myös satsannut kansainväliseen yhteistyöhön ja toimintaan harmaan talouden torjumiseksi.

Loppuvuodesta 2015 ilmenneet tiedot harmaan talouden erillisrahoituksen poistumisesta poliisin osalta aiheuttavat kysymysmerkkejä. On selvää, että poliisi ei kykene pitämään nykyistä tulostasoa tai tavoitetta reaaliaikaisista tutkimuksista, mikäli poliisin talousrikostutkinnasta vähennetään jopa 90 henkilötövuotta. Kyse on kuitenkin noin viidesosasta poliisin talousrikostutkinnan resursseista. Viranomaistahojen on vain toivottava, että nykyinen hallitus päättää jatkaa aiempien hallitusten käynnistämiä panostuksia harmaan talouden torjuntaan.

Loppupäätelmänä tärkeintä harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa on kehittää toimintaa siten, että torjunta siirtyy nykyisestä tutkintapyyntöihin reagoimisesta rikosten paljastamisvaiheeseen. Tällä menettelyllä viranomaisilla on parhaimmat mahdollisuudet saada vaikuttavuutta rikosprosessiin. Tärkeimpinä keinoina ovat rikoshyödyn takaisinsaaminen, sekä konkreettisen kiinnijäämisriskin lisääminen reaaliaikaisten tutkintojen aikana.

Edellä mainittuun toimintaan on mahdollista siirtyä laskemalla viranomaisten välistä byrokraatia ja hierarkisuutta. Toimenpiteet vaativat valtakunnallisen harmaan talouden torjuntaa koskevan toimintasuunnitelman ja pitkän aikavälin strategian käyttöönottoa. Lisäksi tuloksetlinen toiminta vaatii onnistuakseen riittävät resurssit.

Eräänä vaihtoehtona harmaan talouden ehkäisemiseksi näen esimerkiksi Verohallinnon toimivaltuuksien lisäämisen. Verorikoksissa, kuten verorikkomuksissa tai veropetoksissa, jossa ei ole käytetty erityistä suunnitelmallisuutta tai tavoiteltu merkittävää hyötyä, voitaisiin käyttää ainoastaan veroseuraamuksia rikosprosessin sijaan. Esitetyssä mallissa rikosprosessi jätetään sivuun, mikäli yhteisymmärrys asiakkaan kanssa syntyy. Toimintapa vaatisi luonnollisesti muutoksia lainsäädäntöön tietyiltä osilta. Lisäksi toimintamalli herättäisi luonnollisesti kysymyksiä jokaiseen kohdistuvasta oikeusprossista ja oikeusturvan tasapuolisuudesta. Toki täytyy huomioida, että nykylainsäädännön johdosta tietyt rikokset ovat jo käytännön tasolla seurauksettomia, kuten tietyt näpistykset ja liikennerikkomukset. Toimintamalli mahdollistaisi esitutkitaviranomaisten keskittymisen akuutteihin ja reaaliaikaisiin tutkintoihin tehokkaammin, koska veropetoksia, lieviä veropetoksia ja verorikkomuksia tulee esitutkintaan vuosittain 600-900 kappaletta.

Näen myös oikeusturvakysymykset tärkeänä hyötynä toiminnan siirtymisessä reaaliaikaisemmaksi. Nykylainsäädännön muuttuessa yhä enemmän ihmisoikeuksia huomioivammaksi, oikeusprosessi voi venyä lähes vuosikymmenen mittaiseksi. Tilanne on kestämaton asianosaisten kannalta. On myös huomioitava, ettei viranomaisten motivaatio ole välttämättä korkea vuosien takaisen juttujen selvittelyissä, joissa realistiset selviämismahdollisuudet ovat heikot. Vastaavasti reaaliaikaisten rikosasioiden selvittämismahdollisuudet ja vaikuttavuus ovat verrattain korkeammat, mikä kasvattaa sekä motivaatiota, että työn teon mielekkyyttä.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Helminen, K., Lehtola, K., Virolainen, P. 1988. Uusi esitutkintalainsäädäntö. Helsinki: Lakimiesliitto.

Henttala, J. 2009. Talousrikollisuus Suomessa. Kontrolli ja vangit. Turku: Turun yliopisto.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hirvonen, M., Lith, P., Walden, R. 2010. Suomen kansainvälistyvä harmaa talous. Helsinki: Eduskunta.

Husa, J. 2013. Oikeusvertailu. Helsinki: Kauppakamari.

Karttunen, T., Laasanen, H., Sippel, L., Uitto, T., Valtonen, M. 2012. Juridiikan perusteet. Helsinki: Sanoma Pro.

Kiehelä, H. 1997. Rikollisuuskäsitykset ja ammattiorientaatio. Helsinki: Sisäasiainministeriön poliisiosasto.

Kimpimäki, M. 2015. Kansainvälinen rikosoikeus. Helsinki: Kauppakamari.

Kinkki, S., Isokangas, J. 2003. Yrityksen perustoiminnot. Helsinki: Werner Söderström Oy.

Kyläkallio, K. 2013. Yritysjuridiikka. Helsinki: Edita.

Könkkölä, M., Linna, T. 2013. Konkurssioikeus. Helsinki: Talentum.

Lahti, R., Koponen, P. (toim.) 2007. Talousrikokset. Vaajakoski: Gummerus.

Lappi-Setälä, T. 2000. Rikosten seuraamukset. Helsinki: Werner Söderström.

Lähteenmäki, M., Leiviskä, K. 1998. Tilastollinen prosessinohjaus: perusteet ja menetelmät. Oulu: Oulun yliopisto.

Myrsky, M., Rabinä, T. 2015. Verotusmenettely ja muutoksenhaku. Helsinki: Talentum.

Mäkelä, K. 2001. Talouselämän rikokset, rikosoikeus ja kriminaalipolitiikka. Saarijärvi: Gummerus.

Pirjatanniemi, E. 2001. Ympäristörikokset. Helsinki: Kauppakaari.

Suojanen, K., Savolainen, H., Vanhanen, P. 2006. Opi oikeutta. Jyväskylä: Gummerus.

Taanila, A. 2007. Laadullisen aineiston analyysi. Oulu: Oulun yliopisto.

Tapani, J., Tolvanen, M. 2004. Rikosvastuu ja sen toteuttaminen. Joensuu: Joensuun yliopisto.

Tolvanen, M., Kukkonen, R. 2011. Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.

Tuomi, J., Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vuorinen, S. Talousrikosten tutkinta. 2002. Helsinki: Hakapaino.

Vuorinen, T. 2013. Strategiakirja. 20 työkalua. Helsinki: Talentum.

Sähköiset lähteet

Christensen, J. Talousrikostutkinta. Helsingin Yliopisto. 2012. Viitattu 18.5.2012.
www.helsinki.fi/.../Krim-2012-Talousrikostutkinta.ppt

Eduskunta. 2010. Suomen kansainvälistyvä harmaa talous. Viitattu 2.3.2015.
<http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phx?documentId=mw16710124737147>

Finanssialan keskusliitto. Pankkisalaisuusohjeet. 2009. Viitattu 30.4.2015.
<https://www.fkl.fi/materiaalipankki/ohjeet/Dokumentit/Pankkisalaisuusohjeet.pdf>

Finanssialan keskusliitto. Perustietoa Finanssialan keskusliitosta. 2014. Viitattu 30.4.2015.
https://www.fkl.fi/tietoa_meista/Sivut/default.aspx

Kepa. Mikä on OECD. 2008. Viitattu 27.6.2015.
<https://www.kepa.fi/toiminta/kampanjat-ja-vaikuttaminen/kansainvaliset-kokoukset/2008/accra-oecd/mika-oecd>

Konkurssiasiamiehen toimisto. 2014. Viitattu 27.4.2015.
<http://www.konkurssiasiamies.fi/fi/index/ajankohtaista/tehtavat.html>

Laatuakatemia. Syy-seurauskaavio. 2010. Viitattu 25.6.2015.
<http://www.kotiposti.net/tuurala/PDCA.htm>

Laki Harmaan talouden selvitysyksiköstä. 1207/2010. Viitattu 23.10.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101207>

Laki konkurssipesien hallinnon valvonnasta. 109/1995. Viitattu 23.10.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950109>

Laki Verohallinnosta. 503/2010. Viitattu 30.4.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20100503>

Musta tulevaisuus. Mitä on harmaa talous ja talousrikollisuus. 2014. Viitattu 18.2.2015.
<http://www.mustatulevaisuus.fi/fi/yleista>.

OECD. Raportti tehokkaasta viranomaisyhteistyöstä verorikosten ja muiden taloudellisten rikosten torjunnassa. 2013. Viitattu 27.4.2015.
<http://www.oecd.org/tax/crime/effective-inter-%20agency-cooperation-report.pdf>

Oikeusministeriö. Gisela Juutilainen. Hukkaamiskielto ja vakuustakavarikko. 2014. Viitattu 25.2.2015.
http://www.oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/kirjoituksiatalousrikosoikeudesta2007/HzbjHMgsJ/09_Hukkamiskielto_ja_vakuustakavarikko_Gisela_Juutilainen.pdf

Oikeusministeriö. Syyttäjälaitos. 2014. Viitattu 30.4.2015.
<http://www.oikeus.fi/syyttaja/text/fi/index/syyttajalaitos.html>

Oikeusministeriö. Tuomioistuimet. Viitattu 30.4.2015.
<http://oikeus.fi/tuomioistuimet/fi/index.html>

Opetushallitus. 2014. SWOT-analyysi. Viitattu 6.5.2015.
http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/laadunhallinnan_tuki/wbl-toi/menetelmia_ja_tyovalineita/swot-analyysi

Poliisi. Keskusrikospoliisi. Rahanpesun selvittelykeskus. Viitattu 27.4.2015.
https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/rahanpesun_torjunta/rahanpesun_selvittelykeskus

Poliisilaki. 872/2011. Viitattu 23.10.2015
<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110872#Pidm2825280>

Poliisin toimintaympäristö. Iina Sahramäki & Terhi Kankaanranta. Ympäristörikosten torjunta ja valvonta viranomaisyhteistyönä. 2014. Viitattu 18.5.2015.
http://www.polamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/25564_Raportteja_112_toimintaymparistokatsaus2014.pdf?8ea1f7b17249d288

Poliisin toimintaympäristö. Pasi Kemppainen. Road Policing-poliisin toimintakulttuuri murroksessa. 2014. Viitattu 18.5.2015.
http://www.polamk.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/polamkwwwstructure/25564_Raportteja_112_toimintaymparistokatsaus2014.pdf?8ea1f7b17249d288

Rikoslaki. 39/1889. Viitattu 24.2.2015.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L29>

Sisäasianministeriö. Sisäisen turvallisuuden ohjelma. 2012. Viitattu 5.5.2015.
http://www.intermin.fi/download/35099_262012_STO_III_fi.pdf?95b430f29141d288

Sisäasiainministeriö. Talousrikollisuuteen liittyvä tutkimus. 2006. SM-2006-02150/Ri-0. Sisäasiainministeriön kirje yliopistoille, korkeakouluille ja tutkimuslaitoksille 28.8.2006. Viitattu 16.3. 2015.

Talouselämä. "Tällä hetkellä tuntuu, että hallituksen toimet suosivat harmaan talouden harjoittajia". 2015. Viitattu 23.10.2015.
<http://www.talouselama.fi/uutiset/asiantuntija-mtv-lla-talla-hetkella-tuntuu-etta-hallituksen-toimet-suosivat-harmaan-talouden-harjoittajia-6058010>

Talousrikollisuuden tilannekuva I/2014. Poliisin ja Tullin tietoon tullut talousrikollisuus. 2014. Viitattu 18.5.2015.
http://www.yle.fi/tvuutiset/uutiset/upics/liitetiedostot/talousrikollisuus_tilannekuva.pdf

Valtakunnansyyttäjävirasto. Syyttäjälaitoksen esite. Hyvää työtä hyvässä porukassa. 2012. Viitattu 30.4.2015.

[http://www.vksv.oikeus.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedot/esite/6INC2qEgB/vksv_esite_suomi_low\[1\].pdf](http://www.vksv.oikeus.fi/material/attachments/valtakunnansyyttajanvirasto/vksvliitetiedot/esite/6INC2qEgB/vksv_esite_suomi_low[1].pdf)

Valtakunnanvoudinvirasto. Ulosottolaitoksen toimintakertomus vuodelta 2014. 2014. Viitattu 30.4.2015.

http://www.valtakunnanvoudinvirasto.fi/material/attachments/vvv2/vvвлиitteet/euhGL7eiP/Ulosottolaitoksen_toimintakertomus_vuodelta_2014.pdf

Valtioneuvosto. Sisäministeriön talousarvioesitys vuodelle 2016. 2015. Viitattu 23.10.2015.

http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/sisaministerion-talousarvioesitys-vuodelle-2016

Valtioneuvoston periaatepäätös. Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012-2015. 2012. Viitattu 5.5.2015.

http://www.intermin.fi/download/32309_talousrikollisuus_vn_peripaatepaatos_19012012.pdf?396eea241c05d188

Valtionalouden tarkastusvirasto. Harmaan talouden torjuntaohjelmat ja torjuntatyön koordinaatio. 2015. Viitattu 23.10.23.10.15.

https://www.vtv.fi/files/4842/14_2015_Harmaan_talouden_torjuntaohjelmat_ja_torjuntatyon_koordinaatio.pdf

Valtiovarainministeriö. Tehostettu harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelma vuosille 2012-2015. 2012. Viitattu 18.2.2015.

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20120119Tehost/VN_peripaatepaetoesehdotus_22.12.2011_2.pdf

Verohallinto. Harmaan talouden selvitysyksikkö. Selvitys harmaan talouden torjunnan resursseista ja vaikutuksista. 2014. Viitattu 27.4.2015.

https://www.harmaatalous.fi/Global/Content/FileLists/Ilmioselvitys/2014_018%20Selvitys%20harmaan%20talouden%20torjunnan%20resursseista.pdf

Verotarkastus. Tilastotietoja verotarkastuksesta. 2013-2015. Viitattu 19.2.2015.

<http://www.verotarkastus.fi/tilastotietoja-verotarkastuksesta/>

Julkaisemattomat lähteet

Haavisto, J. 2015. Apulaispäällikön haastattelu 5.3.2015. Itä-Uudenmaan syyttäjänvirasto. Vantaa.

Kallio, V. 2015. Kihlakunnanvoudin haastattelu 19.3.2015. Helsingin ulosottovirasto. Helsinki.

Karhunen, R. 2015. Vahingontorjunnan ja turvallisuuden yksikön johtajan haastattelu 20.4.2015. Finanssialan keskusliitto. Helsinki.

Lamminaho, T. 2015. Talousrikosasioiden vastaavan haastattelu 22.4.2015. Poliisihallitus. Helsinki.

Pulkamo, P. 2015. Toimistopäällikön haastattelu 16.4.2015. Konkurssiasiamiehen toimisto. Helsinki.

Rajamäki, R. 2015. Ylitarkastajan haastattelu 11.8.2015. Aluehallintovirasto. Helsinki.

Tuovinen, J. 2015. Talousrikosyksikön päällikön haastattelu 15.5.2015. Itä-Uudenmaan poliisilaitos. Vantaa.

Valsi, T. 2015. Uudenmaan verotarkastusyksikön linjajohtajan haastattelu 23.3.2015. Verohallinto. Vantaa.

Vasara, P. 2015. Yksikön päällikön haastattelu 14.4.2015. Rahanpesun selvittelykeskus, Keskusrikospoliisi. Vantaa.

Vuorenmaa, A. 2015. Käräjätuomarin haastattelu 11.3.2015. Vantaan käräjäoikeus. Vantaa.

Kuviot

Kuvio 1: Harmaan talouden vaikutukset	15
---	----

Taulukot

Taulukko 1: Suomalaisten viranomaisten käyttämät henkilötyövuodet harmaan talouden torjuntaan vuonna 2014 (Lähde: Harmaan talouden selvitysyksikkö)	15
Taulukko 2: SWOT-analyysi.....	27
Taulukko 3: Poliisin talousrikostutkinnan yleisimmät rikosnimikkeet vuosina 2011-2014 (Lähde: Tilastokeskus).....	29
Taulukko 4: Poliisin talousrikostutkintaan käytetyt henkilötyövuodet 2003-2013 (Lähde: Poliisi)	33
Taulukko 5: Poliisille ilmoitetut talousrikosjutut vuosina 2003-2013 (Lähde: Poliisi)	33
Taulukko 6: Poliisin päättämät talousrikosjutut vuosina 2003-2013 (Lähde: Poliisi)	34
Taulukko 7: Rikoshyödyn takaisinsaanti vuosina 2011-2014 (Lähde: Polstat)	35

Liitteet

Liite 1: Harmaan talouden torjuntaohjelman hankkeet vuosina 2012-2015.....	72
Liite 2: Syy-seuraus kaavio	79
Liite 3: Haastattelukysymykset.....	80

Liite 1: Harmaan talouden torjuntaohjelman hankkeet vuosina 2012-2015

VALTIONEUVOSTON PERIAATEPÄÄTÖS

19.1.2012

TEHOSTETTU HARMAAN TALOUDEN JA TALOUSRIKOLLISUUDEN TORJUNNAN TOIMINTAOHJELMA
VUOSILLE 2012-2015

Ohjelmaan sisältyvät hankkeet

Valtioneuvosto edellyttää, että ministeriöt ja viranomaiset toteuttavat tehostetun harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelman hankkeet vuosina 2012-2015.

1. Muutetaan tilaajavastuulakia rakennustoimialan osalta työ- ja elinkeinoministeriön ”Tilaajavastuulain rakentamistoimintaa koskevat muutokset” -työryhmän (TEM raportteja 31/2011) ehdotusten pohjalta. Työryhmän linjausten tarkoituksena on laajentaa tilaajavastuulain selvitysvelvollisuutta, lain soveltamisalaa ja kehittää lain seuraamusjärjestelmää säätämällä korotetusta laiminlyöntimaksusta. Tilaajavastuulain mukaisten viranomaistietojen saatavuutta helpotetaan ja yritystoiminnan läpinäkyvyyttä lisätään luomalla julkinen rekisteri laiminlyöntimaksuista. Selvitetään tilaajavastuulain uudistamistarpeet ja selvitysten pohjalta valmistellaan kolmikantaisesti tarpeelliset ehdotukset. Uudistamistyössä otetaan huomioon muun muassa tilaajan ja aliurakoitsijan vastuun suhde toimialakohtaisesti, laiminlyöntimaksujen korottaminen sekä toistuvien ja tahallisten laiminlyöntien nykyistä voimakkaampi sanktiointi. Ehdotusten pohjaksi tehdään muun muassa kansainvälinen selvitys tilaajavastuun sääntelykeinoista.

Päävastuutaho: Työ- ja elinkeinoministeriö

2. Julkisissa hankinnoissa tehostetaan harmaan talouden torjuntaa. Hankintalain osalta toteutetaan kolmikantaisen valmistelun pohjalta ”Talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuminen rakennus- sekä majoitus- ja ravitsemisalalla” -työryhmän ehdotukset työryhmän esittämin rajauksin. Kuntien rakennusalan urakkasopimuksiin on sisällytettävä lauseke, jonka mukaan sopimukseen liittyvissä työsuhteissa on noudatettava vähintään niitä työsuhteen vähimmäisehtoja, joita Suomen lain ja työehtosopimusmääräysten mukaan on noudatettava. Hankintalakiin tehdään kokonaisuudistus, jonka yhteydessä valmistellaan kuntien lisätyt suorahankintamahdollisuudet, kynnysarvojen korottaminen ja menettelytapojen yksinkertaistaminen. Hankintalain uudistusten mahdollista laajentamista muille toimialoille valmistellaan tilaajavastuulain uudistuksen yhteydessä.

Päävastuutaho: Työ- ja elinkeinoministeriö

3. Selvitetään mahdollisuudet säätää lailla siitä, että palkka on elinkeinotoiminnassa maksettava työntekijän ilmoittamalle pankkitilille tai maksumääräyksenä työnantajan pankista.

Päävastuutaho: Työ- ja elinkeinoministeriö

4. Rakennusalan työsuhde- ja verovalvontaa tehostetaan ottamalla käyttöön työmailla veronumero pakollisessa kuvallisessa tunnustekortissa. Lisätään viranomaisten rakennusosalta käytettävissä olevia tietoja ottamalla käyttöön työmaiden työntekijätietojen ja urakkatietojen kuukausittainen ilmoitusmenettely Verohallinnolle. Työntekijä- ja urakkatietojen ilmoittamismenettelyn toteuttamisen yhteydessä selvitetään edellytykset asettaa ilmoittamismenettelyn ulkopuolelle jääville yksityishenkilöille velvollisuus ilmoittaa Verohallinnolle rakennuslupaa edellyttävissä korjaus- ja uudisrakentamistoimissa käytetyistä urakoitsijoista tai työntekijöistä sekä näille maksettujen maksujen määristä.

Päävastuutaho: Valtiovarainministeriö

5. Selvitetään mahdollisuudet luoda valtuutettu urakoitsijajärjestelmä rakennusallalle, jolla edistetään yritysten mahdollisuutta varmistaa yhteistyökumppaniensa sitoutuminen lakisääteisten velvoitteiden hoitamiseen sekä parantaa rakentamisen laatua.

Päävastuutaho: Ympäristöministeriö

6. Selvitetään Verohallinnon mahdollisuudet saada työnantajalta nykyistä reaaliaikaisemmin työntekijäkohtaisia tietoja kaikilla toimialoilla. Selvitetään muun muassa menettelyä, jossa työnantajat ilmoittaisivat vuosittaisten tietojen sijaan esimerkiksi kuukausikohtaiset palkanmaksutiedot Verohallinnolle.

Päävastuutaho: Verohallinto

7. Verohallinto tehostaa siirtohinnoitteluun, muihin kansainvälisiin voitonsiirtoihin ja menojen kohdistamiseen sekä kansainvälisiin yritysjärjestelyihin kohdistuvaa valvontaa ja ohjausta. Selvitetään mahdollisuudet lisätä tilintarkastustoimen velvoitteita ja vastuuta edellä mainituista kysymyksistä.

Päävastuutaho: Verohallinto ja työ- ja elinkeinoministeriö

8. Tehdään majoitus- ja ravitsemisalalla selvitys kassakoneiden manipuloinnin yleisyydestä sekä mahdollisuuksista torjua ohimyyntiä. Selvityksen pohjalta valmistellaan tarpeelliset säännökset velvollisuudesta käyttää tyyppihyväksyttyjä kassakoneita

sekä velvollisuudesta tarjota kuitti laiminlyönneistä aiheutuvine mahdollisine seuraamuksineen. Selvitetään vastaavanlaisen lainsäädännön tarve ja soveltuminen muilla käteistomitaloilla.

Päävastuutaho: Työ- ja elinkeinoministeriö

Muut keskeiset vastuutahot: Verohallinto

9. Toteutetaan alkoholilainsäädännön kokonaisuudistus. Arvioidaan, onko alkoholilakia tarkoituksenmukaista uudistaa siten, että määriteltäisiin nykyistä selkeämmin sen soveltamisalaan kuuluva toiminta (esimerkiksi lain soveltuminen pitopalveluyrityksiin), lisättäisiin säännös, joka velvoittaa ilmoittamaan lupaviranomaiselle luvanhaltijan omistussuhteiden muutoksista kahden viikon kuluessa tapahtumasta sekä mahdollistettaisiin hallinnollisen laiminlyöntimaksun käyttö anniskeluluvan peruuttamisen sijasta.

Päävastuutaho: Sosiaali- ja terveysministeriö

10. Verotukseen liittyvien oikeuksien ja velvoitteiden tulee olla samat kaikilla Suomessa asuvilla työvoimaan osallistuvilla henkilöillä ja riippumattomia maahanmuuttajan asemasta verosopimukset ja kansainväliset verosäännökset huomioon ottaen. Tehdään kokonaisarvio ulkomaisen työvoiman käyttöä koskevan sääntelyn toimivuudesta ja puutteista. Selvityksen pohjalta valmistellaan työnantajien velvollisuus ennen työntekijän lähettämistä tehdä Suomen viranomaiselle ilmoitus lähetetyistä työntekijöistä sekä Suomessa toimivien ulkomaisten työnantajien velvollisuus rekisteröityä Suomeen EU:n lainsäädännön mahdollistamissa rajoissa. Lisäksi selvitetään, voidaanko ulkomaille rekisteröidyille yrityksille säätää velvollisuus periä lähdevero tai toimittaa ennakonpidätys niiden maksaessa Suomessa tehdystä työstä veronalaista palkkaa riippumatta siitä, onko yrityksellä Suomessa kiinteä toimipaikka vai ei.

Päävastuutaho: Valtiovarainministeriö

Muut keskeiset vastuutahot: Työ- ja elinkeinoministeriö, Sosiaali- ja terveysministeriö ja Sisäasiainministeriö

11. Arvopaperimarkkinalain kokonaisuudistuksen yhteydessä varmistetaan viranomaisten riittävät tietojensaantimahdollisuudet ja huolehditaan siitä, ettei muutos lisää harmaata taloutta. Tärkeitä tavoitteita ovat, että arvopaperimarkkinoiden omistuksen julkisuus ja läpinäkyvyys säilytetään vähintään nykytasolla ja että arvopaperimarkkinalaki uudistetaan rakenteeltaan siten, että Suomen lainsäädäntö on kilpailukykyinen muiden maiden vastaavan lainsäädännön kanssa. Toteutetaan hallintarekisterien viranomaisjulkisuus sekä lainsäädäntömuutokset, joilla rajoitetusti verovelvollisille maksettavista osingoista peritään lain edellyttämä lähdevero, jollei osingon tosiasiallisesta saajasta ja hänen oikeudestaan pienempään veroon esitetä luotettavaa

selvitystä. Valmistellaan Suomessa toimiville etävälittäjille ja suomalaisten arvopapereiden säilyttäjille velvoite antaa vuosi-ilmoitus välittämistään suomalaisten ja Suomeen yleisesti verovelvollisten arvopaperikaupoista.

Päävastuutaho: Valtiovarainministeriö

12. Yritysten julkisten velvoitteiden hoitamista helpotetaan. Harmaan talouden torjunnassa tarvittavien rekisteritietojen saatavuutta parannetaan. Selvitetään mahdollisuudet saada esimerkiksi tilaajavastuulain mukaisten velvoitteiden täyttämiseen tarvittavat viranomaistiedot maksutta. Lisäksi selvitetään mahdollisuutta edistää viranomaisrekisterien ajantasaisuutta ja luotettavuutta.

Päävastuutaho: Työ- ja elinkeinoministeriö

Muut keskeiset vastuutahot: Oikeusministeriö, Valtiovarainministeriö ja Sosiaali- ja terveysministeriö

13. Viranomaisten välisiä tiedonvaihdon esteitä puretaan ja tarvittavat viranomaisrekisterit saatetaan joustavasti harmaan talouden torjuntaviranomaisten käyttöön. Selvitetään viranomaisten mahdollisuutta antaa nykyistä laajemmin oma-aloitteisesti tarpeellisia tietoja vastuuviranomaiselle. Talousrikollisuuden ja harmaan talouden ehkäisemiseksi laajennetaan tarkemman selvityksen perusteella esimerkiksi ulkomaalaisasioita hoitavien viranomaisten sekä julkisia tukia ja elinkeinolupia myöntävien viranomaisten tiedonsaantioikeuksia. Tehtävän selvityksen perusteella mahdollistetaan rahanpesun torjunnan tietojen käyttö viranomaistoiminnassa nykyistä laajemmin. Saatujen kokemusten perusteella laajennetaan tarvittaessa Harmaan talouden selvitysyksikön velvoitteidenhoitoselvitysten käyttöalaa harmaan talouden torjunnassa. Selvitetään viranomaisten toimintaedellytysten ja -valtuuksien kehittämistarpeita harmaan talouden torjunnassa ja ryhdytään selvitysten pohjalta tarpeellisiin toimiin kolmikantaisesti.

Päävastuutaho: Sisäasiainministeriö

Muut vastuutahot: kunkin hallinnonalan ministeriöt

14. Vahvistetaan työsuojeluviranomaisten mahdollisuutta tarkastaa se, että palkkaus on lainsäädännön ja työpaikkaa koskevan työehtosopimuksen mukainen. Selvitetään kolmikantaisesti työsuojeluvalvonnan resurssien riittävyys ja tarkoituksenmukainen kohdentaminen, toimivaltuudet sekä hallinnolliset kehittämistarpeet.

Päävastuutaho: Sosiaali- ja terveysministeriö

15. Konkursseihin liittyvien talousrikosten torjuntaa tehostetaan syyttäjän, konkurssiasiamiehen toimiston ja pesänhoitajien työnjaon uudistamisella asioiden esitutkintaan saattamiseksi. Myös käytäntöjä tulisi kehittää niin, että pesänhoitajat tekevät

tutkintapyyntöjä rikosepäilyistä nykyistä enemmän. Itsekriminointisuoja huomioidaan konkurssimenettelyssä.

Päävastuutaho: Oikeusministeriö

Muut keskeiset vastuutahot: Konkurssiasiamiehen toimisto, Valtakunnansyyttäjänvirasto ja Poliisihallitus

16. Talousrikollisuuteen liittyvää rikosprosessin kokonaisaikaa lyhennetään. Laajojen rikosasioiden käsittelyä nopeutetaan tiiviillä esitutkintaviranomaisten ja syyttäjyhteistyöllä ja kehittämällä syyttäjän rajaamismahdollisuuksia. Syyteneuvottelujärjestelmän käyttöönoton mahdollisuudet arvioidaan. Viranomaistoiminnassa tulee mahdollisuuksien mukaan kehittää hallinnollisten sanktioiden käyttämistä rikosoikeudellisen prosessin sijaan vähäisissä rikoksissa. Kehitetään ja arvioidaan keinoja, joilla sellaiset rikosjutut, joissa on lukuisa määrä asianomistajia, pystytään nykyistä sujuvammin käsittelemään rikosprosessissa ilman, että asianomistajien oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin vaarantuu. Esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilakien uudistusten toteuttamista seurataan erityisesti oikeussuojakeinojen ja rikosten torjunnan kannalta.

Päävastuutaho: Oikeusministeriö

Muut keskeiset vastuutahot: Sisäasiainministeriö, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Poliisihallitus ja Tullihallitus

17. Selvitetään ja valmistellaan tarvetta tarkistaa rangaistusasteikkoja ja kvalifioitujen tekemuotojen tarvetta rikosten törkeyden mukaan.

Päävastuutaho: Oikeusministeriö

18. Selvitetään ja valmistellaan rikoshyödyn tuomitsemisessa sovellettavaa käännettyä todistustaakkaa. Jatketaan selvitystyötä käteisrahan ilmoitusvelvollisuuden laajentamisen toteuttamiseksi myös Euroopan sisärajaliikennettä koskevaksi.

Päävastuutaho: Oikeusministeriö ja Valtiovarainministeriö

19. Ryhdytään toimenpiteisiin liiketoimintakiellon tehostamiseksi. Tehtävän selvityksen perusteella mahdollistetaan valvontaviranomaisten oikeus pyytää esitutkintaviranomaisia tutkimaan liiketoimintakiellon edellytykset myös muutoin kuin rikoksen esitutkinnan yhteydessä, mahdollistetaan kaikille esitutkintaviranomaisille liiketoimintakiellon edellytysten tutkinta sekä laajennetaan viranomaisten oikeutta ja mahdollisuutta ilmoittaa esitutkintaviranomaisille liiketoimintakiellon mahdollisista rikkomisista. Selvitetään mahdollisuudet saattaa liiketoimintakiellossa olevat henkilöt erilliseen internetissä julkaistavaan rekisteriin.

Päävastuutaho: Sisäasiainministeriö

Muut keskeiset vastuutahot: Oikeusministeriö ja Valtiovarainministeriö

20. Tehostetaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumista sekä viranomaisyhteistyötä kehittämällä edelleen ja vahvistamalla ulosoton erikoisperintää, jonka tehtävänä on puuttua yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa täytäntöönpanoa välttelevien velallisten väärinkäytöksiin ja epäasianmukaisiin menettelyihin sekä toimia osaltaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuna sekä rikoshyödyn poisottajana.

Päävastuutaho: Oikeusministeriö ja Valtakunnanvoudinvirasto

21. Lisätään ympäristöviranomaisten nykyään harkinnanvaraista velvollisuutta ilmoittaa mahdollisista ympäristörikoksista esitutkintaviranomaisille. Tiivistetään viranomaisyhteistyötä yhtenäisten ohjeiden aikaansaamiseksi ja koulutuksen järjestämiseksi.

Päävastuutaho: Ympäristöministeriö

22. Hallituskaudella toteutetaan harmaan talouden ja talousrikollisuuden vastainen tiedotuskampanja. Kampanja kohdistetaan eri kohderyhmiin. Kampanjan tarkoituksena on vaikuttaa asenteisiin ja lisätä tietoisuutta harmaan talouden ja talousrikollisuuden haitallisista yhteiskunnallisista vaikutuksista.

Päävastuutaho: Sisäasiainministeriö

Muut vastuutahot: Kunkin hallinnonalan ministeriöt

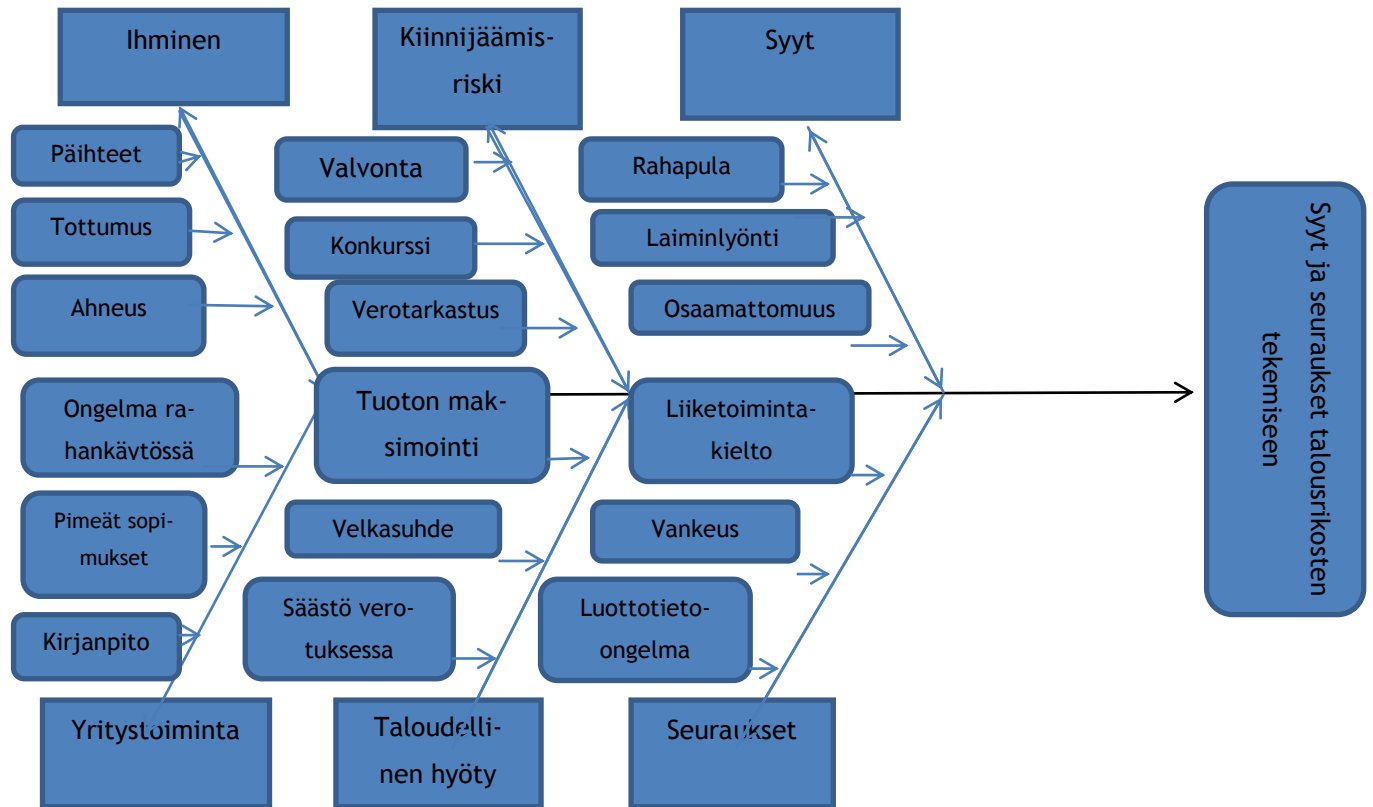
Resurssit

Hallitus on päättänyt osoittaa talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaan vuosittain 20 miljoonan euron erillisen määrärahan. Viranomaisten määrärahan perusteella saamat resurssit tulee kohdentaa sellaisiin toimenpiteisiin, jotka kohdistuvat harmaan talouden tai sen edistämisen estämiseen. Myös talousrikollisuuteen liittyvä kiinnijäämisriskin korottaminen edellyttää viranomaisresurssien turvaamista sekä viranomaisyhteistyön kehittämistä. Lisäksi ohjelman toteuttamisessa kiinnitetään huomiota viranomaisten koulutukseen sekä erityisosaamisen ylläpitämiseen. Hallitusohjelman mukaan harmaan talouden torjuntaan kohdistuvat viranomaisresurssit irrotetaan hallituksen tuottavuusohjelmasta. Viranomaisresursseja lisätään määräaikaaisesti harmaan talouden torjuntaan.

Ohjelman seuranta

Harmaan talouden torjunnan ministerityöryhmä seuraa hankkeiden toteutumista ja niiden vaikuttavuutta ja ryhtyy tarvittaessa lisätoimenpiteisiin. Lisäksi asetetaan talousrikos-torjunnan johtoryhmä, jonka tehtävänä on sovittaa yhteen eri viranomaisten suunnitelmia harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa sekä seurata ja raportoida säännöllisesti ministerityöryhmälle torjuntaohjelman etenemisestä ja mahdollisesti tarvittavista uusista toimenpide-ehdotuksista. Hallitus raportoi eduskunnalle periaatepäätökseen sisältyvien hankkeiden toimeenpanosta ja niiden vaikutuksista ohjelmakauden päätyttyä.

Liite 2: Syy-seuraus kaavio

Liite 3: Haastattelukysymykset

POLIISIN HAASTATTELU

15.5.2015

Juha Tuovinen, rikoskomisario, talousrikosyksikön johtaja, Itä-Uudenmaan poliisilaitos

1. Voitko kertoa poliisin talousrikosyksikön osalta tehtävistä ja toiminnasta harmaan talouden torjunnassa?
2. Mitä keinoja ja työkaluja poliisilla on harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa ja ennalta estämisessä?
3. Mitkä ovat poliisin tärkeimmät viranomaisyhteistyökumppanit harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötänne?
4. Mitkä ovat poliisin talousrikosyksikön tärkeimmät tavoitteet talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjunnassa?
5. Miten poliisin talousrikosyksiköt ovat mielestäsi onnistuneet harmaan talouden torjunnassa?
6. Miten poliisin toimintaa voisi kehittää tai tehostaa liittyen harmaan talouden torjuntaan?

POLIISIHALLITUKSEN HAASTATTELU

22.4.2015

Tarmo Lamminaho, harmaan talouden erityisasiantuntija, Poliisihallitus

1. Voitko kertoa Poliisihallituksen osalta tehtävistä ja tavoitteista harmaan talouden torjunnassa?
2. Mitä keinoja ja työkaluja poliisilla on harmaan talouden torjunnassa ja ennalta estämisessä?
3. Mitkä ovat tärkeimmät viranomaisyhteistyökumppannit harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötänne?
4. Miten Poliisihallitus ohjaa ja valvoo poliisin talousrikosyksiköitä harmaan talouden torjunnassa?
5. Miten poliisin talousrikosyksiköt ovat mielestäsi onnistuneet harmaan talouden torjunnassa?
6. Miten poliisin toimintaa voisi kehittää tai tehostaa liittyen harmaan talouden torjuntaan?

ITÄ-UUDENMAAN SYYTTÄJÄVIRASTON HAASTATTELU

5.3.2015

Syyttäjäviraston apulaispäällikkö, kihlakunnansyyttäjä Jukka Haavisto

1. Voitko kertoa syyttäjäviraston tehtävistä ja tavoitteista harmaan talouden torjunnassa?
2. Mitä keinoja ja työkaluja syyttäjillä on harmaan talouden torjunnassa ja ennalta estämisessä?
4. Minkälaista yhteistyötä syyttäjävirasto tekee poliisin kanssa harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötä?

5. Onko talousrikosten syyttämismisprosessissa eroja verrattuna tavallisen massarikoksen syyttämismisprosessiin?
6. Miten Itä-Uudenmaan syyttäjänvirasto on mielestäsi onnistunut harmaan talouden torjunnassa?
7. Miten toimintanne voisi kehittää tai tehostaa liittyen harmaan talouden torjuntaan?

VEROHALLINNON HAASTATTELU

23.3.2015

Tarja Valsi, linjajohtaja, Verohallinto, Uudenmaan verotarkastusyksikkö

1. Voitko kertoa verottajan tehtävistä ja tavoitteista harmaan talouden torjunnassa?
2. Mitä keinoja ja työkaluja verottajalla on harmaan talouden torjunnassa ja ennalta estämisessä?
3. Mitkä ovat tärkeimmät viranomaisyhteistyökumppaninne poliisin lisäksi harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötänne?
4. Minkälaista yhteistyötä verottaja tekee poliisin kanssa harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötä ja rikosprosessia?
5. Miten verottaja on mielestäsi onnistunut harmaan talouden torjunnassa?
6. Miten toimintanne voisi kehittää tai tehostaa liittyen harmaan talouden torjuntaan?

ULOSOTTOVIRASTON HAASTATTELU

19.3.2015

Visa Kallio, kihlakunnanvouti, Helsingin ulosottovirasto

1. Voitko kertoa ulosoton tehtävistä ja tavoitteista harmaan talouden torjunnassa?
2. Mitä keinoja ja työkaluja ulosotolla on harmaan talouden torjunnassa ja ennalta estämisessä?
3. Mitkä ovat tärkeimmät viranomaisyhteistyökumppaninne poliisin lisäksi harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötänne?
4. Minkälaista yhteistyötä ulosotto tekee poliisin kanssa harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötä?
5. Miten ulosotto on mielestäsi onnistunut harmaan talouden torjunnassa?
6. Miten toimintanne voisi kehittää tai tehostaa liittyen harmaan talouden torjuntaan?

TUOMIOISTUIMEN HAASTATTELU

11.3.2015

Antti Vuorenmaa, kärkeäjätuomari, Vantaan käräjäoikeus

1. Voitko kertoa Vantaan käräjäoikeuden tehtävistä ja tavoitteista erityisesti talousrikosten käsittelyssä?
2. Poikkeako talousrikosten oikeus- ja tuomitsemisprosessi tavallisista massarikoksista ja jos poikkeaa niin miten?

3. Mitkä ovat tärkeimmät viranomaisyhteistyökumppaninne harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötänne?
4. Minkälainen seuraamusasteikko talousrikoksista tuomituilla keskimääräisesti on?
5. Miten Vantaan käräjäoikeus on mielestäsi onnistunut harmaan talouden torjunnassa?
6. Miten toimintaanne voisi kehittää tai tehostaa liittyen harmaan talouden torjuntaan?

RAHANPESUN SELVITTELYKESKUKSEN HAASTATTELU

14.4.2015

Pekka Vasara, rikostarkastaja, Rahanpesun selvittelykeskuksen päällikkö

1. Voitko kertoa rahanpesun selvittelykeskuksen tehtävistä ja tavoitteista?
2. Miten rahanpesun selvittelykeskus osallistuu harmaan talouden torjuntaan?
3. Mitä keinoja ja työkaluja rahanpesun selvittelykeskuksella on harmaan talouden torjunnassa ja ennalta estämisessä?
4. Mitkä ovat tärkeimmät viranomaisyhteistyökumppaninne harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötänne?
5. Miten rahanpesun selvittelykeskus on mielestäsi onnistunut harmaan talouden torjunnassa?
6. Miten toimintaanne voisi kehittää tai tehostaa liittyen harmaan talouden torjuntaan?

KONKURSSIASIAMIEHEN TOIMISTON HAASTATTELU

16.4.2015

Pekka Purkamo, toimistopäällikkö, varatuomari

1. Voitko kertoa konkurssiasiamiehen toimiston tehtävistä ja tavoitteista?
2. Miten konkurssiasiamiehen toimisto osallistuu harmaan talouden torjuntaan?
3. Mitä keinoja ja työkaluja konkurssiasiamiehen toimistolla on harmaan talouden torjunnassa ja ennalta estämisessä?
4. Mitkä ovat tärkeimmät viranomaisyhteistyökumppaninne harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötänne?
5. Kuinka paljon havaitsette epäiltyjä talousrikoksia vuosittain konkurssipesissä?
6. Miten konkurssiasiamiehen toimisto on mielestäsi onnistunut harmaan talouden torjunnassa?
7. Miten toimintaanne voisi kehittää tai tehostaa liittyen harmaan talouden torjuntaan?

FINANSSIALAN KESKUSLIITON HAASTATTELU

20.4.2015

Risto Karhunen, johtaja, vahingontorjunta ja turvallisuus, Finanssialan keskusliitto

1. Voitko kertoa Finanssialan keskusliiton tehtävistä ja tavoitteista harmaan talouden torjunnassa?
2. Mitä keinoja ja työkaluja Finanssialan keskusliitolla on harmaan talouden torjunnassa ja ennalta estämisessä?

3. Mitkä ovat tärkeimmät viranomaisyhteistyökumppaninne harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötänne?
4. Miten näet pankkialaisuuden toimivuuden viranomaisten tiedonsaannin kannalta ja mahdolliset haasteet liittyen viranomaisten harmaan talouden torjuntaan? Onko viranomaisilla riittävät keinot selvittää talousrikollisten pankkitietoja?
5. Miten viranomaiset ovat mielestänne onnistuneet harmaan talouden torjunnassa?
6. Miten Finanssialan keskusliitto on mielestäsi onnistunut harmaan talouden torjunnassa?
7. Miten toimintanne voisi kehittää tai tehostaa liittyen harmaan talouden torjuntaan?

ALUEHALLINTOVIRASTON HAASTATTELU

11.8.2015

Riku Rajamäki, ylitarkastaja, Työsuojelun vastuualue, Etelä-Suomen aluehallintovirasto

1. Voitko kertoa Aluehallintoviraston tehtävistä ja tavoitteista harmaan talouden torjunnassa?
2. Mitä keinoja ja työkaluja Aluehallintovirastolla on käytössä harmaan talouden torjunnassa ja ennalta estämisessä?
3. Miten työsuojelun näkökulmasta voidaan torjua ja ennaltaehkäistä harmaata taloutta ja talousrikollisuutta?
4. Mitkä ovat tärkeimmät viranomaisyhteistyökumppaninne harmaan talouden torjunnassa ja voitko kuvata yhteistyötänne?
5. Miten viranomaiset ovat mielestänne onnistuneet harmaan talouden torjunnassa?
6. Miten Aluehallintovirasto on mielestäsi onnistunut harmaan talouden torjunnassa?
7. Miten toimintanne voisi kehittää tai tehostaa liittyen harmaan talouden torjuntaan?